

**KOOPERATİFLERDE DENETİM VE
TEKİRDAĞ İLİ SARAY İLÇESİ ÖRNEĞİ
Fatma KARAORMAN**

Yüksek Lisans Tezi

**Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman : Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR**

2013

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KOOPERATİFLERDE DENETİM ve TEKİRDAĞ İLİ SARAY İLÇESİ ÖRNEĞİ

FATMA KARAORMAN
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLEN ÖZDEMİR

TEKİRDAĞ-2013

Her Hakkı Saklıdır

Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR danışmanlığında, Fatma KARAORMAN tarafından hazırlanan “Kooperatiflerde Denetim ve Tekirdağ Saray İlçesi Örneği” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN

İmza :

Üye : Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ

İmza :

Üye : Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

İmza :

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Prof. Dr. Fatih KONUKCU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KOOPERATİFLERDE DENETİM ve TEKİRDAĞ İLİ SARAY İLÇESİ ÖRNEĞİ

Fatma KARAORMAN

Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

Kooperatifler bireylerin tek başına yapamadıkları işleri birlikte yapmak için ekonomik güçlerini bir araya getirdiği kuruluşlardır. Kooperatiflere ortak olan bireyler, birlikte çalışmanın faydalarından yararlanabilir ve maliyetleri düşürebilirler. Ortaklarının çıkarlarını koruyan bu birliktelikler, günümüzde demokratik yönetimi ile de bir rol model olarak karşımıza çıkmaktadır. Kooperatiflerin işleyiş şemasına baktığımızda, bütün ortaklarını içine alan ve alınan kararların onaylandığı genel kurul, bu kurul adına kooperatifi yöneten ve genel kurul içinden çıkan yönetim kurulu, yapılan işlemleri ortakları adına denetleyen denetleme kurulundan oluşmaktadır.

Kooperatiflerin denetlenmesi, tüm işlemlerin, yasalar çerçevesinde değerlendirilmesi, yönetici ve çalışanların bilgilendirilmesi olarak çok önemli bir görevi de içinde barındırmaktadır. Bu nedenlerle etkili bir denetim yapılabilmesi için özellikle denetim kurullarının bilinçli ve eğitimli olması gerekir.

Bu çalışmanın amacı kooperatiflerde denetim konusuna dikkat çekmek, denetimi yasa ve yönetmelikler açısından incelemektir. Dünyadaki örnekleri inceleyip bu çerçevede ülkemizdeki durumu değerlendirmektir. Çalışma alanını Tekirdağ İli Saray İlçesindeki kooperatifler oluşturmuştur. Kooperatif ortak, yönetim ve denetim kurulları ile anket yapılmıştır. Anket yolu ile 149 kişi ile görüşülmüş veriler PASW 18.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizde ankete katılan deneklerin kooperatifin denetimi konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kooperatif, Denetim, Merkez Birliği, Denetim Kurulu, Kooperatif Organları

2013, 91 Sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

COOPERATIVE AUDITING AND SARAY WITHIN THE PROVINCE OF TEKİRDAĞ
Fatma KARAORMAN

Namık Kemal University

Institute of Sciences

Department of The Economy in Agriculture

Consultant: Assistant Professor Gülen ÖZDEMİR

Cooperatives are associations of persons who voluntarily gather their economic strength to achieve a mutual goal which would be otherwise impossible. The members can benefit from working together and reduce the costs. These associations protect the benefit of their members while they come up as role model due their democratic management.

As for the organizational structure, there is a general assembly involving every member in which the decisions that are taken are approved, a board of directors which governs the cooperative on behalf of the same assembly they have originated, and a board of auditors that supervises and audits the works being done on behalf of the partners.

Cooperative auditing and the assessment of every work within the limits of the law signal an important task regarding the knowledge of employees and directors. That is to say, members of the board of auditors ought to be conscious and properly educated in order to make effective auditing.

The aim of this study is to draw attention on cooperative auditing, and to investigate them with respect to laws and regulations. Moreover, similar cases around the world are reviewed in order to reach a better understanding about Turkey, in this regard. The study took place in Saray within the province of Tekirdag. A survey was conducted with the partners of local cooperatives via questionnaires, and with their board of executives and auditing. 149 individuals were interviewed whereas the data were analysed using PASW Statistics 18.0, predictive analytics software. In the end, it was found that the participants were not sufficiently informed about cooperative auditing.

Keywords: Cooperative, Audit, The Board Of Auditors, Central Of Union, Parts Of Cooperative

2013, 91 pages

TEŞEKKÜR

Kooperatifler, ekonomik yönden güçsüz kişilerin güçlerini birleştirerek iş yapabilmek için oluşturdukları birlikteliklerdir. Zamanla gelişen kooperatifler özel sektör ve kamu sektörünün yanında üçüncü bir güç olarak yerini almıştır. Öyle ki zamanla oluşan bu güç ülke politikalarına yön verecek duruma gelmiştir. Birçok iyi çalışan kooperatif örneklerinin yanında, kötü yönetilen kooperatiflere de rastlanmaktadır. Kooperatiflerin kuruluş ve devamın da kendi bünyesinde olan yönetim, ortak veya çalışanların kötü niyet ve davranışlarından doğabilecek, kooperatif açısından olumsuz durumları önlemek ve eksikliklerin görülüp giderilmesi için, kendi bünyesinde kendini denetleyen bir sistem olan denetleme organını da oluşturmuştur.

Denetimin önemi ve denetleme açısından kooperatifleri incelemek amacıyla yazılan bu tez çalışmasında, öncelikle bu konuyu seçmemde ve tüm yüksek lisans çalışmalarım boyunca benden yardımları ve desteğini esirgemeyen danışmanım sayın Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR'e ve Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölüm Başkanı Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN'a ve tüm bölüm hocalarıma, kooperatiflerle ilgili her konuda yardımcı olan ve usanmadan sıkılmadan sorularıma cevap veren çalışma arkadaşım Fatih HİSAR'a her konuda desteklerini esirgemeyen eşim Aydın KARAORMAN'a ve aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
1.GİRİŞ.....	1
2. MATERYAL ve YÖNTEM.....	5
2.1. Materyal.....	5
2.2. Yöntem.....	5
3.KOOPERATİF HAREKETİNİN DÜNYA VE TÜRKİYEDEKİ GELİŞİMİ.....	8
3.1.Dünyadaki Gelişimi.....	8
3.1.1.Rochdale öncesi dönem.....	8
3.1.2. Rochdale'den 1900 yılına kadarki dönem.....	8
3.1.3. 1900'den 1917'ye kadarki dönem.....	8
3.1.4. 1918'den 1945'e kadarki dönem.....	9
3.1.5. 1945 sonrası dönem.....	9
3.2. Kooperatiflerin ekonomiye katkıları.....	10
3.3. Dünyaca Kabul Görmüş Kooperatifçilik İlkeleri.....	11
3.3.1. Gönüllü ve serbest giriş ilkesi.....	11
3.3.2. Ortağın demokratik yönetimi ilkesi.....	11
3.3.3. Ortağın ekonomik katılımı ilkesi.....	11
3.3.4. Özerklik ve bağımsızlık.....	12
3.3.5. Eğitim, öğretim ve bilgilendirme.....	12
3.3.6. Kooperatifler arası işbirliği.....	12
3.3.7.Toplumsal sorumluluk.....	12
3.4. Kooperatiflerin Türkiye'deki Gelişimi.....	12
3.4.1. Kooperatif türleri.....	14
3.4.1.1. Faaliyet türlerine göre.....	15
3.4.1.2. Hukuksal düzenlemelere göre.....	15
3.4.2. Kooperatiflerin Hukuki alt yapı.....	19

3.4.3. Üst örgütlenme ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği.....	20
3.4.4. Kooperatifler strateji planı.....	22
4.KOOPERATİF ORGANLARI VE İŞLEVLERİ.....	23
4.1. Genel Kurul.....	23
4.2. Yönetim Kurulu.....	23
4.3. Denetim Kurulu.....	24
5.KOOPERATİFLERDE DENETİM VE İŞLEYİŞİ.....	26
5.1. Kooperatiflerde Denetim Alanları.....	27
5.1.1. Mali denetim.....	27
5.1.2. Ekonomik denetim.....	27
5.1.3. Yönetimsel Denetim.....	27
5.2. Kooperatiflerde Denetim Şekilleri.....	28
5.2.1. İç denetim.....	28
5.2.2. Dış denetim.....	28
5.3. Yasalar Açısından Denetim.....	29
5.3.1. Denetçilerin görev ve yükümlülükleri.....	30
5.3.2. Denetçilerin sorumlulukları.....	31
5.3.2.1. Hukuki sorumluluk.....	31
5.3.2.2. Cezai sorumluluk.....	34
5.3.3. Denetçilerin atanması ve seçimi.....	36
5.3.4. Denetçilerin sayısı ve görev süreleri.....	36
5.3.5. Kooperatif denetçilerinin ücretlerinin belirlenmesi.....	36
5.3.6. Denetçiliğin boşalması halinde yapılacaklar.....	37
5.3.7. Denetçilik görevinin sona erme halleri.....	37
5.3.8. Denetçilerin tescil ve ilanı.....	38
5.3.9. 1581 Sayılı kooperatifler yasasına tabi kooperatiflerde denetim.....	38
5.3.10. 4572 Sayılı kooperatifler yasasına tabi kooperatiflerde denetim.....	40
5.4. İşleyiş Açısından Denetim.....	43
5.5. Denetim Kurulu Raporlarının Düzenlenme Şekli ve Denetçilerin Çalışma Usulleri.....	43
5.5.1. Denetçilerin rapor hazırlarken uymaları gereken ilkeler.....	45
5.5.2. Kooperatifin defter ve belgelerinin inceleme yeri ve usulü.....	45
5.5.3. Kooperatiften belge ve bilgi istenmesi.....	46
5.5.4. Denetçilerin sayısı birden fazla ise çalışma şekli.....	46
6. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	47

6.1. Saray İlçesi Hakkında Bilgi.....	47
6.2. Saray İlçesindeki Kooperatifler.....	48
7. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	51
7.1. Araştırma Kapsamındaki Kooperatif Ortaklarının Demografik Durumu.....	51
7.2. Kooperatifçilik Hakkında Bilgi ve Bilinçleri.....	53
7.2.1. Kooperatif ortaklarının kooperatif kurulma amaçları hakkındaki bilgileri.....	54
7.2.2. Kooperatif yönetiminde bulunan ortakların anasözleşme hakkındaki bilgileri.....	54
7.2.3. Kooperatiflerde risturn dağıtım konusundaki görüşleri.....	54
7.2.4. Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetleme hakkındaki bilgileri.....	55
7.2.5. Kooperatif yönetiminde bulunan ortakların anasözleşme hakkındaki bilgileri.....	55
7.2.6. Kooperatif kurma konusundaki bilgileri.....	56
7.2.7. Kooperatif denetiminde bulunan ortakların görevleri hakkındaki bilgileri.....	56
7.2.8. Kooperatife ortak kabul edilme şartları hakkında yöneticilerin bilgileri.....	56
7.3. Ortakların ve Yöneticilerin Kooperatife Olan İlgileri.....	56
7.3.1. Kooperatif ortaklarının genel kurullara katılımı hakkında bilgi.....	57
7.3.2. Kooperatif ortaklarının hakları konusundaki görüşleri.....	58
7.3.3. Kooperatif ortaklarının yönetim ile ilgili görüşleri.....	59
7.3.4. Kooperatif ortaklarının yönetim kuruluna olan güveni.....	59
7.3.5. Kooperatif yöneticilerinin toplantılara katılımı.....	60
7.3.6. Kooperatif yönetim kurulunun kooperatifler kanunu hakkında bilgileri.....	60
7.4. Kooperatif Denetimi.....	60
7.4.1. Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetleyebileceği hakkındaki bilgileri.....	61
7.4.2. Kooperatif ortaklarının denetleme kuruluna olan güvenleri.....	61
7.4.3. Kooperatif denetim kurulunun kooperatif denetimi hakkındaki bilgileri.....	62
7.4.4. Kooperatif yönetim kurulunun denetim kuruluna karşı güvenleri.....	63
7.4.5. Kooperatif ortaklarının kooperatif denetimi hakkındaki bilgileri.....	63
7.4.6. Kooperatif denetim kurulunda bulunan ortakların yönetim kurulu toplantılarına katılmaları hakkındaki bilgileri.....	64
7.4.7. Kooperatif yönetim kurulunun denetim kurulu hakkındaki bilgileri.....	64
7.4.8. Kooperatif denetim kurulunun kooperatifi denetleme hakkındaki bilgileri.....	64
7.4.9. Kooperatif yönetim kuruluna görev gereği uygulanması gereken cezai yaptırımları hakkındaki bilgileri.....	65
7.4.10. Denetim kurulunun görevleri hakkındaki bilgileri.....	65

7.4.11. Denetim kurulunun kooperatifin bağımsız denetleme kuruluşları tarafından denetlenmesi hakkındaki görüşleri.....	65
7.4.12. Yöneticilerin kooperatifin bağımsız denetleme kuruluşları tarafından da denetlenebileceği hakkındaki bilgileri.....	65
7.4.13. Kooperatif yönetim kurulunun denetim kurulu hakkındaki bilgileri.....	66
7.4.14. Kooperatif Ortak ve Yöneticilerin Kooperatifleri Hakkında ve Denetimle İlgili Yargılarının Değerlendirilmesi.....	66
8. SARAY KOOPERATİFLERİ HAKKINDA SWOT ANALİZİ.....	69
9. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
KAYNAKLAR.....	75
EKLER.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	91

KISALTMALAR DİZİNİ

A.B.D.	Amerika Birleşik Devletleri
ICA	Uluslararası Kooperatifler Birliği, International Cooperative Alliance
AB	Avrupa Birliği
GTB	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
TOKİ	TC. Toplu Konut Dairesi Başkanlığı
ILO	Uluslar Arası Çalışma Örgütü
TMKB	Türkiye Milli Kooperatifler Birliği
KK	Kooperatifler Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
DMK	Devlet Memurları Kanunu
KOOP-DES	Kooperatif Destekleme Programı
KOOP-BİS	Kooperatif Bilgi ve Denetim Sistemi Projesi
KOM	Kaiser-Meyer-Olkin
TCK	Türkiye Cumhuriyeti Kanunu
BKZ	Bakınız
m	Madde
f	Fıkra
b	Bölüm

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 7.1. Ortakların risturn dağıtımı konusundaki yargıları.....	55
Şekil 7.2. Ortakların kooperatifin genel kurullarına katılım hakkındaki görüşleri.....	58
Şekil 7.3. Yönetim kurulunun kooperatifleri ortakları adına yönetmesi ile ilgili görüşleri.....	59
Şekil 7.4. Ortakların kooperatif denetim kuruluna güvenleri hakkındaki görüşleri	62
Şekil 7.5. Denetleme Kurulunun kooperatif denetimi hakkındaki görüşleri.....	63

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Türkiye Genelindeki Kooperatif Sayısı.....	17
Çizelge 3.2. Türkiye Genelindeki Birlik Sayısı.....	18
Çizelge 3.3. Türkiye Genelindeki Merkez Birlik Sayısı.....	19
Çizelge 3.4. Kooperatiflerin Üst Örgütlere Katılım Oranları.....	21
Çizelge 6.1. Tekirdağ İli Saray İlçesi Kooperatif ve Ortak Sayıları.....	50
Çizelge 7.1. Ortakların Demografik Özellikleri.....	51
Çizelge 7.2. Mesleki Dağılım.....	52
Çizelge 7.3. Ortak Olunan Kooperatifler.....	52
Çizelge 7.4. Kooperatif ortak ve yöneticilerinin kooperatif bilgi ve bilinçleri ile ilgili yargıları.....	53
Çizelge 7.5. Kooperatifler maddi ve manevi çıkarları koruyan kuruluşlardır.....	54
Çizelge 7.6. Ortakların Kooperatifler Kanunu ve anasözleşme ile ilgili bilgi alma ve denetleme yetkisi konusundaki görüşleri.....	55
Çizelge 7.7. Kooperatif ortak ve yöneticilerinin kooperatife olan ilgileri hakkında yargıları..	57
Çizelge 7.8. Ortakların kooperatifin genel kurullarına katılım hakkındaki görüşleri.....	57
Çizelge 7.9. Kooperatifteki haklarını bilme durumu.....	58
Çizelge 7.10. Kooperatif yönetim kuruluna güven.....	60
Çizelge 7.11. Kooperatif Ortak, Yönetici ve Denetleyicilerin Denetim İle İlgili Yargıları.....	61
Çizelge 7.12. Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetimi hakkındaki görüşleri.....	63
Çizelge 7.13. Güvenilirlik analizi.....	66
Çizelge 7.14. KMO ve Barlett test istatistiği.....	66
Çizelge 7.15. Döndürülmüş bileşen matrisi ve ortalamalar.....	68
Çizelge 8.1. Tekirdağ İli Saray ilçesi kooperatif SWOT analizi.....	70

1. GİRİŞ

Kooperatifler, insan ihtiyaçlarının karşılıklı yardımlaşma yoluyla giderilmesini sağlamak ve ortakların çıkarlarını korumak amacı ile oluşturulan ekonomik kuruluşlardır. Kooperatifler hem kişilerin tek başlarına yapmaya güçlerinin yetmediği işleri bir araya gelerek yapmalarını sağlar, hem de toplumun kalkınmasına katkıda bulunur.

Çok eski çağlardan beri insanların kooperatif benzeri birlikteliklerle tek başına üstünden gelemedikleri işleri birleşerek yaptıkları görülmektedir. Bugünkü anlamıyla kooperatifçilik hareketi yakın geçmişte kendini göstermiş ve koydukları ilkeler çok küçük değişiklikler ve eklemelerle hala güncelliğini korumaktadır.

19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana kooperatifçilik hareketi dünyada hızlı bir gelişme göstermiştir. Günümüzde artık kooperatifler yalnız ekonomik değil sosyal ve eğitsel amaçlar için de çalışmalar yapmaktadır. Kooperatifler bir sermaye birleşimi değil, ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelen kişilerin birleşmesidir. Kooperatifler Dünya üzerinde 800 milyon kişi ortağı ve 100 milyon kişi çalışanı ile istihdama ve ülkelerin kalkınmalarına büyük destek sağlamaktadır (Kırali 2012).

Kooperatifler dünyada ilkeleri gereği kişilerin kendi istekleri doğrultusunda kurulmuş ekonomik örgütler olması yanında bazı gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde kooperatifçilik ruhuna uymasa da devlet denetimi ve eliyle kurulup denetlenmektedir. GSMH' ya yaptıkları katkı göz önüne alındığında kooperatiflerin gerçekten güçlü birikim ve pazar payları ile denetlenmesi büyük önem arz etmektedir. Kuruluşlardan beklenen hizmet ve faydanın tam olarak yerine getirilmesinde denetim son derece önemli bir araçtır. Kooperatiflerde denetim ekonomik bir olay olduğu kadar toplumsal bir olaydır. Denetimsiz bir işletmenin belirli bir başarıya ulaşması veya ulaşılmış bir başarıyı sürdürmesini beklemek güçtür (Çıkın ve Karaca 1994). Türkiye'de kooperatifçiliğin, aracılık ve tefecilikle mücadelede, iç ve dış ticarete, sanayileşmede kendisinden beklenen görevleri etkinlikle yapması, kamu ve özel sektör yanında üçüncü bir sektör olarak ekonomide layık olduğu önemli yeri almasına bağlıdır. Bu da alınacak diğer tedbirlerin yanında, sürekli ve etkin denetimi de gerektirmektedir (Yıldız 2009).

Bu çalışmanın amacı kooperatiflerde denetimi yasalar, yönetmelikler ve işleyiş açısından incelemektir. Bu amaçla Tekirdağ İli Saray İlçesi kooperatif ortak, yönetici ve

denetleyicileri ile anket çalışması yapılarak denetlemenin ne kadar bilinip uygulandığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Deneklerin kooperatif genel kurullarına katılım, katkı ve ilgileri, ortakların kooperatifteki haklarının neler olduğu ve bunların bilinip bilinmediği üzerinde durulmuştur. Ekonomik yönden ise kooperatiflerin ortaklarına risturn dağıtıp dağıtmadığı üzerinde durulmuştur. Ana sözleşme ve yasalardan doğan haklar üzerinde durulmuş, Tekirdağ ili Saray ilçesi kooperatif ortaklarının verilerinden hareketle ülkemiz açısından bazı verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Konu ile ilgili olarak kaynaklarda yapılan taramalarda bazı verilere ulaşılmıştır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

Mülayim (2006), “ Kooperatifçilik” adlı kitabında kooperatifçiliğin tarihçesi, ilkeleri, mevzuatı hakkında bilgiler vermiştir. 1163 sayılı kooperatifler kanununa, 1581 tarım kredi kooperatifleri ve birlikleri ve 4572 sayılı tarım satış kooperatifleri ve birlikleri yasalarına yer verilmiştir. Ülkemizdeki kooperatif sorunları ve çözüm önerilerinin yanında kooperatiflerdeki denetim sorunlarına ve çözüm önerilerine de değinilmiştir.

İnan (2008), “ Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli “ adlı kitabında Avrupa Birliği ve Türk tarım kooperatifçiliğini değerlendirmiş ve Türkiye tarım kooperatifleri için model önerisinde bulunmuştur.

Çıkın ve Karacan (1994), “ Genel Kooperatifçilik “ adlı eserinde genel kooperatifçilik bilgilerinin yanında kooperatiflerin başarısını etkileyen faktörler ve denetim, kooperatiflerde denetim hakkında genel bilgiler vermiş denetim alanlarından ve denetim şekilleri hakkında bilgiler vermiştir.

Çıkın (2003), “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları ve Kooperatifçilik.” adlı makalesinde Türkiye’de kooperatifçiliğin gelişimi hakkında bilgi vermiş ve Atatürk dönemine ait ekonomi politikaları ve kooperatifçilikle ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur.

Kırali (2012), ” Kooperatiflerde Denetim “ adlı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmada kooperatiflerde denetim şekilleri ve denetimin nasıl yapılabileceği konusunda denetleme ile ilgili değerlendirme yapmıştır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığının (2012), “ Kooperatif Denetçisi El Kitabı” adlı bakanlık çalışmasında kooperatif denetiminde bulunan ortaklara denetim konusunda geniş bilgi verilmiştir.

Özdemir (2010), “ Kooperatiflerde Dış Denetim “ adlı Mali Çözüm Dergisinde yayınlamış makalesinde kooperatiflerde dış denetimle ilgili olarak bilgiler vermiştir. Aynı zamanda denetlenecek olanların sorumlulukları ve bunlara aykırı hareketin ne şekilde cezalandırılacağı üzerinde durulmuştur.

Özdemir (1996), “Tekirdağ İlinde Tarımsal Kooperatif Ortak İlişkileri” doktora tezinde, Tekirdağ İlindeki tarımsal kooperatiflerde kooperatif ortak ilişkilerine değinmiştir.

Çalışkan (2011), “ Küçük Torba Yasanın, Kooperatif Yönetim ve Denetim Kurulu Üyelerine Getirdiği İkinci Görev Yasağı” adlı Mali Çözüm Dergisinde yayınlanmış makalesinde Küçük Torba Yasa olarak adlandırılan 6215 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa eklenen yeni maddeleri ele almış ve kooperatifler açısından yorumlamıştır.

Bodur (2007), “ Denetimin Bağımsızlığı ” adlı yüksek lisans tez araştırmasında denetimin tanımı ve etiği üzerinde durmuş ve denetim mekanizmasının bağımsızlığı üzerinde ulusal ve uluslar arası düzenlemeler konusunda bilgi vermiştir. Araştırmanın sonucunda ekonomik koşulların her geçen gün değişmesi, iş dünyasında hızla artan rekabet ve ülkemizde uluslararası düzeyde faaliyet gösteren işletmelerin sayısının giderek artması ve bunların gerek ülke sınırları içinden gerekse ülke sınırları dışından kaynak bulma ihtiyacının artması bağımsız dış denetim faaliyetinin kaçınılmaz bir gereksinim olmasına neden olduğu belirlenmiştir.

Yıldız (2009), “ Tarım Kooperatiflerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri “ adlı yüksek lisans tez çalışmasında tarımsal kooperatifçilik üzerinde durulmuş ve karşılaşılan sorunlara değinilerek çözüm önerilerinde bulunmuştur. Çalışmada, ülkemizde kooperatifçiliğin içinde bulunduğu sorunların tespiti yapılmış olmasına rağmen çözümleri adına ciddi adımlar atılmadığı vurgulanmıştır.

Yukarıda belirtilenler ışığında; tez çalışmasının temel amacı; kooperatiflerde denetim ve denetimin öneminin ortaya konmasıdır. Araştırmada ortakların kooperatiflere olan ilgi, bilgi ve kooperatifçilik bilincinin denetim mekanizması üzerine etkileri tespit edilmeye

alışılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili olarak yapılan kaynak tarama çalışmasında kooperatiflerde denetim ile ilgili herhangi bir çalışılma yapılmadığı tespit edilmiş. Konu ile ilgili araştırma yapacaklara, bir model dâhilin de ipucu verilerek bilgilerin ortaya konması da araştırmanın diğer amaçlarındandır.

Araştırmanın konu açısından kapsamı kooperatiflerde denetim mekanizmasının yasa, yönetmelik ve işleyişinin ortaya konmasına yöneliktir. Araştırma uygulama açısından Tekirdağ ili Saray İlçesi ve köylerinde bulunan 7 adet kooperatif ortak, yönetici ve denetleyicileri araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma, sonuçların genellenmesi gibi bir amaç taşımamaktadır. Araştırmanın sonuçları araştırma kapsamındaki kooperatiflerin ortak, yönetici ve denetleyicilere özgü sonuçlardır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Bu çalışmanın ana materyali Tekirdağ İli Saray İlçesi kooperatiflerindeki ortaklar, yönetici ve denetçilerle yapılan anket sonuçlarından elde edilen veriler oluşturmaktadır. Geliştirilen anket yüz yüze görüşme yoluyla uygulanmıştır. Ayrıca konu ile ilgili yapılan araştırmalar, makale ve istatistikî bilgilerden geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Konu ile ilgili yapılan çeşitli araştırma bulgularını içeren bu yayınların yanı sıra 1163 sayılı kooperatifler kanunu, 1581 tarım kredi kooperatifleri yasası ve 4572 sayılı tarım satış kooperatifleri yasası incelenmiş ve amaca uygun olarak yorumlanmıştır.

2.2. Yöntem

Araştırmada kooperatif ortak, yönetici ve denetçilerinin, kooperatifler hakkındaki bilgi ve bilinç düzeyleri, ana sözleşme, yasa ve yönetmeliklerin kendilerine verdikleri haklardan yararlanma konusundaki görüşleri, kooperatife olan ilgileri ve denetim hakkındaki bilgilerinin ölçümü ve bu konulardaki yargılarının belirlenmesi için anket formu hazırlanmıştır. Anket formunda ölçeklerden yararlanılmış ve ölçeklerde yer alan ifadelerin yanıtları için beş aralıklı Likert tipi ölçek cetveli kullanılmıştır. Örneğin, “ Denetim kuruluna güvenirim “ ifadesinin yanıtı için 1-) “ Kesinlikle katılmıyorum” 2-) “ Katılmıyorum”, 3-) “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, 4-) “Katılıyorum”, 5-) “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde beş seçenek bulunmaktadır. Buna ilaveden ankete katılanların demografik özellikleri belirlenmiştir.

Araştırmanın ana materyalini Saray İlçesi kooperatif ortakları oluşturmaktadır. Anketin uygulanabilmesi için, Saray’da kooperatiflere kayıtlı ortaklar ele alınmıştır. Saray kooperatifler açısından faal bir ilçedir. Dört adet tarım kredi kooperatifi, bir adet esnaf kefalet kooperatifi, yağlı tohumlar tarım satış kooperatifi, yapı, motorlu taşıyıcılar kooperatifleri, tarımsal kalkınma ve sulama kooperatifleri ile birlikte yaklaşık 33 adet kooperatif bulunmaktadır. Toplam 33 kooperatifte 4851 ortaktan 3118’i faal ortaktır. Örnek hacminin belirlenmesinde oranlar için sınırlı ana kitle formülünden yararlanılmıştır¹. Formülde %99 güven Aralığı, %10 hata payı ve ana kitleyi oluşturan faal kooperatif ortaklarının oranı (3118/4851) $p=0.64$ ve faal olmayan ortaklar $q=0.36$ olarak alınmış ve örnek hacmi 149 kişi olarak bulunmuştur. Örneğe alınan kooperatif ortakları tesadüfî olarak belirlenmiştir.

¹ Newbold P., 2007, İktisat ve İşletme için İstatistik, Çeviren :Ümit Şenesen

$$n = \frac{N \cdot p \cdot q}{(N - 1) \sigma_p^2 + p \cdot q}$$

n= örnek hacmi (149), N= ana kitle hacmi (4158), p= kooperatiflerde faal ortak oranı (0.64), q= 1-p, σ_p^2 = oran varyansı 0,001502).

Anketler 2012 yılı Mayıs-Haziran ayları arasında uygulanmıştır. Anketler ve gözden geçirme işlemi tamamlandıktan sonra, analiz ve değerlendirmeler için temel bir kodlama planı geliştirilmiştir. Girilen verilerin sınıflandırılması, tablolar haline getirilmesi, tarif edici istatistiklerin hesaplanması ve gerekli analizlerin yapılmasında PASW 18,0 paket programı kullanılmıştır.

Elde edilen veriler faktör analizlerinde kullanılmıştır. Faktör analizinin amacı, kısaca değişkenler arasındaki ilişkiyi özetlemektir. Bu ilişki orijinal değişkenlerden türetilen birkaç değişken ya da faktör ile açıklanabilmektedir. Hedef olabildiğince anlaşılır bir çözüm sunmaktır (Gorsuch 1983).

Genel olarak faktör analizinin ilk aşaması değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkiyi açıklamaktır. Bu ilişkinin ölçüsü olarak ilgisizlik katsayısı kullanılır. Hazırlanan korelasyon matrisi değişkenler arasında pozitif ilişki olduğunu ve değişkenlerin bazı altkümeleri içerisinde ilişkilerin bu altkümeler arasındaki ilişkilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Analitik faktör yaklaşımı gözlenen korelasyonların daha küçük hipotetik değişkenler tarafından açıklanıp açıklanmayacağını işaret etmektedir (Kim ve Meller 1978). Matematiksel olarak faktör analizi çoklu regresyon analizi ile benzerlik göstermektedir. Yargılar arasından belirli özellikte olanlar bir faktöre yüklenerek grup oluşturur ve toplam varyansı dikkate alarak veriler gruplanır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Bartlett Küresellik testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile belirlenmektedir. Bartlett'in Küresellik testi değişkenlerin en azından bir kısmı arasından yüksek oranlı korelasyonlar olduğu olasılığını test etmektedir. Bartlett Küresellik testine göre "Korelasyon matrisi birim matristir" hipotezi reddedilmezse faktör analizi yapılmamalıdır (Tucker ve LaFleur 1991).

Değişkenler arasındaki ilişkinin bir diğer göstergesi kısmi korelasyon katsayısıdır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi gözlenen korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran bir indekstir. KMO değeri;

0.90 üzerinde ise çok iyi,
0,80-0,90 arasında, iyi
0,70-0,80 arasında, orta,
0,60'ın altında ise kabul edilemez olarak nitelendirilmektedir.

Çizelge ve grafikler, verilerin yüzde olarak sunulmasında, aritmetik ortalama ve güven aralıkları gibi istatistik değerlerin verilmesinde ve tutum ölçüm cetveli üzerinde puan verilerek cevaplanmış sorularla ilgili bulguların özetlenmesinde kullanılmıştır.

Kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için Alfa (α) modeli (Cronbach Alpha Coefficient) kullanılmıştır. Bu yöntem ölçekte yer alan k sorusunun homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmeyeceğini araştırmaktadır. 0 ile 1 arasında değer alan katsayı Cronbach Alfa katsayısı olarak adlandırılmaktadır.

Alpha (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanır:

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir,

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kalaycı vd 2005).

Faktör analizi, kooperatif ortak ve yöneticilerin denetim ile ilgili yargıları ile öğrenim durumu ve yaş grupları arasında farklılık bulunup bulunmadığı test edilmiştir.

Ayrıca anket sonuçları ve literatür taramaları doğrultusunda da; Saray İlçesi kooperatiflerinin güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler SWOT analizi ile ortaya konmuştur.

3. KOOPERATİF HAREKETİNİN DÜNYA VE TÜRKİYEDEKİ GELİŞİMİ

3.1. Dünyadaki Gelişimi

Kooperatifçilik (Co-operation) sözcüğü, birlik anlamına gelen “ co “ ile çalışma anlamına gelen “operation “ sözcüğünden oluşan ve ekonomik iş birliği anlamına gelen bir terimdir. Kooperatif davranışı, birlikte iş yapma ve karşılıklı yardımlaşma, işbirliği ve kooperatif oluşturma geleneğinin insanlığın geçmişi kadar eski olduğu anlaşılmaktadır. İkel toplumdan bu yana, insanların tek başlarına yenededikleri kimi güçlükleri yenmek için işbirliği yapma yoluna gittikleri, böylece ekonomik açıdan yarar sağladıkları bilinmektedir.

Günümüzdeki modern tüketici kooperatiflerinin temelini, kapitalist işletmelere karşı kendilerini ekonomik açıdan korumak isteyen dokuma işçilerinin bir araya gelmesiyle 1844 yılında İngiltere'nin Rochdale kasabasında atılmıştır. Aynı dönemde Fransa'da üretici ve Almanya'da kredi kooperatifleri ortaya çıkmaya başlamıştır (İnan 2008).

Çağdaş kooperatiflerin ilk öncüsü sayılan Rochdale Tüketim kooperatifini baz alarak, dünyada kooperatif hareketinin çeşitli ülkelerde doğup gelişmesini beş zaman dilimi içinde incelemek mümkündür.

3.1.1. Rochdale öncesi dönem:

İnsanlar arası yardımlaşma insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, kooperatif karakterini içinde bulunduran ilk kooperatif tipinin 1750'de A.B.D.'de Benjamin Franklin'in yangına karşı kurduğu yardımlaşma sigortası ile Fransa'da Franchho-Compte'de kurulan ilk frutieres (peynir kooperatif) olduğu kabul edilmektedir. Bu dönemde Avrupa kıtası başta olmak üzere, Amerika kıtası ve Japonya'da kooperatif hareketinin başladığı gözlenmektedir.

3.1.2. Rochdale'den 1900 yılına kadarki dönem:

Bugünkü kooperatifçilik uygulamalarının atası olan ilk kooperatif, 1844'de 28 dokuma işçisi tarafından Manchester kentinin Rochdale varoşunda kuruldu. Bu dönemde özellikle tüketim, tarımsal kredi ve esnaf kredileri alanında çeşitli ülkelerde farklı türde kooperatiflerin tarih sahnesinde yer aldığı dönemdir (Çıkın 2007).

Bu dönemde kooperatifler daha çok orta düzeyde gelişmiş ülkelerde görülmeye başlamıştır.

3.1.3. 1900'den 1917'ye kadarki dönem:

Bu dönemde kooperatif hareketi daha çok sanayi ülkelerinin sömürgesi olan ülkelerde görülmektedir. Bu kooperatifler daha çok tarımsal karakterlidir.

3.1.4. 1918'den 1945'e kadarki dönem:

Bu dönemde dünya tarihinde önemli olaylar olmuş, iki dünya savaşı yaşanmış, kapitalizm dışında sosyalizm de ekonomik uygulamada yer almıştır. Bu dönemde kooperatiflerin sosyalist ülkelerde yeniden organize olduğu ve ortaya çıktığı görülmüştür.

3.1.5. 1945 sonrası dönem:

Bu dönem çeşitli ülkelerdeki kooperatiflerin gelişme ve olgunluk dönemidir. Ancak yeni bağımsızlıklarına kavuşmuş pek çok üçüncü dünya ülkelerinde kooperatiflerin yayılmasını sürdürdüğü görülür. Bu yeni ülkelerde kooperatif hareketleri, genellikle mevcut iktidarların öncülüğünde ortaya çıkmışlardır.

Ükelere göre kooperatif hareketlerinin doğuşu ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir.

- İlk kooperatif hareketleri genellikle Avrupa ülkelerinde başlamıştır.
 - 1920'lerden sonra kooperatif hareketlerinin hızlı bir gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır.
 - Dünya ülkelerinin %28'inde kooperatif hareketleri birinci ve ikinci dönemde ortaya çıkarken, %52'sinin ise dördüncü ve beşinci dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde %80'in den fazlasında kooperatif hareketi birinci ve ikinci dönemde başlarken, Orta ve Güney Amerika, Asya, Afrika ve Avustralya ülkelerinin %60'ın dan fazlasında dördüncü ve beşinci dönemde başladığı, anlaşılmaktadır (Ün 2007).
- Gelişmiş ülkelerde kooperatif hareketleri 1. ve 2. dönemlerde ortaya çıkarken; az gelişmiş ülkelerde 3. dönemde yoğunlaşmaya başladığı, 4. ve 5. dönemlerde bu yoğunluğun arttığı gözlenmektedir. Bu nedenle az gelişmiş ülkelerdeki kooperatif deneyiminin henüz yeterlilik kazanamadığını söylemek mümkündür (Ün 2007).

Dünyada son otuz yıl içerisinde, ekonomik ve sosyal yaşamda ve kamu yönetimi anlayışındaki değişimlerin sonucu olarak, devletlerin; ekonomik ve sosyal alanda rollerini azaltmaya, idari, politik ve ekonomik yapıları serbestleştirmeye ve yerelleştirmeye, planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçmeye ve farklı ekonomik sektörlerin gelişimini dengelemeye doğru yöneldikleri bir süreç yaşanmıştır.

Söz konusu gelişmeler karşısında, kamusal otoritenin boşalttığı alanlarda etkin bir rol üstlenerek, toplumun karşılanamayan ekonomik ve sosyal gereksinimlerini en iyi biçimde giderebilecek oluşumlara olan ihtiyaç sürekli artmıştır. Gelişmiş birçok ülkede, kooperatifler gibi kendi kendine yardım eden ve kendi sorumluluklarını yüklenen ekonomik dayanışma örgütleri, ortaya çıkan bu boşluğu büyük ölçüde doldurmuştur.

Bu açıdan, son dönemlerde uluslararası kuruluşlar ve bölgesel entegrasyonlar tarafından devletlerin kooperatiflere olan yaklaşımları konusunda yapılan çalışmalar da, hız ve önem kazanmıştır.

Birleşmiş Milletler, kooperatiflerin özellikle yoksullukla mücadeledeki rollerine dikkat çekmekte ve esas olarak devletlerden kooperatifçilik için elverişli bir ortam yaratılmasını talep etmektedir. Bu amaçla 2012 yılı “Uluslararası Kooperatifler Yılı” olarak ilan edilmiştir. Ayrıca, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 2002 yılında, kooperatifçiliğe ilişkin hedefler, politika çerçevesi, bu kapsamda devletlerin rolü ve teşvik için almaları gereken önlemleri ayrıntılı bir şekilde ele alan “Kooperatiflerin Teşvik Edilmesi” başlıklı 193 sayılı Tavsiye Kararını kabul etmiştir. Avrupa Birliğinde de, kooperatiflerin; sosyal ve ekonomik önemine, geliştirilmesine ve desteklenmesine, rekabet yeteneklerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar ve düzenlemeler yapılmıştır.

Tüm bu gelişmeler, ülkemizi de yakından etkilemekte ve ilgilendirmektedir. Bu nedenle, değişen Türkiye ve Dünya koşulları gözetilerek, ülkemiz kooperatifçiliğinin ideal yönde geliştirilmesi hedefi çerçevesinde, kamunun ve diğer aktörlerin rolünün iyi bir şekilde tanımlanması ve alınabilecek tedbirlerin tespiti bakımından yeni bir planlama sürecine ihtiyaç duyulmuştur (Boğa 2010).

3.2. Kooperatiflerin ekonomiye katkıları

- Kooperatifler piyasa başarısızlığını düzeltebilir ve etkin bir piyasa organizasyonunu destekleyebilir;
- Küçük sınaî işletmelere, kendi özerkliklerini kaybetmeksizin daha büyük ve güçlü ekonomik yapılar şeklinde birleşme olanağı sağlar;
- Ürün ya da hizmet arzını koordine etmek suretiyle bireylerin ya da küçük işletmelerin pazar gücünü artırabilir;
- Düşük sermayeli ortaklara da ekonomik kararlara katılım olanağı sağlar;
- Kooperatif ortaklarına / vatandaşlara hizmet ihtiyaçlarını düzenleme veya tespit etme olanağı sağlar;
- Nüfusun büyük bölümlerinin ekonomik entegrasyonuna olanak sağlar;
- Yerel piyasalar için avantajlar sağlar, orada oturanlarla yakın temaslar sayesinde yerel ihtiyacı karşılar ve kendi bölgesinde ya da ilgili sektörde ekonomik faaliyeti canlandırır;
- İstikrara katkıda bulunur. Kooperatifin amacı, maksimum kar elde etmek değil de ortakların desteklenmesi olduğundan, hiç kar etmediği durumda dahi, ortaklarına hizmet götürmeyi sürdürebiliyorsa genelde ayakta kalmayı başarmakta ve başarılı olmaktadır. Aynı durum yatırımcıların kurduğu ticari şirketler için geçerli değildir,

- Demokratik olarak yönetildiğinden ve ekonomik açıdan yönetime katılmaya olanak sağladığından, güven yaratır, sosyal sermaye oluşturur ve muhafaza eder.

Bu özellikler, bölgesel kalkınma stratejilerine entegrasyon için kooperatifleri elverişli hale getirmektedir. Ayrıca, AB ve Dünya genelinde kooperatifler, ekonominin olduğu kadar toplumun da değişmez unsurlarıdır. İş sahalarının oluşturulması, kaynakların mobilizasyonu, yatırımların teşvik edilmesi ve bunlara bağlı olarak, genel anlamda ekonomi açısından sahip oldukları önem, giderek daha çok takdir edilmektedir (Boğa 2010).

3.3. Dünyaca Kabul Görmüş Kooperatifçilik İlkeleri

21 Aralık 1844 yılında Rochdale Öncülerinin kurmuş oldukları tüketim kooperatifinin iyi işleyebilmesi için bazı ilkeler kabul etmişlerdir. Daha sonra genel olarak bu ilkeler diğer kooperatiflerde de uygulanmıştır.

Tarihsel süreç içinde kazanılan tecrübeler, farklı ülke kooperatifleri arasında ortak yanları ortaya çıkarmıştır. Kooperatif yaklaşımın gelişmemiş ülkelerde olumlu sonuç vermemesinin nedenlerinden biri de kooperatif ilkelerinin yanlış yorumlanmasıdır. ICA tarafından 1995 yılında son şekli verilen bu ilkeler, kooperatiflerin diğer ticari şirket türlerinden ayrılması bakımından da önemlidir (Mülâyim 2006).

3.3.1. Gönüllü ve serbest giriş ilkesi

Kooperatifler gönüllü kuruluşlar olup, hizmetlerinden yararlanabilecek ve kooperatif ortaklığının sorumluluklarını kabul eden herkese, cinsel, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayırım gözetmeksizin açıktır.

3.3.2. Ortağın demokratik yönetimi ilkesi

Kooperatifler, politika oluşturma ve karar verme konularına aktif olarak katılan ortaklar tarafından yönetilen (kontrol edilen) demokratik kuruluşlardır. Kooperatiflerde yönetime seçilen kadın ve erkek yöneticiler ortaklara karşı sorumludurlar. Birim kooperatiflerde ortaklar eşit oy (bir ortağa bir oy) hakkına sahiptirler. Kooperatif üst örgütleri de demokratik bir biçimde örgütlenmişlerdir.

3.3.3. Ortağın ekonomik katılımı ilkesi

Ortaklar, kooperatifin sermayesine adil bir biçimde katılırlar ve kooperatifin sermayesini demokratik olarak kontrol ederler. Genellikle kooperatif sermayesinin en az bir bölümü, kooperatifin ortak mülkiyetindedir. Ortaklar, kooperatife ortaklık koşulu olarak yatırdıkları ortaklık paylarına karşılık, şayet faiz veriliyorsa sınırlı olarak bir faiz alırlar. Diğer taraftan ortaklar, işletme fazlalarını şu amaçlardan herhangi birine, ikisine veya tümüne tahsis edebilirler:

a) Kooperatifi geliştirmek için dağıtılamayan yedek akçe oluşturma (asgari bir kısmı)

- b) Ortakları kooperatifle alışverişleri oranında yararlandırma (ortaklara risturn verilmesi)
- c) Ortaklara uygun bulunan ve onaylanan diğer faaliyetlerin desteklenmesi

3.3.4. Özerklik ve bağımsızlık

Kooperatifler, ortakları tarafından yönetilen özerk (otonom) ve karşılıklı yardıma dayanan bağımsız kuruluşlardır. Kooperatifler, devlet ve diğer kuruluşlarla anlaşma ve işbirliği yapmaları veya dış kaynaklardan sermaye sağlamaları durumunda, bütün bu ilişkilerini, kooperatiflerinin özerkliğine ve ortakların kooperatiflerini demokratik olarak yönetimlerine bir zarar getirmeyecek biçimde yürütürler.

3.3.5. Eğitim, öğretim ve bilgilendirme

Kooperatifler, kendi ortaklarına, seçilmiş ve atanmış yöneticilerine ve personeline, kooperatiflerinin gelişmesine etkin bir biçimde katkıda bulunabilmeleri için eğitim ve öğretim olanağı sağlarlar. Kooperatifler, kooperatifçiliğin yapısı ve yararları hakkında genel kamuoyunu özellikle gençleri ve toplumun kamuoyu önderlerini bilgilendirirler.

3.3.6. Kooperatifler arası işbirliği

Kooperatifler, ortaklarına daha etkin bir biçimde hizmet edebilmek ve tümüyle kooperatifçilik hareketini güçlendirebilmek için diğer kooperatiflerle yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği yaparlar.

3.3.7. Toplumsal sorumluluk

Kooperatifler, ortaklarınca onaylanan politikalar aracılığıyla içinde yaşadıkları toplumun sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar.

3.4. Kooperatiflerin Türkiye'deki Gelişimi

Türkiye'de kooperatifçilik hareketini Osmanlı İmparatorluğu dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olarak iki dönemde incelenmektedir. Osmanlılar döneminde Mithat Paşa, Cumhuriyet döneminde ise Atatürk kooperatifçiliğin öncüleri olarak önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Tüm insanlık tarihinde görüldüğü gibi, Anadolu insanının da kendi aralarında kooperatif özellikleri taşıyan bir karşılıklı yardımlaşma biçimleri, tarihin tüm dönemlerinde görülmüştür. Kırsal kesimlerdeki çeşitli imece biçimleri, kentsel kesimlerde görülen lonca biçimi ahi gelenekleri Türkiye'nin zengin bir karşılıklı yardımlaşma birikimine sahip olduğunu göstermektedir. Ne yazık ki bu yardımlaşma biçimleri iyi incelenemediğinden, piyasa koşulları içinde, kendi emeğini küçük sermayesiyle birleştirerek ürettiği ürünle pazara giren esnaf ve çiftçiye uygun ve Türkiye'ye özgün bir kooperatif modeli geliştirilememiştir. Bununla beraber bu konuda önemli çalışmaları ve uygulamaları Türk Ekonomi Tarihi içinde gözlemek mümkündür. Nitekim Cezayir'i Fransızlara vererek zindanda boğdurttuğumuz

büyük Devlet Adamı Mithat Paşa'nın, 1863'te Memleket Sandıklarını kurması ile ilk tarımsal kredi kooperatifi kurulmuştur (Çıkın 2003).

Mithat Paşa “Memleket Sandığı” adını verdiği ilk tarım kredi organizasyonu 1863 yılında o zaman valisi olduğu Niş şehrinin Pirot kasabasında kurmuştur. İlk denemeden olumlu sonuçlar almış ve dolayısıyla bu şekildeki sandıkların bütün ülkede kurulmasının çok faydalı olacağını düşünmüştür. Düşüncelerini uygulama amacıyla hazırladığı bir nizamname hükümetçe kabul edilmiş ve memleket sandıkları adı verilen bu teşkilatın ülkenin her tarafında kurulmaları bütün valilere görev olarak verilmiştir. Bu şekilde devlet tarımsal işlerini de kendi idari işleri arasına almıştır. Mithat Paşa'nın hazırlamış olduğu bu nizamname hükümetçe 1867 yılında kabul edilmiştir. Bu nizamname 29 maddeden ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sermaye, idare, ikraz ve kazanç, ikinci bölümde ise sandık tarafından izlenecek muhasebe usulü belirtilmiştir. Mithat Paşa'nın bu nizamnamesi ile Türkiye de tarım kredi kooperatifçiliğinin temeli atılmış olmaktadır. Memleket sandıkları köylere kadar gitmemiş ve yalnız kaza merkezlerinde kurulmuştur. Memleket sandıkları başlangıçta köylüler tarafından pekiyi karşılanmamıştır.

Sonra yıllarda bu sandıklar gelişme göstermiş ve benimsenmişlerdir. Birçok kazada kurulmuş olan memleket sandıkları, her tarafta arzu edildiği gibi gelişmemişler ve iyi işleyen sandıkların sayısı gitgide azalmaya başlamıştır. Sandıkların bu durumları karşısında onları tekrar canlandırabilmek için 1883 yılında bazı önlemler alınmıştır. O zamana kadar sandıkların sermaye birikimine yarayan imece ve çift hayvan başına 15 kg. buğday toplanmasının hem zor, hem de eşitlikten uzak olması sebebiyle sandıklara daima ve eşitliği sağlayacak bir gelir yolu aranmıştır. Bunun içinde sandıklara sermaye olarak verilmek üzere aşar vergisinin bir miktar çoğaltılmasına karar verilmiş ve 1883 den başlamak üzere aşar vergisi onda bir oranında artırılmıştır. Bu şekilde o zamana kadar %10 olan aşar vergisi %11 e çıkarılmıştır. Aşara yapılan bu ilaveye “Menafi Hissesi” adı verilmiş ve memleket sandıkları da bundan böyle menafi sandıkları ismini almıştır. Aynı zamanda sandıkların idaresinde de bazı değişiklikler yapılmış ve sermayelerinin toplanışındaki değişiklikten dolayı menafi sandıkları adını alan bu teşkilat doğrudan doğruya devletin denetimi altına girmiştir. Fakat o zaman ülkenin her tarafına dağılmış bulunan bu sandıkların kontrolü devlet tarafından kolaylıkla sağlanamamış ve çeşitli nedenlerden dolayı devam ede gelen aksaklıklar artmış ve yarım önlemlerle sandıkların iyileştirilmeleri mümkün olmamıştır. Menafi sandıklarının tekrar normal bir şekilde faaliyete geçirilememesi tarımda kredi ihtiyacının sürekli artması yeni bir kredi mekanizmasının kurulmasını gerektirmiştir. Böylece sandıklar tamamen kaldırılarak yerine 1888'de Ziraat Bankası kurulmuştur. O zamanlarda menafi sandıklarının

250 kadar olduğu tahmin edilmektedir. Menafi sandıklarından Ziraat Bankasına geçen sermaye ise 2 milyon altın lira olmuştur. Menafi sandıklarından sonra daha bilinçli ve daha aktif kooperatif hareketlerine Ege bölgesinde rastlanmaktadır. 1913 de Kazım Nuri ve Topçuoğlu Nazmi öncülüğünde “Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri” kurulmuştur. Daha sonra üreticiye kredi temin edebilmek ve kurulan bu ilk tarım satış kooperatifine mali yardımda bulunabilmek amacıyla 1914'de Milli Aydın Bankası kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde ise kooperatifçilik büyük ölçüde çıkarılan yasalarla devletin öncülüğünde gelişmiştir. Bu yasaların çıkarılmasında Atatürk'ün rolü büyüktür. 1924 de çıkarılan “İtibari Zirai Birlikleri Kanunu” ile ortakların kişisel ve müşterek kefalet esasına göre kredi dağıtılacak örgütler kurmaları öngörülmüştür. 1926 yılında İtibari Zirai Birliklerinin kuruluş ve yönetimi hakkında esasları gösteren 58 maddelik bir Kararname de çıkarılmıştır. Bu yasa ve kararname Türkiye'de uygulama alanı bulamamış ve yalnızca bir iki itibari zirai birlik kurulmuştur.

1926 da çıkarılan Türk Ticaret kanununun bir bölümüne konulan hükümlerle kooperatiflerin kurulması yoluna gidilmiştir. 1929 da çıkarılan “zirai kredi Kooperatifleri Kanunu” ile Raiffeisen ilkelerine uygun tarım kredi kooperatiflerinin kurulması yoluna gidilmiştir. Cumhuriyet döneminde tarımsal örgütlenmeye verilen önem 1935 yılında kabul edilen Tarım Satış Kooperatifleri Ve Birlikleri Kanunu ile 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri kanunudur. Ancak 1969 yılında kabul edilen 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun, Türk Kooperatifçilik mevzuatı içinde önemli bir yeri ve boşluğu doldurduğunu söylemek mümkündür.

2834 sayılı “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu” önce 1985'de 3186 sayılı yasa ile sonra da 2000'de 4572 sayılı yasa ile; 2836 sayılı Tarım kredi Kooperatifleri Kanunu önce 1971'de 1581 sayılı yasa ile, sonra 1985'de 3476 sayılı yasa ile yeniden düzenlemeye tabi tutulmuştur. 1969'da çıkarılan 1163 sayılı kooperatifler kanunu ise 1988'de 3476 sayılı yasa ile 23 maddesi tamamen veya kısmen değiştirilmiş, 2 ek ve 2 geçici madde eklenmiştir. 1961 ve 1982 tarihli anayasalara kooperatifçilik hakkında Devlete önemli görevler yükleyen hükümler konmuştur. 1973'de ilk defa bir bakanlığın başına kooperatif kelimesi eklenmiştir; ancak bu kelime daha sonra kaldırılmıştır (Ün 2007).

3.4.1. Kooperatif türleri

Kooperatif girişimlerin faaliyet alanlarına göre yapılan sınıflandırma pratikte en çok görülen sınıflandırma seklidir. Türkiye'de kooperatifleri faaliyet türlerine ve hukuksal düzenlemelere göre iki ana başlık altında sınıflandırarak incelemek mümkündür. Buna göre;

3.4.1.1. Faaliyet türlerine göre

Bu çerçevede faaliyet türlerine göre kooperatifler beş grup altında değerlendirilebilir.

Üretim kooperatifleri: Herhangi bir sınaî veya tarımsal ürün üreticilerinin bir araya gelerek kurdukları kooperatif türüdür. Bu tür kooperatifler hammadde temininden ürünlerin değerlendirilmesine kadar çok farklı amaçlarda kurulmaktadır.

Tüketim kooperatifleri: Tüketici durumunda olan ortaklarına daha ucuz ve daha kaliteli mal ve hizmet temini amacıyla kurulurlar. Ülkemizde yaygın olarak gıda, giyim vb. konulardaki tüketim kooperatiflerine rastlamak mümkündür.

Kredi kooperatifleri: Kredi Kooperatifleri, ortaklarının finansman gereksinimlerini karşılamak üzere kurulurlar. Kooperatif bünyesinde toplanan paralar ihtiyacı olan ortaklara belirli esaslar çerçevesinde kredi olarak verilir. Kredi kooperatifleri kooperatifçiliğin ekonomik ve sosyal boyutunun açık bir biçimde ortaya çıktığı kooperatif türleridir.

Yapı ve işyeri kooperatifleri: Kooperatif ortaklarının konut ve işyeri gibi gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan kooperatiflerdir. Kooperatifin ömrü, yapılması inşaatı öngörülen yapıların tamamlanıp kooperatif ortaklarına dağıtılması ile sınırlıdır.

Diğer kooperatifler: Yukarıda belirtilen kooperatif türlerinin dışında kalan kooperatif türleri bu başlık altında yer almaktadır. Örneğin temin ve tevzi, nakliye, eğitim, okul, eğlence vb. gibi.

3.4.1.2. Hukuksal düzenlemelere göre

Ülkemizdeki mevzuat açısından baktığımızda kooperatifleri; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabi olan kooperatifler ve diğer özel kooperatif kanunlarına tabi olan kooperatifler olarak ikili bir ayırıma tabi tutmak mümkündür.

Kooperatifler kanununa tabi kooperatifler: Özel yasalarla kurulan hariç olmak üzere, ülkemizde kurulan kooperatifler 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabidirler. Bu bağlamda kurulan kooperatifler ilgili bakanlıklar dikkate alınarak Kırsal (tarımsal) ve Kentsel kooperatifler olarak iki grupta ele alınabilir. Kırsal kooperatifler; Pancar Ekicileri Kooperatifi, Sulama, Su Ürünleri ve Tarımsal kalkınma kooperatifleri olarak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı nezdinde kuruluş ve faaliyetlerini sürdürmektedirler. Yapı ve işyeri kooperatifleri Çevre ve Şehircilik Bakanlığına, Esnaf Kefalet ve Kredi Kooperatifleri ve temin, tedarik, nakliye, turizm geliştirme vb. kooperatifleri ise kentsel kooperatifler ayırımına tabi tutulup Gümrük ve Ticaret Bakanlığı nezdinde kurulup faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Özel yasalara tabi kooperatifler: Kooperatifler Kanunu dışında diğer yasalar çerçevesinde kurulan kooperatifler bu başlık altında yer almaktadırlar. Bu kapsamda yer alan

kooperatifler, 1581 Sayılı yasaya tabi Tarım Kredi Kooperatifleri ve 4572 Sayılı yasaya tabi Tarım Satış Kooperatifleri ve Tütün Tarım Satış Kooperatifleridir. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının ilgili kurulusu iken Tarım Satış ve Tütün Tarım Satış Kooperatifleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığının ilgili kuruluslarıdır. TMKB'nin 2004 yılı verileri ışığında Türkiye'de, ortalama olarak, her iki aileden birisinin kooperatif üyesi olduğu varsayımı ile kooperatiflerin ülke ekonomisindeki yeri ve önemini ortaya koymak yerinde olacaktır (Koçtürk 2006).

Çizelge 3. 1. Türkiye Genelindeki Kooperatif Sayıları

Kooperatifler	Faal Olan		Faal Olmayan		Toplam	
	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı
Tüketim Kooperatifi	784	130.794	1.978	110. 716	2.762	241. 530
Motor Taş. Kooperatifi	5.559	175.211	1.199	23. 389	6.758	198. 600
Es. San. Kooperatifi	952	672.191	62	3.774	1.014	675. 965
Küçük Sanat Koop.	59	4.108	258	5.038	317	9.146
Temin Tevzi	136	18.583	200	6.663	336	25. 246
Turizm Gel. Kooperatifi	230	12.956	160	4.238	390	17. 194
Üretim Paz. Kooperatifi	215	14.732	255	5.637	470	20. 369
Tedarik	0	0	7	599	7	599
Yayıncılık Kooperatifi	14	366	14	290	28	656
Hamal Taşıma Kooperatifi	2	204	8	343	10	547
İşletme Kooperatifi	530	88.806	97	15. 439	627	104. 245
Sigorta Kooperatifi	2	1.187	1	0	3	1.187
Tarım Satış Kooperatifi	328	577.156	10	11. 756	338	588. 912
Yardımlaşma Kooperatifi	16	14.892	7	141	23	15. 033
Eğitim Kooperatifi	22	2.304	11	232	33	2.536
Bağ.T. S. K	5	1.496	15	664	20	2.160
Tütün T. S. K	28	15.985	35	5.115	63	21. 100
Y. Seb. Meyve Kooperatifi	30	2.681	10	669	40	3.350
Basın	1	7	0	0	1	7
Toplam	8.913	1.733. 659	4.327	194. 723	13. 240	1.928. 382

Kaynak: www.gumrukticaret.gov.tr erişim tarihi:17.12.2012

Çizelge 3. 2. Türkiye Genelindeki Bölge Birlikleri Sayısı

Birlikler	Faal Olan			Faal Olmayan			Toplam		
	Birlik	Koop.	Ortak	Birlik	Koop.	Ortak	Birlik.	Koop.	Ortak
Tük. Koop. Bir	7	104	43.368	9	31	7.592	16	135	50.960
Mot. Taş. Koop. Bir.	35	622	28.525	4	17	2.643	39	639	31.168
Esnaf San. Kefalet Koop. Birlikleri	32	964	658.983	0	0	354	32	964	659.337
K. San. Koop. Bir.	0	0	0	5	14	0	5	14	0
Turiz Gel. Kop. Birlikleri	2	23	1.525	1	10	1.434	3	33	2.959
Tar. Sat. Kop. Birlikleri	17	325	559.609	0	0	2.237	17	325	561.846
Ur. Ta. Da. Kop. Birlikleri	4	429	15.661	1	1	2.254	5	430	17.915
İşe. Kop. Birlikleri	1	7	103	0	0	0	1	7	103
Toplam	98	2.474	1.307.774	20	73	16.514	118	2.547	1.324.288

Kaynak: www.gumrukticaret.gov.tr erişim tarihi:17.12.2012

Çizelge 3. 3. Türkiye Genelindeki Merkez Birlikleri Sayısı

	Faal Olan		Faal Olmayan		Toplam	
	M. Birlik . Sayısı.	Birlik Sayısı	M. Birlik Sayısı	Birlik Sayısı	M. Birlik Sayısı	Birlik Sayısı
Merkez Birlikleri						
Es. San. Ke. Mer. Bir.	1	32	0	0	1	32
Tüketim Koop. Me. Br.	1	7	0	0	1	7
Mot. Taş. K. Mer. Bir.	1	15	0	0	1	15
Toplam	3	54	0	0	3	54

Kaynak: www.gumrukticaret.gov.tr erişim tarihi:17.12.2012

Ülkemizde Mili Kooperatifler Birliği 1991 yılında faaliyete geçmiştir. 13 kooperatifin Merkez Birliği tarafından kurulmuştur ve çalışmalarına devam etmektedir.

3.4.2. Kooperatiflerin Hukuki Alt Yapısı:

Halen yürürlükte olan 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, en üst düzeyde kooperatifçiliğin geliştirilmesi benimsenmiştir. Anayasamızın 171. maddesi, devlete, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak öncelikle üretimin artırılması ve tüketicinin

korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alma görevini vermiştir.

Ülkemizde kooperatifler, türlerine göre üç ayrı yasaya tabi olarak kurulmakta ve faaliyet göstermektedirler;

1163 sayılı kooperatifler kanunu: Kooperatifçilik alanını düzenleyen temel yasadır. Birçok kooperatifin kuruluş gelişmesini sağlayan bu yasa 24.4.1969 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kooperatifler Kanunu'nun 98. maddesine göre, yasada aksine açıklama bulunmayan konularda Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere ilişkin hükümleri kooperatifler hakkında da uygulanmaktadır.

1581 sayılı tarım kredi kooperatifleri ve birlikleri kanunu: Tarım Kredi Kooperatiflerinin kuruluş ve işleyişlerine ilişkin özel hükümleri içeren bu yasa, 18.4.1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasada hüküm bulunmayan konular hakkında, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine başvurulmaktadır. En son olarak 1995 yılında çıkarılan 553 sayılı kanun hükmünde kararname ile 1581 sayılı yasada demokratikleşme yönünde çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Çiftçiler Tarım Kredilerin kurulmasında önemli bir rol oynamadıkları gibi yönetiminde de önemli bir rol oynamamışlardır. 1995 yılındaki değişiklik ile, ortaklar, kooperatif ve üst örgütlerinin yönetimine katılmaya başlamışlardır. 553 sayılı KHK ile 2005 yılında çıkarılan 5330 sayılı yasaya dönüşmüştür.

4572 sayılı tarım satış kooperatif ve birlikleri hakkında kanun: Tarım satış kooperatifleri için çıkarılan özel yasadır. 1.6.2000 tarihinde yürürlüğe giren bu yasa ile genel olarak tarım satış kooperatif ve birliklerine özgü hususlara yer verilmiştir. Bu yasada düzenlenmemiş konularda ise, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hükümleri uygulanmaktadır (www.gumrukticaret.gov.tr Erişim tarihi:17.12.2012).

3.4.3. Üst örgütlenme ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği

1163 sayılı Kooperatifler Kanununda; kooperatiflerin üst örgütlenme hiyerarşisi; “kooperatif-birlik-merkez birliği-milli birlik” şeklinde öngörülmüştür. Bugün itibariyle üst örgütlenmedeki bu yapı çoğu kooperatiflerde tamamlanmış durumdadır. Ancak, kurulmuş olan bu örgütlere kooperatiflerin katılımı son derece yetersizdir. Genel olarak ülkemizde kooperatiflerin üst örgütlere katılım oranı % 25 civarındadır.(www.gumrukticaret.gov.tr Erişim tarihi 17.12.2012). Kooperatif türleri itibariyle üst örgütlenmeye bakıldığında, Tarım Kredi, Pancar Ekicileri, Tarım Satış ile Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet kooperatiflerinde, üst örgütlere katılımın yüksek olduğu, bunun dışında kalan kooperatif türlerinde ise üst örgütlenmenin istenilen seviyede olmadığı görülmektedir.

Çizelge 3.4. Kooperatiflerin Üst Örgütlere Katılım Oranları

Kooperatif adı	Üst birlik katılım oranı (%)
Esnaf kefalet kooperatifleri	99
Motorlu taşıyıcılar kooperatifleri	10
Tüketim kooperatifleri	8
Tarım satış kooperatifleri	100
Konut yapı kooperatifleri	20
Tarım kredi kooperatifleri	100
Pancar ekicileri kooperatifleri	100
Su ürünleri kooperatifleri	38
Sulama kooperatifleri	29
Tarımsal kalkınma kooperatifleri	57
Toplu işyeri yapı kooperatifleri	6
Turizm geliştirme kooperatifleri	8
Küçük sanayi sitesi yapı kooperatifleri	15
Küçük sanat kooperatifleri	4

Kaynak: www.gumrukticaret.gov.tr erişim tarihi:17.12.2012

Kooperatifler Kanununda öngörülen Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, yasanın çıkmasından 22 yıl sonra 1990 yılında kurulmuş ve ancak 1991 yılından sonra faaliyete geçebilmiştir.

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği (TMKB)'nin amacı, ortağı olan kooperatif merkez birliklerinin ve kooperatif birliklerinin ortak yararlarını korumak, aralarında eşgüdüm sağlamak, amaçlarını gerçekleştirmeleri için çalışmalar yapmak, çalışmalarını denetlemek, verimliliklerini artırmak, dış ülkelerle ilişkilerini düzenlemek, Türk kooperatifçiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktır. TMKB, anasözleşmesindeki bu madde doğrultusunda, ülkemiz kooperatifçilik hareketinin gelişmesi ve sorunlarının çözümü için çalışmalar yapmakta; bu bağlamda seminer, panel ve konferans gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

Kooperatif merkez birliklerinin çoğunluğu TMKB'ye ortak olmuştur. Ancak, Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ile Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'nin tamamının ortak olmamaları büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, Milli Birlik, kendisinden beklenen hizmetleri yerine getirebilmek için düzenli ve yeterli bir mali kaynağa

ihtiyaç duymaktadır. Ancak, ortak merkez birlikleri ve birliklerden tahsil edilen aidat ve benzeri ödentiler bu ihtiyacı karşılamada oldukça yetersiz kalmaktadır (Boğa 2010).

3.4.4. Kooperatifler strateji planı

Türkiye’de kooperatifçilik hareketi, cumhuriyetin ilanından sonra 1924 tarihinde İtibari Zirai Birlikleri Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Atatürk’ten sonra planlı döneme kadar kooperatifçilik hareketinde durağan bir döneme geçilmiştir. Kooperatif çalışmaları 1950’li yıllardan itibaren bir canlılık sürecine girmiştir.1961 anayasasında kooperatifçiliğe yer verilmiştir. 1961 anayasasının 51.maddesi “ Devlet kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirler alır ” hükmüne yer verilmiştir. En son anayasa ise Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Kooperatifçilik alanındaki gelişmeler, ülkemizi de yakından etkilemekte ve ilgilendirmektedir. Bu nedenle, değişen Türkiye ve dünya koşulları gözetilerek, ülkemiz kooperatifçiliğinin ideal yönde geliştirilmesi hedefi çerçevesinde, kamunun ve diğer aktörlerin rolünün iyi bir şekilde tanımlanması ve alınabilecek tedbirlerin tespiti bakımından yeni bir planlama sürecine ihtiyaç duyulmuştur (www.gumruk.org.tr 17.12.2012).

Bu kapsamda, kooperatifçilik alanına yönelik “Kooperatifçilik Stratejisi” oluşturulması çalışması başlatılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında belirlenen amaç ve strateji planı aşağıdaki gibi belirlenmiştir. Kooperatif strateji planında kooperatif amaçlarını desteklemek, hazırlanacak projeleri desteklemek ve teşvik etmek, teşvik ve desteklere yönelik düzenlemeler yapmak için kooperatif destekleme programı (KOOP-DES) hayata geçirilmiştir. Kooperatiflerin destek beledikleri konuları tespate yönelik Temmuz 2011 yılında anket çalışması yapılmıştır. Kooperatif Bilgi ve Denetim Sistemi Projesi (KOOP-BİS) ile kooperatif ve üst kuruluşları ile ilgili olarak politika üretilmesinde yararlanılacak olan ekonomik, mali ve hukuki bilgilerin uygun bir veri tabanında ayrıntılı olarak takibi, denetimi yapılacak, kooperatiflerle ilgili bazı hizmetlerin elektronik ortamda online olarak verilmesi sağlanacak, burada toplanan veriler diğer kamu kuruluşlarıyla karşılıklı olarak paylaşılacaktır. Bu projeye, kooperatiflere yönelik kuruluş, işleyiş, denetim, yasal altyapı, bilgilendirme faaliyetlerinde etkinlik ve verimlilik sağlanacaktır (www.gumrukticaret.gov.tr Erişim Tarihi:17.12.2012).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen bu proje kooperatiflerin gelişmesi açısından iyi olmasına karşın kooperatiflerin iç işlerine karışılmaması özen gösterilmelidir. Bakanlığın bu yaklaşımına kooperatiflerin demokratik yönetim ruhuna ters düşmemelidir.

4. KOOPERATİF ORGANLARI VE İŞLEVLERİ

Kooperatifler Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Denetim Kurulu olarak üç organdan oluşmaktadır.

4.1. Genel Kurul

Kooperatif ortaklarının tamamının, bir başka ifadeyle oy kullanma hakkına sahip ortakların, oluşturduğu topluluğa genel kurul denir. Genel kurul kooperatifin bütün ortaklarını temsil eden ve karar alan en yetkili organdır (K.K. md. 42). Genel kurulda alınan tüm kararlar toplantıda hazır bulunsun veya bulunmasın tüm ortakları kapsar. Genel kurul, ortaklara, kooperatifin yönetimi ile ilgili bilgiler vermek, kooperatif yönetim ve denetim kurullarını seçmek, bir önceki yıl görev yapan yönetim ve denetim kurullarının çalışmalarını incelemek gibi amaçlarla toplanır.

Genel kurul, aşağıdaki yetkilerini devir ve terk edemez.

- Anasözleşmeyi değiştirmek,
- Yönetim Kurulu ve Denetçiler Kurulu üyeleriyle gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek,
- İşletme hesabıyla bilanço ve gerektiğinde gelir gider farkının bölüşülmesi hakkında karar almak,
- Yönetim ve denetçiler kurullarını ibra etmek,
- Yasa veya anasözleşme ile Genel Kurula tanınmış olan konular hakkında karar vermek,
- Gayrimenkul alımında ve satımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulün
- Niteliğini, yerini ve azami fiyatını, satılacak gayrimenkulün asgari fiyatını belirlemek.
- İmalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirlemek.
- Yapı kooperatiflerinde; kooperatifin ortak sayısı ile yapılacak konut veya işyeri sayısını tespit etmek.

4.2. Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu, yasa ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organdır. Yönetim Kurulu en az üç üyeden kurulur. Bunların ve yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır. Yönetim Kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişiler, temsilcilerinin isimlerini kooperatife bildirir (Kooperatifler Kanunu madde 55).

Yönetim kurulu üyelerinde aranan şartlar aşağıdaki gibidir;

- Türk vatandaşı olmak

- Aynı türde başka bir kooperatifin yönetim kurulu üyesi olmamak
- Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından ya da bu yasa hükümlerine göre mahkûm olmamak. (5728 s. yasanın 338. maddesi ile değişik) Üyelik şartları denetçiler tarafından araştırılır. Bu şartları taşımadıkları halde seçilenler ile sonradan kaybedenlerin görevlerine yönetim kurulunca son verilir.

Haklarında yukarıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davası açılmış olanların görevleri ilk genel kurul toplantısına kadar devam etmekle beraber, yönetim kurulunca bu durumdaki üyelerin genel kurulca azli veya göreve devamı hakkında karar alınmak üzere yapılacak ilk genel kurul gündemine madde konulur. Bu veya anasözleşmede gösterilecek diğer bir sebeple yönetim kurulu toplantı nisabını kaybederse, boşalan yönetim kurulu üyeliklerine denetim kurulu üyeleri tarafından gecikilmeksizin yeteri kadar yedek üye çağırılır.

Yönetim Kurulu üyelerinden bir veya bir kaç kooperatifi temsil yetkisini haiz murahhas üye seçilebilir. Murahhas üyelerin seçilmesi ve değiştirilmesi Ticaret Siciline tescil ettirilir.

Yönetim Kurulu üyelerine genel kurulca belirlenen aylık ücret, huzur hakkı, risturn ve yolluk dışında hiç bir ad altında başkaca ödeme yapılamaz.

Yönetim kurulu üyeleri en çok 4 yıl için seçilebilirler. Ana sözleşmede aksine hüküm yoksa tekrar seçilmeleri uygundur (Kooperatifler kanunu madde 57).

4.3. Denetim Kurulu

Denetçiler, genel kurul namına kooperatifin bütün işlem hesaplarını tetkik eder. Genel kurul, denetleme organı olarak en az bir yıl için bir veya daha çok denetçi seçer. Genel kurul yedek denetçiler de seçebilir. Denetçilerin ve yedeklerinin kooperatif ortaklarından olması şart değildir (Kooperatifler Kanunu madde 65).

Denetçiler, işletme hesabiyle bilançonun defterlerle uygunluk halinde bulunup bulunmadığını, defterlerin düzenli bir surette tutulup tutulmadığını ve işletmenin neticeleriyle mameleki hakkında uyulması gerekli olan hükümlere göre işlem yapıp yapılmadığını incelemekle, yükümlüdürler. Ortakları şahsen sorumlu veya ek ödeme ile yükümlü olan kooperatiflerde denetçiler, ortaklar listesinin usulüne uygun olarak tutulup tutulmadığını da incelemek zorundadırlar. Yöneticiler, bu maksatla denetçilere defterleri ve belgeleri verirler.

Denetçilerin istekleri üzerine müfredat defteri ve bu defterin hangi esaslara göre düzenlendiği ve istenilen her konu hakkında bilgi verilir.

Ortaklar gerekli gördükleri hususlarda denetçilerin dikkatini çekmeye ve açıklama yapılmasını istemeye yetkilidirler (Kooperatifler Kanunu madde 66).

Denetçiler her yıl yazılı bir raporla beraber tekliflerini genel kurula sunmaya mecburdurlar (Kooperatifler Kanunu madde 67).

Denetçiler, görevleri çerçevesinde işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları, yasa veya anasözleşmeye aykırı hareketleri bundan sorumlu olanların bağlı buldukları organa ve gerekli hallerde aynı zamanda genel kurula haber vermekle yükümlüdürler.

Denetçiler, görevleri sırasında öğrendikleri ve açıklanmasında kooperatifin veya ortakların şahısları için zarar umulan hususları kooperatif ortaklarına ve üçüncü şahıslara açıklayamazlar (Kooperatifler Kanunu madde 68).

5. KOOPERATİFLERDE DENETİM ve İŞLEYİŞİ

Denetim ekonomik faaliyette bulunan işletmelerde önemli bir unsurdur. İşletmenin yasalara, kurallara uygun olarak çalışıp çalışmadığının tespiti denetimin ana konusudur.

Denetim, bir işletmenin ekonomik faaliyetleri sonucunda hazırlanan finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluğu ve doğruluğunun belirlenmesidir. Makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtları ile bağımsız denetim standartlarında öngörülen tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden değerlendirilmesi ve sonuçlarının bir rapora bağlanmasıdır (www.denetim.net Erişim Tarihi:16.11.2012).

Kuruluşlardan beklenen hizmet ve faydanın tam olarak yerine getirilmesinde denetim son derece önemli bir araçtır. Denetimsiz bir işletmenin belirli bir başarıya ulaşması veya ulaşılmış başarıyı sürdürmesini beklemek güçtür (Karacan, Çıkın 1994).

Kooperatiflerde ekonomik faaliyette bulunan işletme olması nedeniyle kooperatiflerde de denetim uygulanmaktadır. Kooperatifler açısından denetim, kooperatiflerin tüm faaliyetlerinin mevzuat hükümleri, yasa, yönetmelik, anasözleşme, genel kurul kararları ve iyi niyet esaslarına uygun olup olmadığının araştırılması için yapılan tüm çalışmalardır. Kooperatiflerde denetim kendinden beklenen amaca hizmet etmelidir. Kooperatifte denetimden beklenen amaç; yanlışlıklardan ve yolsuzluklardan arınmış bir kooperatif yapısına ulaşmak için tüm eksikliklerin tamamlanması ve yanlışlıkların düzeltilmesidir (www.csb.gov.tr Erişim Tarihi:16.11.2012).

Kooperatif ortak ve yöneticilerinin iş ve işlemlerinin denetime tabi tutulması gelecekte karşılaşılabilecek sorunların önüne geçilmesi ya da varsa işlenmiş olan suçların ve sorumluların tespiti açısından büyük önem taşımaktadır (Özdemir 2010).

Yapılanların ilke ve kurallara uygun olup olmadığının belirlenmesinin yanı sıra, bu ilke ve kuralların gerektiğinde değiştirilmesine yönelik önerilerde bulunulması, denetlenen kişilere rehberlik etmek yoluyla eğitici olunması, suç oluşturan tutum ve davranışları olanlar hakkında mevzuat hükümlerinin uygulanması yoluna gidilmesi de geniş anlamda denetimin kapsamına girmektedir (www.csb.gov.tr).

Denetimin ilk özelliği sınırlı olmasıdır. Denetim alanı dışına çıkılmamalıdır. Denetim aynı zamanda bir değerlendirme olayıdır. Mevcut durum ve olması gereken durum

belirlenmelidir. Olan ve olması gerekenin arasında farklılık mevcutsa bu farklılığın nedeni araştırılmalıdır (Karacan, Çıkın 1996).

5.1. Kooperatiflerde Denetim Alanları

Genel olarak denetim ve kooperatiflerde denetimi inceledikten sonra kooperatiflerde denetim alanlarını üç başlık altında toplamak mümkündür: mali denetim, ekonomik denetim ve idari denetimdir.

5.1.1. Mali denetim

Bilanço, gelir gider tabloları ve fon akış çizelgelerinin analiz ve değerlendirilmesi ile yapılan denetim şeklidir. Mali denetim, kooperatifin gelişmesinin sürekli izlenmesine imkân verir ve gelişmenin itici bir ögesi olarak kabul edilir. Ayrıca mali denetim kooperatif ortaklarının, kooperatifin mali gücü ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi alacakları bir alandır. Mali denetimin araçları bilanço, gelir-gider tablosu, nakit akım tablosu vb. tablolardır. Bu tabloların çeşitli kalemlerindeki parasal değerler, tabloların kalemleri ile ilişkilendirilerek bir takım mali sonuçlar elde edilerek kooperatif işletmelerin elindeki kaynakların verimli kullanılıp, kullanılmadığı araştırılır ve ortakların bilgisine sunulur.

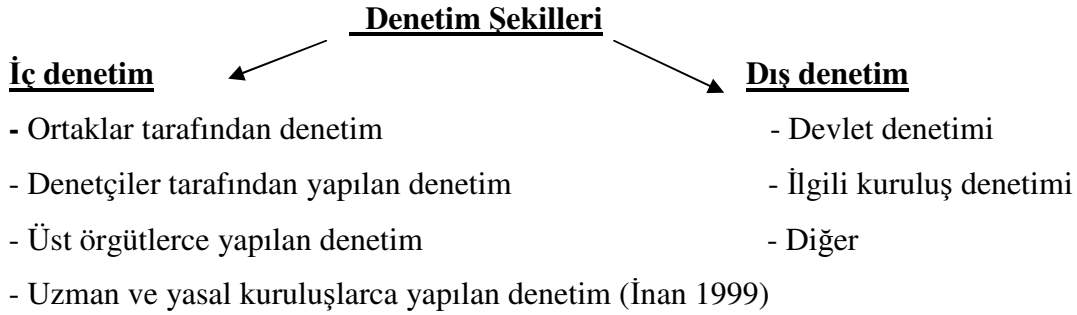
5.1.2. Ekonomik denetim

Kooperatif işletmelerde diğer işletmeler gibi ekonomiklik kuralına uygun olarak çalışılmalıdır. Ekonomiklik kuralı belirli bir giderle en fazla üretim veya belirli bir üretimi en düşük giderle elde etmek şeklinde açıklanabilir. Kooperatifler rekabetçi bir ekonomi içinde çalıştıklarından ekonomik denetim kooperatifi izlemede önemli bir araçtır. Ekonomik denetimde göz önünde bulundurulması gereken iki önemli öge vardır; Maliyet ve verimlilik. Ekonomik denetim, kooperatifin elindeki kaynaklarının tam ve etkili kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgi verir.

5.1.3. Yönetimsel Denetim

Yönetim faaliyetlerinin ana sözleşmeler ve yasalarda belirtilen kurallara ve amaçlara göre yapılıp yapılmadığının belirlenmesini kapsar. Kooperatif yöneticilerinin, yapılan faaliyetlerle ilgili kararların yönü, şekli, kayıtlara geçiş biçiminin mevzuata uyup uymadığı, eksikliklerin ne olduğu nasıl giderilebileceği konusunda tespitleri, değerlendirmeleri ve önerileri içeren bir denetim şeklidir (Çıkın, Karacan 1994).

5.2. Kooperatiflerde Denetim Şekilleri



5.2.1. İç denetim

Kooperatif ortakları veya genel kurulda seçilmiş kooperatif denetçileri tarafından yapılan denetimdir.

- Ortaklar tarafından yapılan denetim: Kooperatifler için en etkili denetim şekli ortakları tarafından yapılan denetimdir. Ortaklar kooperatife karşı ilgisizlerse, kooperatifin gelişmesini yakından izlemiyorlarsa iyi bir yönetim ve denetim organı seçemezler.
- Kooperatif denetçileri tarafından yapılan denetim: Bu tür denetim, kooperatiflerin genel kurullarında seçilen denetim kurulları aracılığıyla gerçekleştirilir.

5.2.2. Dış denetim

Günümüzde ekonomik ve sosyal alanda meydana gelen hızlı değişimler işletmelerin faaliyet alanlarını genişletmelerine ve ölçeklerinin büyümesine neden olmaktadır. Bu duruma paralel olarak işletmelerin mali tablolarına ilişkin güvenilir bilgiye olan ihtiyaç da artmaktadır. İşletme ile iş ilişkisinde olan karar alıcılar, işletmeye ilişkin bilgileri doğrudan kaynağından öğrenme olanağına sahip değildir. Bu nedenle karar alıcılar işletmeye ilişkin olarak başkaları tarafından hazırlanan bu bilgilerin güvenilirliğine inanmak durumundadırlar. Doğru ve güvenilir bilgiye olan ihtiyacın giderek artması bağımsız dış denetim faaliyetlerini de işletmeler için çok önemli bir gereksinim haline getirmiştir (Bodur 2007).

Kooperatiflerde dış denetim ise iki aşamada gerçekleşmektedir. Bunlardan biri kuruluş aşamasında denetim diğeri de kuruluş sonrasındaki denetimdir. Kooperatiflerin kuruluş aşamasında bağlı olacakları bakanlığa ana sözleşmelerini vermeleri ve bakanlıktan izin alınınca da ticaret siciline tescil ettirilip ilan olunması gerekmektedir. Aynı zamanda ana sözleşme noter tarafından onaylanır. İşte bu aşamalardan geçerken kuruluş aşamasında dış denetime de tabi olmaktadır. Kuruluş aşamasından sonraki denetimlerde aşağıdaki şekillerde olmaktadır:

- Kamu kuruluş ve müesseseleri tarafından yapılan denetim,
- Kooperatif üst kuruluşları tarafından yapılan denetim: İlgili bakanlığın denetleme işleri için kooperatif birliklerini, kooperatif merkez birliklerini, Milli Kooperatifler Birliğini ve ilgili kuruluşlardaki teşkilatları görevlendirebilir. Ayrıca kooperatifin bağlı olduğu bölge ve merkez birlikleri de denetim yapılabilir (K. K. 91.madde).
- Bağımsız denetim kuruluşları tarafından yapılan denetim: Bazı kooperatifler veya üst birlikleri, özellikle mali ve ekonomik alanda uzmanlaşmış kuruluşlarla anlaşma yaparak kooperatiflerin denetlenmesini sağlarlar.

5.3. Yasalar Açısından Denetim

Denetçilerin görevleri genel olarak kooperatifin iş ve muamelelerinin mevzuata ve kooperatif amaçlarına uygunluğunu özenle gözetmek ve denetlemektir. Denetlemeden önemli sonuçlar beklendiği için denetçilerin yerine getirmekle yükümlü oldukları görevleri kooperatifin amaçlarına ulaşması açısından hayati önem arz etmektedir. Ortakların hepsinin kooperatif işlerine konu olan ticari ilişkilerin inceliklerini ve muhasebe kayıtlarını anlayıp kooperatifi ve yöneticilerini denetleyecek kadar bilgi sahibi olmaları beklenemez. Bu durumda ortakların haklarının korunmasını sağlayabilmek için bir denetleme organına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kooperatiflere, denetçi olabilmek için şu şartlar aranır:

1. Denetimde olacak kişinin Türk vatandaşı olması (KK m.65, f.3; m.56, f.1),
2. Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından ya da Kooperatifler Kanunu hükümlerine göre mahkûm olmamak (KK m.65, f.3; m.56, f.1),
3. Denetiminde olduğu kooperatifin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olmamak (KK m.98, TTK m.347, f.4),
4. Aynı zamanda kooperatif memuru olmamak (KK m.98, TTK m.347, f.4),
5. Daha önce kooperatifin yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuşsa, genel kurulca yönetim kurulu üyeliği görevlerinden dolayı ibra edilmiş olmak (KK m.98, TTK m.347, f.4),
6. Yönetim Kurulu üyelerinin altsoyu ve üstsoyundan biriyle, eşi ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve sıhrî hısımlı olmamak (KK m.98, TTK m.349),

7. Yapı, kalkınma ve tüketim kooperatiflerinde Devlet memurları için ortak olmak (DMK m.28)

8. Kooperatif denetçisi olma hakkından yoksun olmamak (TCK m.53)

Bakanlıkça hazırlanan ana sözleşmelerde, denetçilerde aşağıda belirtilen şartlar gibi bazı özel şartlar da aranabilmektedir:

1. Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmak,
2. Yönetim Kurulu üyeleriyle aralarında iş ortaklığı bulunmamak,

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ile ilgili yasa gereği denetçiler de 1163 sayılı yasanın dışında en az ilkokul mezuniyeti şartı ve tarım alet, makine ve ekipmanlar ile tarımsal girdiler üzerinde ticaret ve komisyonculuk, sigortacılık faaliyetinde bulunmamaları şartı aranmaktadır.

4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri kanununda ise yukarıda belirtilen maddelerin dışında genel kurul dışında dışarıdan gelecek olan denetçilerin yüksek tahsilli olma şartı aranmaktadır.

Kooperatiflerde, denetçilerin seçilme şartlarının neler olduğunun bilinmesi için kooperatifçe kabul edilen anasözleşmenin ilgili hükümlerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

2011 yılında da bir özel hukuk tüzel kişiliği olan kooperatiflerin yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerine yönelik olarak yeni kısıtlamalar daha getirilmiştir. Yeni düzenleme ile kooperatif ve üst kuruluşlarındaki yönetim ve denetim kurulu üyeleri, bağlı oldukları kuruluşun hissedar olduğu diğer şirketlerde, katıldığı vakıflarda ve diğer teşekküllerde yönetim ve denetim kurulu üyesi olmayacaklar, buralarda personel veya başka bir ad altında çalışamayacaklardır. Aynı husus, yukarıda sayılan kişilerin 2.dereceye kadar kan ve sıhrî hısımları için de geçerlidir (Çalışkan 2011).

5.3.1. Denetçilerin görev ve yükümlülükleri

Denetçiler, genel kurul namına kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını inceleyen kooperatif organıdır. Bu işlemler, kooperatifin yapısının, faaliyetlerinin, işlemlerinin ve hesaplarının, yasa, anasözleşme, yönetmelik hükümleri, genel kurul kararları ve iyi niyet esasları çerçevesinde incelenmesi; eksiklik, yanlışlık, tutarsızlık veya çelişki bulunup bulunmadığının ortaya çıkarılması faaliyetlerini ifade etmektedir.

Kooperatifler Kanunu'nda, genel anlamda denetçilere yukarıdaki görevler yüklenmekle birlikte, Kooperatifler Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nun muhtelif maddelerinde de

denetçilerin görev ve yükümlülükleri belirlenmiştir. Ekler bölümünde denetçilerin görev ve yükümlülükleri verilmiştir.

Bununla birlikte, denetçilerin görev, yetki ve sorumluluklarına yönelik hükümlerin kooperatif ana sözleşmesine konulması gerekmektedir.

Bakanlıkça hazırlanan ana sözleşmelerde bu yönde maddeler yer almaktadır. Bu nedenle, denetçilerin görev, yetki ve sorumluluklarının nelerden oluştuğu konusunda kooperatiflerin ana sözleşmelerinin ilgili hükümlerine de bakılması gerekmektedir.

5.3.2. Denetçilerin sorumlulukları

Denetçilerin hukuki ve cezai sorumlulukları bulunmaktadır. Yasanın yasakladığı bir fiilin gerçekleştirilmesi sonucu ortaya çıkan zararın, failin temel hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırmadan telafi edilebilmesine hukuki sorumluluk denir. Suç olan bir fiilin gerçekleştirilmesi sonucu ortaya çıkan ve faile bu fiil için yasada belirtilen cezai müeyyidenin uygulanmasına ise cezai sorumluluk denir. Cezai sorumluluğun ortaya çıkabilmesi için konusu “suç” olan bir davranışın bulunması gerekir. Suç ise kusurlu irade ile işlenen ve özü hukuka aykırılık olan bir fiildir.

5.3.2.1. Hukuki sorumluluk

Denetçiler, yasa veya ana sözleşme ile kendilerine yükletilen görevleri hiç yapmamaları veya gereği gibi yapmamalarından doğan zararlardan dolayı kusursuz olduklarını ispat etmedikçe müteselsilen sorumludurlar. Bu itibarla, denetçilerin, gerek yasa gerek ana sözleşme ile kendilerine yüklenen görevlerini kasten ya da ihmal ile yapmamaları veya hatalı olarak yapmaları sonucunda zarar doğması halinde, denetçiler kooperatif tüzel kişiliğine, kooperatif ortaklarına, kooperatif alacaklılarına veya üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olacaklardır. Denetçiler açısından hukuki sorumluluk toplu şekilde söz konusu olur ve sorumluluktan kurtulmak isteyen denetçinin kusursuzluğunu ispat etmesi gerekir. Denetçiler açısından bu durumlarda kusurlu oldukları kural olarak kabul edilmekte ve kusursuz olduklarının ispatı yükü kendilerine bırakılmaktadır.

Denetçilerin hukuki sorumluluk halleri

- Kuruludan doğan sorumluluk:

Kooperatifin ilk yönetim kurulu üyeleri ile denetçiler kooperatifin kuruluşunda yolsuzluk olup olmadığını incelemekle yükümlüdürler. Bu hususta ihmalleri anlaşılır ve bu yüzden meydana gelen zarar karşılığı tazminat kuruculardan alınmamış bulunursa, inceleme ve araştırma işini ihmal eden yönetim kurulu üyeleri ile denetçiler zincirleme olarak sorumlu olurlar.

Kuruluştan doğan zararlardan birinci derecede, kurucularla bunların yolsuz fiil ve işlemlerine katılanlar sorumludurlar. Ancak, ortaya çıkan zararın bunlardan tahsil edilememesi halinde ilk yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin sorumluluğu söz konusu olacaktır. Bu durumda denetçilerin kuruluştaki yolsuzluklarla ilgili ihmalleri olduğu ve bundan kaynaklanan tazminatın asıl sorumlulardan tahsil edilemeyeceğinin sabit olması halinde, denetçilerden tazminat talebinde bulunulabilecektir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, kooperatifin kuruluşunda atanan denetçiler, kooperatifin kuruluşuna ait belgelerin doğru olup olmadığını, kuruluş sermayesi hakkında yanlış beyanda bulunulup bulunulmadığını, mal varlığı cinsinden sermayeye değer biçilmesinde hile yapılıp yapılmadığı yönünde incelemelerde bulunmaları gerekmektedir.

- Sırların açıklanmasından doğan sorumluluk:

Denetçiler, görevleri sırasında öğrendikleri ve açıklamasında kooperatifin veya ortakların şahısları için zarar umulan hususları açıklayamazlar. Denetçiler bu yükümlülüğe aykırı hareket ederlerse, ortakların veya kooperatifin uğrayacağı zararları ödemekle yükümlü olurlar.

- Özen borcu yükümlülüğü:

Özen borcu, denetçilere herhangi bir suretle kooperatifin zararına sebep olunmaması için hususi bir gayret sarf etme zorunluluğunu yükler. Denetçiler, yasa veya anasözleşmenin kendilerine yükledikleri görevleri hiç veya gereği gibi yapmazlarsa, bu hareketleri ile sebebiyet verdikleri zararlardan kusursuz olduklarını ispat etmedikçe zincirleme olarak sorumlu olurlar.

- Kötü niyetli olarak iptal davası açmalarından doğan sorumluluk:

Genel kurul kararlarının yerine getirilmesi denetçilerin şahsi sorumluluklarını gerektirdiği takdirde, bunlardan her biri, yasaya, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiasıyla genel kurul kararları aleyhine, toplantıyı takip eden günden itibaren bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemede iptal davası açabilirler. Böyle bir davanın kötü niyetle açılmış olduğunun anlaşılması halinde denetçilerin hukuki sorumlulukları doğmaktadır.

Hukuki sorumlulukta takip:

Denetçilerin hukuki sorumluluklarına gidebilmek için;

1. Denetçilerin, kanun veya anasözleşme ile verilen görev ve yükümlülüklerini kusurlu olarak yapmamaları veya yerine getirmeleri sonucunda kooperatif, kooperatif ortakları, kooperatif alacaklıları veya üçüncü şahıslar aleyhine bir zararın meydana gelmiş olması gerekir.

2. Kooperatif genel kurulunda denetçiler hakkında dava açılması hususunda karar alınmalıdır.

Genel kurulda dava açılmamasına karar verilip de ortakların en az onda birinin

dava açılması yönünde oy kullanmaları halinde de davanın açılması zorunludur.

3. Dava, genel kurulun dava açma kararından veya azınlığın talebinden itibaren bir ay içinde kooperatifin merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde açılmalıdır. Bir ay içinde davanın açılmamış olması dava hakkını düşürmez. Ancak, dava açacakların sorumlulukları saklıdır.

4. Dava, genel kurulca seçilecek denetim kurulu üyeleri tarafından, yeni denetçiler seçilmemişse genel kurulca kararlaştırılacak bir vekil tarafından açılmalıdır. Azınlıkça dava açılması kararı alınmışsa, azınlığın tayin edeceği bir vekil tarafından dava açılmalıdır.

5. Dava, zararın ve sorumlu olan denetçilerin öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl, her halde zararı doğuran fiilin meydana geldiği tarihten itibaren beş yıllık zamanaşımı süresi içerisinde açılmalıdır. Ancak, bu fiil cezai sorumluluğu gerektirip de ceza davası Türk Ceza Kanunu'na göre daha uzun bir zaman aşımına tabi bulunuyorsa tazminat davası da o zaman aşımına tabi olur.

Denetçilerin hukuki sorumluluktan kurtulma halleri:

Denetçilerin hukuki sorumluluk halleri zararın ödenmesi şekli dışında

- Kusursuz olduklarını ispat etmekle,
- İbra edilmekle,
- Zaman aşımının geçirilmesiyle sona erer.

Bunları kısaca açıklayacak olursak;

a. Kusursuzluğun ispat edilmesi: Denetçiler aksi ispat edilmedikçe kusurludurlar ve bu itibarla denetçilerin kusursuz olduklarını ispat etmeleri gerekir. Yani, hukuki sorumluluktan kurtulmak için kusursuz olduklarını ispat edecek taraf denetçilerdir. Denetçilerin kusurlu olup olmadığını tayin edecek olan ise mahkemedir.

b. İbra edilme: Borcu sona erdiren sebeplerden birisi de ibradır. Denetçiler kooperatife verdikleri zarar dolayısıyla sorumlu tutulabilecek durumda olsalar dahi bu konuda genel kurulun bilanço ve raporlarla doğru şekilde bilgilendirilmesi halinde genel kurul tarafından ibra edilmişlerse haklarında dava açılması söz konusu olmaz. Ancak, denetçilerin kuruluştan gelen sorumlulukları, kooperatifin tescil tarihinden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve ibra suretiyle ortadan kaldırılamaz. Bununla birlikte, genel kurul bu süre sonunda denetçileri ibra etmesine karşın tüm ortakların onda biri ibranın onaylanmasına karşı iseler ibra genel kurulca onaylanamaz. Denetçilerin ibrasına ise genel kurulca karar verilebilir, zira ibra genel kurulun devir ve terk edemeyeceği görevlerindedir.

c. Zaman aşımının geçirilmesi: Daha öncede belirtildiği üzere, denetçilere karşı dava, zararın ve sorumlu olan denetçilerin öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl, her halde zararı doğuran fiilin meydana geldiği tarihten itibaren beş yıllık zamanaşımı süresi içerisinde açılmalıdır. Ancak,

bu fiil cezai sorumluluğu gerektirip de ceza davası Türk Ceza Kanunu'na göre daha uzun bir zaman aşımına tabi bulunuyorsa tazminat davası hakkında da o zaman aşımı tatbik olunur. Zamanaşımı, alacak hakkını ortadan kaldırmayıp sadece onu eksik borç haline dönüştürür. Böylelikle sadece alacağın dava edilebilme niteliğini bertaraf eder. Ancak bu durumda dahi, denetçilerce söz konusu zarar kendi istekleriyle karşılanabilir. Söz konusu zararın karşılanmaması sonucu açılan davada denetçilerce zamanaşımı hususu ileri sürülmezse hâkim bunu kendiliğinden dikkate alarak davayı reddedemez.

5.3.2.2. Cezai sorumluluk

Denetçilerin cezai sorumlulukları Kooperatifler Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Kooperatifler Kanun'una göre cezai sorumlulukları:

Denetçiler, Kooperatifler Kanunu'nun 56. maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarına, 66. maddeye ve 67 maddeye aykırı hareket etmelerinden dolayı fiilin önem ve mahiyetine göre bir aydan altı aya kadar hapis ve ağır para cezası ile cezalandırılırlar (KK ek m.2/3)

Bu görev ve yükümlülükler özetle şu şekilde sıralanabilir:

- Yönetim kurulu üyelerinin ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmak (KK m.56, f.2),
- Yönetim kurulunun toplantı nisabını kaybetmesi halinde boşalan yönetim kurulu üyeliklerine gecikmeksizin yeteri kadar yedek üye çağırmak (KK m.56, f.4),
- İnceleme yükümlülüğünü yerine getirmek ve açıklama yapılmasını isteyen ortaklara bilgi vermek (KK. m.66),
- Rapor düzenleme, genel kurula bilgi verme, genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarına katılma yükümlülüğüne uymak (KK m.67). Ayrıca, denetçiler kooperatif ortakları arasından seçilmişlerse, öğrendikleri iş sırlarını sonradan ortaklık hakkını kaybetseler dahi daima

gizli tutmak durumundadırlar. Bu hükme uymamaları halinde, kooperatifin şikâyeti üzerine herhangi bir zarar umulmasa dahi, bir yıla kadar hapis ve ayrıca ağır para cezası ile cezalandırılırlar (KK m.25).

Türk Ticaret Kanunu'na göre cezai sorumlulukları:

Türk Ticaret Kanunu'nun 308. maddesinde; Kooperatifin ilk denetçilerinin kooperatifin kuruluşunda yolsuzluk olup olmadığını incelemekle yükümlü olduğu; bu hususta ihmalleri anlaşılır ve bu yüzden meydana gelen zarar karşılığı tazminat kuruculardan alınmamış bulunursa, inceleme ve araştırma işini ihmal eden denetçilerin zincirleme olarak

sorumlu olacağı ve ayrıca haklarında Türk Ceza Kanunu'nun 230'uncu maddesinin tatbik olunacağı hüküm altına alınmıştır. Bilindiği üzere, 1 Haziran 2005 tarihinde 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yerine, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 230 uncu maddesi görevi ihmal suçunu düzenlemekle birlikte yeni Türk Ceza Kanunu'nda görevi ihmal suçu 257. maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Bununla birlikte, 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunu'nun "Yollamalar" başlıklı 3. maddesinde; mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Kanununa yapılan yollamaların, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılacağı; ayrıca mevzuatta, yürürlükten kaldırılmış Türk Ceza Kanununun kitap, bab ve fasıllarına yapılmış olan yollamaların, o kitap, bab ve fasıl içinde yer almış hükümlerin karşılığını oluşturan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun maddelerine yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Sonuç olarak, yeni düzenlemelerle kooperatifin ilk denetçilerinin kooperatifin kuruluşunda yolsuzluk olup olmadığını incelemekte ihmalleri anlaşılması halinde görevlerini ihmal etmelerinden dolayı cezai sorumluluklarının doğacağı anlaşılmaktadır.

Türk Ceza Kanununa göre cezai sorumlulukları:

Kooperatifler Kanunu'na göre kooperatif denetçilerinin Kamu Görevlisi gibi cezai sorumlulukları bulunmamaktadır. Ancak, Türk Ceza Kanunu'nun 37 – 41. maddelerinde suça iştirak düzenlendiğinden yönetim kurulu üyelerinin işledikleri ve memur suçu olarak nitelendirilen suçlarla ilgili olarak, denetçilerin iştirak nedeniyle cezai sorumlulukları doğabilmektedir. Ayrıca yeni Türk Ceza Kanunu'nda denetçiler için yeni bir madde düzenlenmiştir. Buna göre, denetçiler kamuya yaptıkları beyanlarda veya genel kurula sundukları raporlarda veya önerilerde ilgililerin zarara uğramasına neden olabilecek nitelikte gerçeğe aykırı önemli bilgiler verecek veya verdirtecek olurlarsa altı aydan üç yıla kadar hapis veya bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacaklardır (TCK m.164). Söz konusu maddeyle, denetçilerin ilgililerin zarara uğramasına neden olabilecek nitelikte kasten gerçeğe aykırı önemli bilgi vermeleri suç haline getirilmiştir. İlgili Maddede anılan "Kamuya yapılan beyanlardan" maksat, basın ve yayın yoluyla veya postayla prospektüsler gönderilerek belirli olmayan kişilere hitap edilmesi ve bunlara önemli yanlış bilgiler verilmesidir. Bu itibarla, bu tür yanlış bilgilerin kamuya gazete, dergi, televizyon, radyo, internet, reklam panosu, el ilanı gibi yollarla sunulması halinde suç oluşmaktadır. Yine, bu tür bilgilerin genel kurula sunulan raporlarda ya da önerilerinde yer alması da suç sayılmaktadır. Ancak, bu tür bilgilerin yanlış olduğu bilinerek doğru gibi gösterilmesi suçun oluşması için zorunludur. Bu suç tanımıyla, kooperatiflerin idaresinde güven ve iyi niyetin korunmasının amaçlandığı dikkate alındığında,

ortaklar ve alacaklılar ile kooperatif tüzel kişiliği, aleyhine yanlış bilgi verilmesi bu suçu oluşturacaktır. Bu itibarla, denetçiler tarafından kooperatif genel kurullarına sunulan raporların önemli olması ve bu raporlar genel kurulda görüşülmeden yönetim kurulu üyelerinin ibra edilemeyecek olması nedeniyle denetçilerin bu konularda çok daha dikkatli davranmaları yerinde olacaktır.

5.3.3. Denetçilerin atanması ve seçimi

a. Denetçilerin kooperatifin kuruluş aşamasında atanması:

Kooperatifler ani kuruluş usullerine tabidirler, bu itibarla ilk denetçiler ana sözleşme ile tayin olunmaktadır (TTK m.303). İlk denetçilerin kuruluş aşamasında, ilk genel kurul toplantısına kadar görev yapmak üzere atanmasına yönelik maddeler Bakanlıkça hazırlanan ana sözleşmelerde belirtilmektedir. Bu itibarla, kooperatifin kurucu ortakları tarafından ilk denetçiler belirlenecek ve bunlar ana sözleşmede gösterileceklerdir.

b. Denetçilerin kooperatifin genel kurulunca seçilmesi:

Kooperatiflerde, genel kural, denetçiler ve bunların yedekleri genel kurulca seçilirler (KK m.65, f.2). Kooperatifler Kanunu'nda gündemde bulunmayan hususların genel kurulda görüşülemeyeceği ilkesi kabul edildiği için yapılacak genel kurul gündemine denetçi seçimine ilişkin maddenin konulması gerekmektedir. Ayrıca, Kooperatifler Kanunu'nda, kooperatiflerde seçim kararı için, kanun ve ana sözleşmede aykırı bir hüküm bulunmaması halinde oyların yarısından bir fazlasının gerekli olduğu belirtilmektedir (KK m.51, f.1).

Bakanlıkça hazırlanan ana sözleşmelerde, genel kurul toplantı nisabı açısından oylama sırasındaki mevcudun yarıdan fazlasının oyu gerekli görülmektedir.

5.3.4. Denetçilerin sayısı ve görev süreleri

Kooperatiflerin kuruluş aşamasında, ilk genel kurul toplantısına kadar görev yapmak üzere denetçilerin atanması yapılmaktadır. Bakanlıkça hazırlanan ana sözleşmeler de bu yöndedir. Bu ana sözleşmeler ile 3 denetçiye kadar atama yapılabilmektedir. Bu itibarla, kooperatifin kurucu ortakları tarafından kabul edilecek ana sözleşmede belirlenen sayı kadar denetçi, yapılacak ilk genel kurulda denetçi seçiminin yapılmasına kadar görev yapmak üzere atanacaktır. Kuruluktan sonra yapılacak genel kurullarda en az bir yıl, en çok üç yıl için, en az bir ve en çok beş denetçi seçilebilecektir, genel kurul yedek denetçiler de seçebilmektedir (KK m.65, f.2; KK m.98, TTK m.347, f.2).

Bakanlıkça hazırlanan ana sözleşmelerde denetçilerin sayısı ve görev sürelerine ilişkin maddeler bulunmaktadır. Bu itibarla, kooperatif ana sözleşmelerinin bu yöndeki hükümlerinin dikkate alınması gerektiği de unutulmamalıdır.

5.3.5. Kooperatif denetçilerinin ücretlerinin belirlenmesi

Kooperatifler Kanunu'nda ya da Türk Ticaret Kanunu'nda denetçilerin ücretlerinin ne şekilde belirleneceğine yönelik doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, Bakanlıkça hazırlanan ana sözleşmelerde denetçilere verilecek ücretin tutarı ile ödeme şeklinin genel kurul tarafından tespit olunacağına yönelik maddeler konulmaktadır. Bu itibarla, ana sözleşmesinde bu yönde hükümler bulunan kooperatiflerin genel kurul gündemine, denetçilere verilecek ücretin belirlenmesine yönelik madde ilave edilmesi gerekmektedir. Zira, Kooperatifler Kanunu'nda gündemde bulunmayan hususların genel kurulda görüşülemeyeceği ilkesi kabul edilmiştir (KK m.46, f.3). Genel kurullarda denetçiler için toplantı başına huzur hakkı veya aylık ya da yıllık bir ücret belirlenebilmektedir. Ayrıca, denetçilere kooperatif işleri ile ilgili olarak yapacakları seyahatler için yolluk ödenmesi de kararlaştırılabilir.

5.3.6. Denetçiliğin boşalması halinde yapılacaklar

Kooperatifte bir denetçiliğin boşalması halinde, kooperatif genel kurulunca yedek denetçiler seçilmişse, ilk önce en çok oy alan denetçiler sırasıyla göreve çağırılır. Genel kurulca yedek denetçi seçilmemiş olması veya genel kurulca seçilen yedek denetçi ya da denetçilerin görevi kabul etmemiş olmaları veyahut yedeklerle birlikte denetçi sayısı genel kurulca belirlenen sayıya tamamlanamadığı takdirde, mevcut denetçi ya da denetçiler genel kurulun ilk toplantısına kadar görev yapmak üzere mevcut olmayan üye yerine birini seçerler (TTK m.351). Kooperatifte, yedekler de dâhil olmak üzere hiçbir denetçinin almaması halinde, genel kurulun ilk toplantısına kadar görevli olması şartıyla, her ortağın veya yönetim kurulu üyelerinden her birinin talebi üzerine kooperatif merkezinin bulunduğu yer mahkemesince denetçi tayin edilir (TTK m.351).

5.3.7. Denetçilik görevinin sona erme halleri

Kooperatiflerde, denetçilerin görevleri aşağıdaki hallerde sona erer;

- Azil: Denetçiler, genel kurulca her zaman azledilebilirler. Denetçiler kooperatife ortak iseler, azillerinden dolayı tazminat istemeye hakları yoktur. Dışarıdan seçilen denetçilerin tazminat isteme hakları saklıdır (TTK m.350).

- İstifa: Denetçiler, istifa suretiyle her zaman görevlerinden çekilebilirler (TTK m.351). İstifanın reddi veya kabulü söz konusu değildir. Denetçilerin istifasının kooperatife ulaştığı anda çekilme gerçekleşmiş olur. Bu sebepten ötürü istifanın karşı tarafa ulaştığını belgeleyecek şekilde yapılması yerinde olacaktır.

- Seçilme şartlarının kaybedilmesi: Denetçilerin seçilme şartlarını kaybetmeleri halinde denetçilik görevi sona erer.

- Ölüm veya zorunlu bir nedenden dolayı görevi yapamayacak duruma gelme: Ölüm halinde denetçilik görevi sona erer. Yine, akıl hastalığı, ciddi bir bedeni rahatsızlık ya da iflas veya hacir altına alınma gibi nedenlerle denetçinin görevini yapamayacak duruma gelmesi halinde de denetçinin görevi sona erer (TTK m.351).

5.3.8. Denetçilerin tescil ve ilanı

Denetçilerin seçimi, tayini veya görevlerinin sona ermesi halleri yönetim kurulu tarafından ticaret siciline tescil ve aynı zamanda Ticaret Sicil Gazetesinde ilan ettirilir. (TTK m.37, 352)

5.3.9. 1581 Sayılı Kooperatifler Yasası'na tabi kooperatiflerde denetim

2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri yasasının ihtiyaca cevap vermemesi üzerine yerine 1972 yılında 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri yasası çıkarılmıştır. Bundan böyle Tarım Kredi Kooperatifleri bu yeni yasaya göre kurulacak ve faaliyet göstereceklerdir. Bu yasada 1984 yılında çıkartılan 237 yılında yasa hükmünde kararname ile bazı değişikliklere uğramıştır. Bu kararnamede 1985 yılında 3223 sayılı yasaya dönüşmüştür. En son 1995 yılında çıkarılan 553 yasa hükmünde kararname ile 1581 sayılı yasada demokratikleşme yönünden çok önemli değişiklikler yapılmıştır (Mülayim 2006).

Denetçiliğe seçilme şartları ve seçimi ile ilgili esaslar aşağıda belirtilmiştir (madde 37).

- Seçilme şartları

a-T.C. vatandaşı olmayanlar,

b-İlkokul mezunu olmayanlar,

c-Tarım alet, makine ve ekipmanlar ile tarımsal girdiler üzerinde ticaret ve komisyonculuk yapanlar, sigortacılık faaliyetinde bulunanlar.

d-Hileli iflâs edenler, ağır hapis cezası gerektirir bir suç ile sahtekârlık, hile, dolandırıcılık, hırsızlık, kaçakçılık, nitelikli zimmet, zimmet, irtikâp, rüşvet, görevi suiistimal, adam öldürme, millete ve Devlete karşı işlenen suçlardan birisi ile mahkûm (İnfazı tecil edilmiş olsa dahi) olanlar,

e-Birbirleriyle ve yönetim kurulu Üyeleri ile üçüncü dereceye kadar kan sıhrî (üçüncü derece dâhil) hısımlar, (Bu şart yedekler için de geçerlidir.) 14 f-657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tâbi çalışanlar,

g-Daha önce görevleri sırasında suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunan kooperatif, Bölge ve Merkez Birliği'nin yönetim kurulu üyeleri ve denetçileri ile daha önce görevleri sırasında suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden dolayı görevlerine son verilmiş olan kooperatif, bölge ve Merkez Birliği personeli (mahkeme kararıyla beraat etmeleri halleri ayrık),

h-Tüzel kişi temsilcisi, Seçilemezler.

Bölge veya Merkez Birliği'nde yönetim kurulu üyesi veya denetçi olarak görevli bulunanlar, asil olarak seçildikleri takdirde bunlardan ancak birini tercih etmek zorundadır.

Kooperatifte bir ortak aynı anda hem yönetim kurulu üyeliğine, hem de denetçiliğe aday olamaz.

- Seçim esasları

Genel kurul dört yıl için genel kurula katılma hakkını haiz ortaklar arasından gizli oyla iki asil iki yedek denetçi seçer. Seçimlerde en çok oy alan iki ortak asil, diğer iki ortak da yedek denetçi olur. Oyların eşit olması hâlinde öğrenim durumu yüksek olan seçilmiş sayılır. Öğrenim durumları aynı olanlar arasında kura çekilir.

Seçimleri tasdik olunmayan veya herhangi bir sebeple denetçilikleri sona erenlerin yerlerine, aldıkları oy sayısına göre kooperatif Yönetim kurulunca yedekleri çağrılır. Üyelikten çekilme ve üyeliğin sona ermesi gibi sebeplerden dolayı kooperatif yönetim kurulunda toplantı nisabı sağlanamaz ise Bölge birliği yönetim kurulunca yedek denetçiler göreve çağrılır. Bunlar, yerine geçtikleri denetçilerin sürelerini tamamlarlar.

Yedeklerin katılımı ile de denetçiliklerin sayısı tamamlanamaz ise tamamlanamayan denetçilikler için bölge birliği yönetim kurulunca seçilme hakkını haiz ortaklar arasından atama yapılır.

Yukarıdaki atama ve yedeklerin çağrılması işlemleri, bu işlemi doğuran olaydan itibaren her hâlükârda bir aylık süre içinde yerine getirilir.

Atama ile gelenler yerine atandıkları denetçilerin sürelerini tamamlarlar.

Yeni denetçilerin seçimleri tasdik edilinceye kadar eski denetçilerin herhangi bir sebeple görevleri sona ermedikçe görevleri devam eder.

Denetçiler yeniden seçilebilirler.

- Denetçiliğin sona ermesi

a-İstifa etmeleri,

b-Tecil sebepleri hariç, kooperatife olan kredi ve/veya pay borçlarını, vadeyi takip eden en çok altı ay içinde ödememeleri,
c-Denetçiliğe seçilmeye mani hallerin üyede bulunduğu sonradan anlaşılması veya seçilme şartlarından birini kaybetmeleri,
d-Görevlerine son verilmesi,
e-Kooperatif ortaklığından çıkmış veya çıkarılmış olması,
Hâllerinde, denetçilikleri sona erer ve bu durum kendilerine yazılı olarak bildirilir. (Madde-38)

- Denetçilerin görevleri

Denetçiler, kooperatifin bütün işlemlerini genel kurul adına denetler, bilânço, gelir – gider farkını inceleyerek yıllık faaliyet sonucunu bir raporla genel kurula sunarlar.

Denetçiler, kooperatif işlemlerinde tespit edecekleri yolsuzlukları ve usulsüzlükleri bir raporla kooperatif ve Bölge birliği yönetim kurulu başkanlığına bildirmek ve ilk genel kurula sunmak mecburiyetindedirler. Yolsuzlukları ve usulsüzlükleri zamanında bildiren Denetçiler sorumluluktan kurtulur. Ayrıca, denetçiler düzenleyecekleri raporlarını üçer aylık dönemler hâlinde kooperatif yönetim kuruluna bildirirler.

Denetçiler, yönetim kurulu toplantılarına ve müzakerelere katılabilirler. Ancak oy kullanamazlar. (Madde-39)

- Denetçilerin ortaklık işlemleri dışında yapacakları işler

Denetçilerin, ortak olduğu kooperatifle olan ortaklık işlemleri dışında kalan konular hakkında kooperatifle yapacakları sözleşmeler, önceden bölge birliği tasdikinden geçmedikçe hükümsüzdür. (Madde-40)

- Denetçiler için görev yasağı ve verilecek ücret

Denetçilere, Merkez Birliği yönetim kurulunca tespit edilecek esaslar dâhilinde ücret veya huzur hakkı ile harcırah ödenir. Denetçiler, tarım kredi kooperatiflerinin ve birliklerinin işletme ve iştirakleri ile bunların personeline kurulan vakıf veya derneklerde, bu kuruluşları temsilen yönetim veya denetim kurulu üyesi veya personeli olarak herhangi bir görev alamazlar. (Madde-41).

5.3.10. 4572 Sayılı kooperatifler yasasına tabi kooperatiflerde denetim

Bu yasa tarım satış kooperatiflerinin bağlı olduğu yasadır. 3186 sayılı yasanın tarım satış kooperatifleri yanıt vermemesi üzerine, 2000 yılında 4572 sayılı yeni bir yasa ile tarım satış kooperatif ve birliklerinin özerkleşme ve demokratikleşmeleri yönünde bazı yeni hükümler geliştirilmiştir.

4572 sayılı yasanın denetim ile ilgili maddeleri aşağıda incelenmiştir.

Denetim kurulu, genel kurul toplantısına katılma hakkına sahip ortaklar arasından veya dışarıdan genel kurulca üç yıl için seçilen iki üyeden oluşur. Denetim kurulu üyelerinin görev süreleri seçimin yapıldığı toplantı gününe kadar uzayabilir.

Denetim kuruluna seçilen üye sayısı kadar da yedek üye seçilir. Genel kurul lüzum görürse denetim kurulu üyelerini her zaman değiştirebilir. Değiştirilen denetim kurulu üyeleri öncekilerin görev sürelerini tamamlar. Süreleri biten denetim kurulu üyeleri tekrar seçilebilirler (Madde 48).

- Seçilme şartları

- 1- Türk vatandaşı olmak ve medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak,
- 2- Kooperatifin çalıştığı ürünler üzerinde ticaret ve komisyonculuk işleri ile para ve mal olarak faizle kredi verme işlerinden herhangi birisini yapmamak veya bu işleri yapanlarla menfaat ilişkileri bulunmamak,
- 3- Türk Ceza Kanununun zimmet, nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, görevi kötüye kullanma, sahtekârlık, hırsızlık, dolandırıcılık, hileli iflas, emniyeti suiistimal ve Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlara ilişkin hükümleri ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre mahkûm olmamak,
- 4- Aynı zamanda kooperatif yönetim kurulu üyesi olmamak, kooperatif yönetim kurulu üyeleriyle üçüncü derece dâhil kan ve sıhrî hısım (Kendisinin ve eşinin, anne, baba, çocuk, büyükanne, büyükbaba, torun, amca, hala, dayı, teyze, kardeş, kardeş çocuğu) olmamak, yönetim kurulu üyeleriyle aralarında iş ortaklığı bulunmamak,
- 5- Kooperatif ve Birlik personeli olmamak, en az ilkokulu tamamlamış olmak, dışarıdan seçilecek denetim kurulu üyelerinde ayrıca, başka bir tarım satış kooperatifi yönetim kurulu üyesi olmamak ve yüksek tahsilli olmak, şartları aranır.

Denetim kuruluna seçilenlerden, Kooperatif yönetim, birlik yönetim veya denetim kurulu üyesi olarak görevli bulunanlar, bunlardan ancak birini tercih etmek zorundadırlar (madde 49).

- Denetim kurulunun görev ve yetkileri

Denetim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır;

- 1- Yıllık bilanço ve sonuç hesaplarını inceleyerek bu husustaki görüşler ile birlikte veya tek başına genel kuruda hazırladıkları raporla kooperatif ortaklarına bilgi vermek,
- 2- Kooperatif işlemlerinden bilgi edinmek ve gerekli kayıtların düzenli olarak tutulmasını sağlamak amacıyla en az ayda bir defa kooperatifin defterlerini incelemek,
- 3- En az üç ayda bir defa kooperatifin nakit mevcudu ile menkul değerlerini kontrol etmek,

- 4- Bütçe, bilanço ve gelir-gider cetvelini denetlemek,
- 5- Yönetim kurulunun ihmali halinde genel kurulu olağan veya olağanüstü toplantıya davet etmek,
- 6- Yönetim Kurulu üyelerinin yasa ve ana sözleşme hükümleri ile iyi niyet esaslarına uygun davranmalarına nezaret etmek,
- 7- Yönetim Kurulu üyelerinin ve birlik temsilcilerinin gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak, yönetim kurulu toplantı nisabının kaybedilmesi halinde boşalan bu üyeliklere gecikilmeksizin yeteri kadar yedek üye çağırarak,
- 8- Kooperatif ortaklarının, yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif personeli hakkındaki şikâyetlerini incelemek ve inceleme sonucunu yıllık raporunda açıklamak,
- 9- Uygun gördükleri teklifleri yönetim kurulu ve genel kurul toplantıları gündemine koydurmak,
- 10- Kooperatif iş planları, ürün alım ve değerlendirme işlemleri ile istihdam ve yatırım konularını incelemek, eksik ve hatalı işlemlerle ilgili olarak yönetim kurulunu uyarmak,
- 11- Yasa ve ana sözleşme ile verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Denetim kurulu üyeleri, görevleri çerçevesinde işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları, yasa ve ana sözleşmeye aykırı hareketleri bundan sorumlu olanların bağlı buldukları organa ve gerekli hallerde aynı zamanda genel kurula haber vermekle yükümlüdürler.

Denetim kurulu üyeleri, genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi hariç olmak üzere kendilerine yasa ve ana sözleşme ile verilen görev ve yetkileri, gerektiğinde tek başlarına da kullanabilir.

Denetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu ve genel kurul toplantılarına katılabilirler. Ancak, yönetim kurulu toplantılarında oy kullanamazlar. (Madde 50)

- Sorumluluk ve yasak muameleler

Denetim kurulu üyeleri, yasa ve ana sözleşme ile kendilerine yüklenen görevleri hiç veya gereği gibi yapmamalarından doğan zararlardan dolayı kusursuz olduklarını ispat etmedikçe müteselsilen sorumludurlar. Bu sorumluluk hakkında kooperatif genel kurulunca alınacak karara göre işlem yapılır. Denetim kurulu üyeleri ortaklık işlemleri dışında kendileri veya başkaları namına bizzat veya dolaylı olarak kooperatifle kooperatif konusuna giren ticari bir muamele yapamazlar. Denetim kurulu üyeleri kooperatif veya birlik işbirliklerinde görev alamazlar. (Madde 51)

- Denetim kurulu üyeliğinin boşalması

Üyeliğin her hangi bir nedenle boşalması halinde sıralamaya göre yedek üye göreve çağrılır. Yedeklerle beraber üye sayısı tamamlanamadığı takdirde, mevcut üye ilk genel kurula kadar

görev yapmak üzere yerine birisini seçer. Yedekler de dâhil toptan boşalma olursa, Türk Ticaret Kanununun 351 inci maddesinin son cümlesine göre hareket edilir.(Madde 52)

- Denetim kurulu üyelerinin ücretleri

Denetim kurulu üyelerine verilecek ücret veya huzur hakkının miktarı ve ödeme şekli ile yapacakları görev seyahatleri için ödenecek yolluk miktarı genel kurul tarafından tespit olunur. (Madde 53)

Denetim kurulu üyelerine, genel kurulca kararlaştırılan yukarıdaki nev`i ve miktarların dışında hiçbir ödeme yapılamaz.

- Sır saklama mecburiyeti

Kooperatifin yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile her çeşit personeli, görevlerinin yapılması sırasında öğrendikleri ve açıklanmasında Birlik ile ortak kooperatifler ve üretici ortakları açısından zarar umulan hususlar hakkında yasal merciler ve yetkililer hariç olmak üzere başkalarına bilgi veremezler.(Madde 54).

5.4. İşleyiş Açısından Denetim

Kooperatiflerde yapılan denetimlerin yukarıda da değindiğimiz gibi ortaklar tarafından yapılan denetim, kamu kuruluş ve müesseseleri tarafından yapılan denetim, kooperatif üst kuruluşları tarafından yapılan denetim, bağımsız denetim kuruluşları tarafından yapılan denetim, kooperatif denetçileri tarafından yapılan denetim olmak üzere beş yol ile olmaktadır. Kooperatif ortaklarının, kooperatifin faaliyetleri ya da bu faaliyetleri düzenleyen mevzuat hükümleri konusunda bilgi sahibi olmaları beklenemeyeceği gibi ortakların kooperatifin tüm işlem ve hesaplarını denetleyecek imkân ve mesleki bilgilerinin olması mümkün olmayabilir. Diğer yandan, kooperatiflerin, tüm ortaklarına tek tek tüm belge ve bilgileri sunmaları da imkân dâhilinde bulunmamaktadır. Bu durumda, kooperatifin tüm işlemlerinin, kooperatifin faaliyetlerine engel olmadan en kısa zamanda, en verimli bir şekilde denetlenmesi ve aynı zamanda ortakların haklarının korunmasının sağlanması amacıyla kooperatiflerde denetçilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu itibarla, genel kurulca denetçi ya da denetçiler seçilmektedir. Bu şekilde seçilen denetçi veya denetçiler, genel kurul namına kooperatifi denetlemektedir.

Kooperatiflerde denetimin faydaları şu şekilde özetlenebilir;

1. Denetimde zamana bağlılık olmaması nedeniyle kooperatif yöneticilerinin her an hazırlıklı olmaları ve işlerini mevzuata uygun yapmaları sağlanır,

2. Denetim eğitici ve öğreticidir, kooperatif yönetim kurulunun mevzuat bilgisinin gelişmesini sağlar.

3. Denetim caydırıcıdır, kooperatifte mevzuata aykırı işlemleri ve suç işleme eğilimini azaltır.

5.5. Denetim Kurulu Raporlarının Düzenlenme Şekli ve Denetçilerin Çalışma Usulleri

Denetim kurulu raporlarının düzenlenme şekli: Denetim raporu, önemlilik kavramı da dikkate alınarak, finansal veriler üzerinde değerlendirmelere yer verilen ve denetçinin kanaatinin net bir dille yazılı olarak açıklandığı metindir. Önemlilik kavramı, denetçinin tecrübesine dayalı bir yargı konusu olup, kontrol zayıflıkları sonucu ortaya çıkan hataların, ihmallerin ve yasa dışı fiillerin, kooperatif amacına olan menfi etkisinin değerlendirilmesidir. Denetçinin görevi, genel kontroller ve uygulamalar hakkındaki sonuçları incelemek, değerlendirmek ve bir sonuca ulaşarak denetim raporunu tamamlamaktır. Bu itibarla, denetçiler kooperatif defter ve belgelerini inceleyerek kooperatifin gerçek durumunu yansıtacak biçimde raporlarını hazırlamalıdır. Zira denetçiler bu şekilde tamamladıkları raporlarını teklifleriyle birlikte her yıl genel kurula sunmaya mecburdurlar. Böyle bir rapor genel kurulda okunmadan genel kurulun bilanço hakkında bir karar vermesi de mümkün değildir. Denetçilerin raporlarını, 11.06.2008 tarih ve 26903 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Denetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurul Toplantılarına Sunacakları Denetim Kurulu Raporunun Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliğ” hükümlerine uygun olarak hazırlamaları zorunludur. Denetçiler, kooperatifin ekonomik ve mali durumu, ortakların ödemeleri, arsa alım-satımı, imalat-inşaat durumu, müteahhide yapılan ödemeler gibi konularla birlikte, varsa yöneticilerin bu konulardaki görüşleri ve bunlarla ilgili kendi değerlendirmelerini raporlarında belirtirler. Bu değerlendirmelerde denetimde ortaya çıkan bulgulara kendi gözlemlerini de katarak bunların nasıl anlaşılması gerektiği hakkında yorum yaparlar. Denetçiler, yönetim kurulunun kooperatifi zarara sokacak fiillerinin olup olmadığı; yasa, anasözleşme ve genel kurul kararları ile iyi niyet esaslarına aykırı davranıp davranmadığı; Yönetim Kurulu faaliyet raporunda belirtilen hususların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı; genel kurulun bilgisinden saklanan hususların olup olmadığı; yöneticinin bu hususlarda görüşlerine katılıp katılmadığını veya bu hususlarda yöneticinin yapacağı düzeltme çalışmalarının uygun olup olmadığıyla ilgili değerlendirmede bulunurlar. Denetçiler, yöneticinin görüşlerini haklı bulması halinde, raporda bu yönde açıklamalar da yapabilirler. Denetçiler, kooperatifin bilanço ve gelir-gider tablosunun defterlerle uygunluk halinde olup olmadığını, defterlerin mevzuata uygun bir şekilde tutulup tutulmadığını, geçerli belgelere göre düzenlenip düzenlenmediğini ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığını, bu defter ve belgelerin düzenli bir şekilde muhafaza edilip

edilmediğini raporlarında belirtirler. Denetçiler, Bakanlık veya kooperatif ortakları tarafından açıklanması istenilen hususlara cevap verilip verilmediğine ilişkin incelemelerine raporlarında yer verirler. Kooperatif faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesine yönelik teklifleri varsa onları da sunarlar. Denetçiler, rapor düzenlemelerinden önce, tespit edilen bir aksaklığın düzeltilmesine dair bir beyanın kendilerine ulaştırılması durumunda, bu durumun doğruluğunu tahlil etmek suretiyle aksaklığın ortadan kalktığı kanaatine varmaları halinde, bunun düzeltilmesine dair tespitine de raporlarında yer verebilirler.

5.5.1. Denetçilerin rapor hazırlarken uymaları gereken ilkeler

Denetçilerin rapor düzenleme görevlerini aşağıda belirtilen ilkeler çerçevesinde yerine getirmeleri denetimin amacına varılması açısından uygun olacaktır.

- 1-Denetçi, raporun tam, doğru, objektif ve konunun müsaade ettiği ölçüde açık olmasına özen gösterir.
- 2-Denetçi, raporunda denetim amaçlarının tamamını karşılayan bilgilere yer vererek, araştırılan hususların doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlayacak biçimde sunar.
- 3-Denetçi, raporun doğruluğunu, sunulan bulguların gerçekten var olmasıyla ve bu bulguların doğru bir şekilde ortaklara aktarılması ile temin eder. Denetim açısından önemli görülen işlemlerden bazılarının denetlenememesi durumunda denetçi bunu raporunda açıkça belirtir ve bu konuya ilişkin raporda herhangi bir yargıda bulunmaz.
- 4- Denetçi, raporunu ortakların raporda yer alan bulgulara dayanarak hareket edebilecekleri bir yaklaşımla sunar.
- 5-Denetçi, raporunu akıcı ve anlaşılır ifadeler kullanarak oluşturur. Raporda herhangi bir şeyi saklamayan, açık, yalın ve mümkün olduğunca teknik olmayan bir dil kullanır. Teknik terimlerin veya kısaltmaların kullanıldığı durumlarda, bu terimleri ayrıca açıklar ve kullanılan kısaltmalara ilişkin bilgilere raporda ayrı bir bölümde yer verir. Gereksiz detaylardan ve tekrarlardan kaçınır.
- 6-Denetçi raporda gerekli gördüğü yerlerde, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla grafik, tablo ve resim gibi görsel araçlardan faydalanabilir.

5.5.2. Kooperatifin defter ve belgelerinin inceleme yeri ve usulü:

Kooperatifler Kanunu'nda ya da Türk Ticaret Kanunu'nda kooperatifin defterlerinin nerede inceleneceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla beraber uygulamada defter ve belgeler kooperatif merkezinde incelenmektedir. Bunun mümkün olmaması durumunda defter ve belgeler yöneticilerden tutanak ile teslim alınarak karşılıklı belirlenecek

uygun bir yerde inceleme yapılabilir. Denetçiler inceleme çalışmalarını bir sistem dâhilinde yerine getirmeli ve bu çalışmalarda yasa, kooperatif anasözleşmesi, genel kurul kararları ve iyi niyet esaslarını rehber edinmeli, kooperatifin tüm faaliyet ve çalışmalarını bu çerçevede değerlendirmelidir. Yapılan incelemelerde, yerine göre şerh düşmek yerine göre tutanak düzenlemek suretiyle tespitlerini belgelendirmelidirler. Yazışmalarını da imza karşılığı, iadeli taahhütlü mektupla ya da noter marifetiyle yerine getirmelidirler. Böylelikle ileri sürecekleri hususları kanıtlayıcı belgeleri oluşturulmuş olacaklardır.

5.5.3 Kooperatiften belge ve bilgi istenmesi:

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri denetçilerin görevlerini yerine getirmeleri için istenilen her türlü defter, belge ve bilgiyi denetçilere vermek zorundadırlar (KK m.66, f.2). Uygulamada denetçiler yönetim kurulu üyelerinden bunları sözlü olarak istemektedirler. Ancak bazı durumlarda bu istek yerine getirilmeyebilmektedir. Bu durumda, denetçilerin, kooperatifin defter ve belgeleri ile istedikleri bilgileri yukarıda anıldığı şekilde yazılı olarak ve bir zaman belirtmek suretiyle istemeleri yerinde olacaktır. Buna rağmen, defter ve belgelerin verilmeyerek inceleme yaptırılmaması durumunda, durumu kanıtlayacak belgelere dayanarak yöneticiler hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunulması mümkündür (KK m.66, f.2; ek m.2/2). Denetçilerin, inceleme yükümlülüğünü yerine getirmemeleri halinde cezai sorumluluklarının doğacağını unutmamaları gerekir (KK m.66; ek m.2/3).

5.5.4 Denetçilerin sayısı birden fazla ise çalışma şekli:

Birden fazla olan denetçiler bir heyet teşkil ederler (KK m.98, TTK m.347,f.1) Denetçilerin sayısının birden fazla olması halinde kendi aralarında iş bölümü yaparak çalışmaları mümkündür. Bu durumda denetçilerin tayin edecekleri zamanlarda bir araya gelerek incelemeleri hakkında bilgi alışverişinde bulunmaları yerinde olacaktır. Bu durum genel kurula sunacakları raporların daha verimli olmasında da faydalı olacaktır. Öte yandan, denetçiler arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda her denetçinin ayrı ayrı denetim yaparak rapor yazması mümkündür. Tutulacak olan denetleme raporuna örnek ekler kısmında verilmiştir.

6. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

6.1. Saray İlçesi Hakkında Bilgi

İlçe; Bizans döneminde küçük bir yerleşme birimidir. Osmanlılar döneminde ise İstıranca'nın güney eteklerini izleyerek iki başkenti Edirne'yi İstanbul'a bağlayan yol üzerinde yer almasından dolayı önem kazanmıştır. Günümüzde Osmanlı döneminden kalan hamam ve cami Bizans döneminden kalan sulama kanalları İlçeye gelen turistler tarafından görülmektedir. Saray ilçesi idari yönden 4 mahalle (Ayaspaşa, Kemal Paşa, Pazarcık, Yenimahalle) 2 Kasaba (Beyazköy, Büyükyoncalı) ve 20 köyden oluşmaktadır. Nüfusu yaklaşık olarak 22.000 civarındadır. Saray ilçesi, kuzeyde Karadeniz, Kırklareli, doğuda İstanbul, güneyde Çerkezköy, batıda Çorlu ile çevrilidir. Yüzölçümü 612 km² olup İl merkezine uzaklığı 82 km'dir. İlçenin yükseltisi ise 140 metredir. Düz bir alan üzerine kurulmuş bulunan ilçe topraklarının büyük bölümü Ergene Havzasında yer alır. Arazi kuzeydoğuda Yıldız (İstıranca) dağlarına doğru yükselerek uzanır. İlçenin sahip olduğu toprakların 314.895 dekarı kullanılan tarım alanları teşkil ederken orman ve fundalık alanlar 255.665 dekadır. Linyit kömürü ve cam yapımında kullanılan kuvars kumu başlıca yer altı zenginliklerindedir. Trakya'da tek Karaçam ormanı Saray Kastro yöresinde bulunur. Bu sebeple Kastro yöresindeki 329 hektarlık Karaçam ormanı 18 Nisan 1988 tarihinde doğayı koruma alanı (Milli Park) olarak ayrılmıştır. Yıldız Dağları (İstıranca) ormanlıktır. Bu ormanlarda geniş yapraklı ağaçlardan, meşe ve karaçam hâkimdir. "Bahçeköy" bölgenin önemli orman işletmelerinden biridir. İlçede kara iklimi hâkimdir. Kış ayları soğuk ve yağışlı geçmektedir. Yazlar sıcak ve kuraktır. Yıllık yağış ortalaması 678,2 mm. Tekirdağ'ın Karadeniz'e açılan tek kapısı durumundaki Saray; İstıranca dağlarının güney eteklerinden geçen İstanbul-Kırklareli yolu üzerindedir. (www.tekirdag.gov.tr erişim tarihi 12.10.2012)

Saray nüfusu köyleri dâhil 44.540 kişidir. İlçe Karadeniz Bölgesi başta olmak üzere dışarıdan göç almaktadır. Ancak bu göç çevre ilçelere nazaran daha yavaş düzeydedir. Ayrıca çevre köylerden ilçe merkezine göç vardır. Yıllık nüfus artış hızı % 3,5'tir. (www.tekirdagsaray.gov.tr erişim tarihi: 04.04.2013)

Saray İlçesi ve köylerinde yaşayanlar tarafından; yıllara göre değişiklik gösteren ve bazı yıllarda 100 (Yüz) tonu bulan, halk arasında bolet olarak isimlendiren Ayı Kös Mantarı (*Boletus Aereus*) başta olmak üzere, Padişah Mantarı-Yumurta Mantarı (*Amantia C aesareea*), Kuzu Göbeği (*Morchella Spp*), Cüce Kız (*Cantherellus Cibarius*), Borazan Mantarı (*Craterellus Cornucopioides*), Sığır Dili (*Hydnum Repandum*) gibi yenebilen mantarlar Saray ormanlarından toplanmakta ve çeşitli firmalar aracılığı ile ihraç edilmekte

olup, bölge ve ülke ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır (www.tekirdagsaray.gov.tr erişim tarihi: 04.04.2013).

Yörede az miktarda da olsa özellikle Bahçeköy ve Göngörmez köylerinde manda yetiştiriciliği yapılmakta ve bu sayede artık unutulmaya yüz tutan bazı lezzetler ve ürünler doğal olarak yaşatılmaya çalışılmaktadır. Yaklaşık 145 manda'dan elde edilen manda sütü ve süt ürünlerinden; manda yoğurdu bu lezzetlerin başında gelmekte ve özellikle yaz aylarında İstanbul bölgesinden gelen misafirlerin en çok tercih ettiği yöresel ürün olmaktadır.

Sarayda bulunan 4 adet fabrika ile yaklaşık 1000 kişiye istihdam yaratılmış. Beyazköy Vakıflar yolu üzerinde bulunan 7 adet fabrika ile 2800 kişiye istihdam yaratılmıştır. (www.beyazköy.bel.tr erişim tarihi: 08.01.2013)

Sarayda 7 senedir organize edilen Bahar ve Kültür Festivali çeşitli müzik sanatçılarıyla giderek büyüyen bir organizasyon halini almaktadır. (Saray'ın Değerleri Sempozyumu, 2010)

Trakya Üniversitesine bağlı olarak 1995-1996 yılları arasında Elektrik ve Muhasebe programları ile öğretime başlamış olan Saray Meslek Yüksek Okulu 2006 yılında Namık Kemal Üniversitesinin bünyesine aktarılmıştır. Halen Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, İşletme Yönetimi ve Dış Ticaret olarak üç bölüm ve yine aynı bölümlerin ikinci öğretimleri olarak faaliyet göstermektedir (Saray'ın Değerleri Sepozyumu 2010).

6.2. Saray İlçesindeki Kooperatifler

Saray kooperatifler açısından faal bir ilçedir. Dört adet tarım kredi kooperatifi, bir adet esnaf kefalet kooperatifi, yağlı tohumlar tarım satış kooperatifi, yapı, motorlu taşıyıcılar kooperatifleri, tarımsal kalkınma ve sulama kooperatifleri ile birlikte yaklaşık 33 adet kooperatif bulunmaktadır. Bazıları faal olarak devam etmekte, bazıları da sadece kayıtlarda görülüp herhangi bir faaliyette bulunmamaktadırlar. Saray Tarım Kredi Kooperatifi 1937 yılında kurulmuş ve Merkez, Çukuryurt, Yuvalı, Edirköy, Karabürcek, Çayla, Küçükyoncalı, Kavacık, Ayvacık, Sefalan, Güngörmez, Bahçeköy köylerindeki ortaklarına tarımsal krediler ve tarımsal girdiler temininde hizmet vermektedir. Büyükyoncalı Tarım Kredi Kooperatifi 1937 yılında kurulmuş Büyükyoncalı, Bahçeagılı, Karlıköy, Uzunhacı, Kurtdere köylerindeki ortaklarına hizmet vermektedir. Beyazköy Tarım Kredi Kooperatifi 1945 yılında faaliyete geçmiş ve Beyazköy, Göçerler, Osmanlı, Bahçedere köylerine hizmet vermektedir. Demirler Tarım Kredi Kooperatifi 1956 yılında kurulmuş ve Demirler, Sinalı, Servi, Kadıköy, Sofular köylerine hizmet vermektedir. Esnaf Kefalet Kooperatifi 1965 yılında kurulmuş olup Saray ve köylerinde bulunan esnaf ortaklarına hazine destekli uygun faiz oranlarında kredi temin

etmektedir. 2012 yılı itibariyle ortaklarına yıllık %6 faiz oranı ile toplam 10.000.000 TL kredi verilmiştir. Verilmiş olan bu kredi miktarı birçok bankadan daha fazla olmuştur. Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi 1978 yılında kurulmuş ve Saray ve köylerine hizmet vermektedir. Taşıma kooperatifleri Saray ve civar köylerden yolcu ve öğrenci taşıma amacıyla kurulmuş kooperatiflerdir. En eski taşıyıcı kooperatifi 1972 yılında 21 ortak ile kurulmuş olan Saray Motorlu taşıyıcılar Kooperatifi dir. Diğer taşıyıcı kooperatifleri 1995 ve 2005 yılları arasında kurulmuştur. 1985 yılında Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi ilk olarak kurulmuş kooperatiftir. 2000 yılından sonra yapı kooperatiflerinin kuruluşlarında artış olduğu görülmüştür. 2007 yılı itibariyle Saray ilçesi köyleri ile birlikte nüfusu 44.540 kişi olarak belirlenmiştir. Kooperatif ortak sayısına bakıldığında nüfusun %11 kooperatif ortağı olduğu görülmüştür.

Çizelge 6. 1. Tekirdağ İli Saray İlçesi Kooperatif ve Ortak Sayıları

Kooperatif Adı	Kooperatif sayısı	Ortak Sayısı	Faal Ortak Sayısı
Saray Tarım Kredi Kooperatifi	1	499	230
Büyükyoncalı Tarım Kredi Kooperatif	1	325	210
Beyazköy Tarım Kredi Kooperatif	1	559	375
Demirler Tarım Kredi Kooperatif	1	393	212
Saray Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi	1	1283	800
Esnaf Kefalet Kooperatifi	1	1101	600
Taşıma Kooperatifleri	14	125	125
Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	2	89	89
Sulama Kooperatifleri	3	120	120
Yapı kooperatifleri	6	193	193
S.S.Sıla spor site işletme kooperatifi	1	79	79
S.S.Sıla site işletme kooperatifi	1	85	85
Toplam	33	4851	3118

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İl Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Müdürlüğü, Saray Yağlı Tohumlar Kooperatifi, Saray, Büyükyoncalı, Demirler, Beyazköy Tarım Kredi Kooperatifleri, S.S.Saray Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi

7. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmada Saray İlçesindeki kooperatif ortakları, yönetim ve denetim kurulları ile ayrı, ayrı görüşülmüş, kişilerin kooperatifler hakkındaki bilgi ve görüşlerinin öğrenilmesi yanında bilgilendirilmesi de hedeflenmiştir. Hazırlanan ankette hedef kitle için ayrı ayrı sorular oluşturulmuştur.

7.1. Araştırma Kapsamındaki Kooperatif Ortaklarının Demografik Durumu

Çizelge 7. 1. Ortakların Demografik Özellikleri (Yaş ve Eğitim Durumu)

Yaş Grupları	Ortak Sayısı	Oran (%)	Öğrenim Durumu	Ortak Sayısı	Oran (%)
>35	8	5,3	İlkokul	73	49
36-45	35	23,5	Ortaokul	42	28,2
46-55	57	38,3	Lise ve dengi	32	21,5
55<	49	32,9	Yüksekokul ve üzeri	2	1,3
Toplam	149	100	Toplam	149	100,0

Araştırma kapsamındaki kooperatif ortak, yönetici ve denetleyicilerin % 5,3'ü 35 yaş ve daha altı yaş grubu içerisinde; % 23,5'i 36-45 yaş grubu içerisinde; %38,3'ü 46-55 yaş grubu içerisinde; %32,9'ü 55 ve üstü yaş grubu içerisinde yer almaktadır. Çizelge 6'da görüldüğü üzere ankete katılan deneklerin %49'u ilkokul; %28,2'si ortaokul; %21,5'i lise ve dengi; %1,3'ü yüksekokul ve üzeri mezuniyet derecesine sahiptir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan deneklerin orta yaş ve üstü düzeyinde ve ilkokul / ortaokul eğitim düzeyine sahip olduğu görölmektedir. Öte yandan, 35 yaşın altındaki genç kooperatif ortaklarının oranı sadece %5,3'tür

Çizelge 7.2. Ortakların Mesleki Dağılım

Faaliyet Alanı	Ortak Sayısı	Oran (%)
Çiftçi	68	45.7
Esnaf	27	18.1
Nakliyeci	9	6
Çiftçilik ve Esnaflık bir arada	45	30.2
Toplam	149	100,0

Çizelge 7'ye göre araştırmaya katılan kooperatif ortak, yönetici ve denetleyicilerin %45,7'si çiftçi, %18,1'i esnaf, %6'sı nakliyeci ve %30,2'u çiftçilik ve aynı zamanda diğer esnaflık kollarından birini yapmaktadır.

Çizelge 7.3. Ortak Olunan Kooperatifler

Ortak Olunan Kooperatifler	Ortak Sayısı	Oran(%)
Tarım Kredi Kooperatifi	48	32,2
Esnaf Kefalet Kooperatifi	30	20,1
Nakliyeciler Kooperatifi	3	2,0
Tarım Kredi ve Yağlı Tohumlar Kooperatifi	18	12,1
Tarım Kredi ve Esnaf Kefalet Kooperatifi	37	24,8
Esnaf Kefalet ve Nakliyeciler Kooperatifi	3	2,0
Yağlı Tohumlar ve Nakliyeciler Kooperatifi	1	0,7
Tarım Kredi ve Nakliyeciler Kooperatifi	1	0,7
Tarım Kredi, Yağlı Tohumlar ve Esnaf Kefalet Koop.	8	5,4
Toplam	149	100

Ankete katılan deneklerin %32,2'si Tarım Kredi Kooperatifi ortağı %20,2'si Esnaf Kefalet Kooperatifi ortağı, %2'si nakliyeciler kooperatifi, %40,3'ü iki kooperatife ortak ve %5,4'ü üç kooperatif ortağıdır.

7.2. Kooperatifçilik Hakkında Bilgi ve Bilinçleri

Bu bölümde araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının ve yönetim, denetim kurulunda yer alan ortakların kooperatifçilik hakkında bilgilerini ölçmeye dayanan bulgular yer almaktadır;

Tabloda verilen değerler 1-) “ Kesinlikle katılmıyorum” 2-) “ Katılmıyorum”, 3-) “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, 4-) “Katılıyorum”, 5-) “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde kodlanmıştır.

Çizelge 7.4. Kooperatif Ortak ve Yöneticilerinin Kooperatifçilik Bilgi ve Bilinçleri İle İlgili Yargıları

Kooperatif Ortak ve Yöneticilerinin Kooperatifçilik Bilgi ve Bilinçleri İle İlgili Yargıları	1	2	3	4	5
Kooperatifler ortaklarının maddi ve manevi çıkarlarını korur.	1	4	18	93	33
Kooperatifler elde ettikleri karları ortaklarına risturn adı altında dağıtabilir.	15	29	79	22	4
Ortaklar Kooperatifler Kanunu ve anasözleşme gereği yapılan iş ve işlemler hakkında bilgi alma ve denetleme yetkisine sahiptirler.	14	20	94	16	5

Yukarıda, ankete katılan 149 kooperatif ortağının kooperatifçilik bilgi ve bilinçleri ile ilgili yargılarına vermiş oldukları yanıtlar tablo olarak verilmiştir.

7.2.1. Kooperatif ortaklarının kooperatif kurulma amaçları hakkındaki bilgiler

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının % 62,4'ü kooperatiflerin ortakların maddi ve manevi çıkarlarını koruduğunu, % 22,2'si kesinlikle koruduğunu dile getirmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar göz önüne alındığında araştırmaya katılanların % 84,6'sı kooperatiflerin maddi ve manevi çıkarlarını koruyan birliklikler olduğunu bildikleri sonucuna varılmıştır.

Çizelge 7.5. Kooperatifler maddi ve manevi çıkarları koruyan kuruluşlardır.

	Ortak Sayısı	Oran (%)
Kesinlikle katılmıyorum	1	0,7
Katılmıyorum	4	2,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	18	12,0
Katılıyorum	93	62,4
Kesinlikle Katılıyorum	33	22,2
TOPLAM	149	100,00

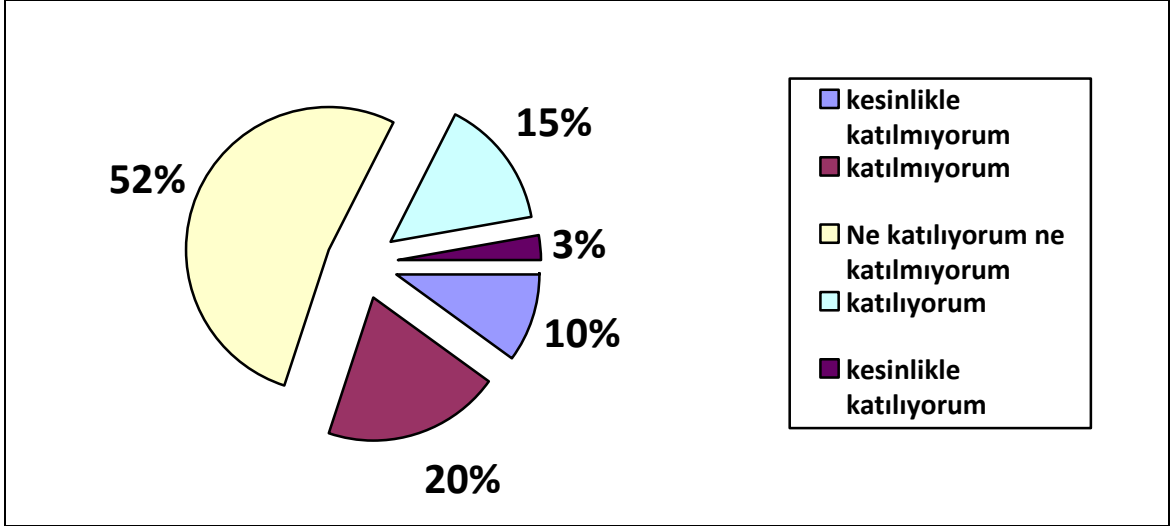
7.2.2. Kooperatif yönetiminde bulunan ortakların anasözleşme hakkındaki bilgileri

Kooperatifler Kanunu ve kooperatif anasözleşmeleri gereği denetim kuruluna seçilmek için kooperatif ortağı olma şartı yoktur (K.K. madde 65).

Araştırmaya katılan kooperatif yönetim kurulu ortakları denetim kuruluna girebilmek için kooperatif ortağı olma şartı olmadığına %28,6'sı kesinlikle katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Ortakların % 42,8'i kesinlikle katıldığını %28,6'sı ise ne katıldığını ne katılmadığını belirtmişlerdir. Bu durum kooperatif yönetici ve denetçilerinin bile yasal prosedürden fazla haberdar olmadıklarını göstermektedir.

7.2.3. Ortakların kooperatiflerde risturn dağıtım konusundaki görüşleri

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının %52'si risturn dağıtım ile ilgili ne katıldığını ne katılmadığını, %20'si katılmadığını sadece %18'i katıldığını belirtmiştir.



Şekil 7. 1. Ortakların risturn dağıtımı konusundaki yargıları

7.2.4. Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetleme hakkındaki bilgileri

Çizelge 7.6. Ortakların Kooperatifler Kanunu ve anasözleşme ile ilgili bilgi alma ve denetleme yetkisi konusundaki görüşleri

	Ortak Sayısı	Oran (%)
Kesinlikle katılmıyorum	14	9,3
Katılmıyorum	20	13,4
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	94	63,3
Katılıyorum	16	10,7
Kesinlikle Katılıyorum	5	3,3
TOPLAM	149	100,0

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının %63,3'ü ortakların kooperatifi denetleme yetkisi olduğuna dair bir görüşleri bulunmamakta, %13,4'ü bu görüşe katılmadığını ve %9,3'ü kesinlikle katılmadığını dile getirmiştir. Araştırma sonucu ortakların denetleme ve bilgi alma yetkisine sahip olduğunu düşünenlerin oranı sadece %14'tür.

7.2.5. Kooperatif yönetiminde bulunan ortakların ana sözleşme hakkındaki bilgileri

Kooperatif yönetim kurulu ortaklarının %100'ü ana sözleşme, mevzuat ve yasaları göz önüne alarak kararlarını verdiklerini dile getirmişlerdir. Ancak daha önceki kısımlarda verdiğimiz

araştırma sonuçları bu sonucu desteklememektedir. Bu nedenle kooperatif yönetici ve denetçilerinin aslında yasa ve mevzuatları bilmemelerine rağmen, bildiklerini düşündükleri ortaya çıkmaktadır.

7.2.6. Kooperatif kurma konusundaki bilgileri

Kooperatifler Kanunu gereği kooperatif kurabilmek için 7 kişinin bir araya gelmesi gerekir (K.K. madde 2). Bu ifadeye katılan yönetim kurulu ortaklarının % 71,4'ü ne katıldığını ne katılmadığını, %14,3'ü kesinlikle katıldığını, belirtmişlerdir. Verilen yanıtlardan anlaşıldığı kadarıyla kooperatif yöneticilerinin konu ilgili olarak bilgilerinin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

7.2.7. Kooperatif denetiminde bulunan ortakların görevleri hakkındaki bilgileri

“Anasözleşme ve yasalar gereği denetim kurulu görevini kötüye kullandığında uygulanacak cezai müeyyideler arasında adli para cezası ve hapis cezası vardır” ifadesine ankete katılan denetim kurulunda bulunan ortaklarından %71,4'ü bu konuda bir bilgilerinin olmadığını, %14,3'ü böyle bir cezaya kesinlikle katılmadığını ve %14,3'ü kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Bu durum kooperatif denetim kurulunda bulunan ortakların görevlerini kötüye kullandıklarında uygulanacak cezai müeyyideler hakkında yeterince bilgilerinin olmadığını göstermektedir.

7.2.8. Kooperatife ortak kabul edilme şartları hakkında yöneticilerin bilgileri

Kooperatif yöneticilerinin tamamı kooperatife ortak olabilmek için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak şartını bilmektedirler.

7.3. Ortakların ve Yöneticilerin Kooperatife Olan İlgileri

Kooperatif ortaklarının ve yöneticilerinin kooperatife olan ilgilerini ölçmeye dayanan ifadelerle verilen cevaplar aşağıda ele alınmıştır. Tabloda verilen değerler 1-) “ Kesinlikle katılmıyorum” 2-) “ Katılmıyorum”, 3-) “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, 4-) “Katılıyorum”, 5-) “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde kodlanmıştır.

Çizelge 7.7. Kooperatif Ortak ve Yöneticilerinin Kooperatife Olan İlgileri Hakkında Yargıları

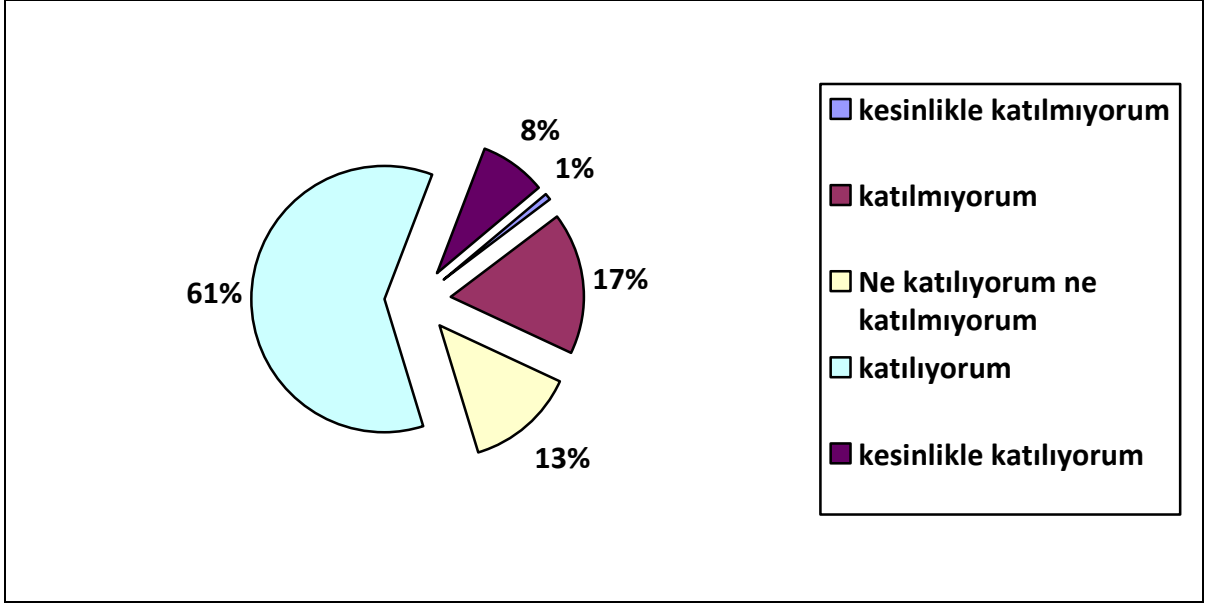
Kooperatif Ortak ve Yöneticilerinin Kooperatife Olan İlgileri Hakkında Yargıları	1	2	3	4	5
Ortağı olduğum kooperatifin genel kurullarına katılıyorum.	1	26	20	90	12
Kooperatifteki haklarımı biliyorum ve faydalanıyorum.	2	6	46	75	20
Yönetim kurulu kooperatifi ortakları adına yönetir.	0	2	17	112	18
Kooperatif yönetim kuruluna seçimlerde oy verdim güvenim tamdır.	2	3	17	103	24

7.3.1. Kooperatif ortaklarının genel kurullara katılımı hakkında bilgi

Çizelge 7.8. Ortakların kooperatifin genel kurullarına katılım hakkındaki görüşleri

	Ortak Sayısı	Oran (%)
Kesinlikle katılmıyorum	1	0,7
Katılmıyorum	26	17,4
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	20	13,4
Katılıyorum	90	60,4
Kesinlikle Katılıyorum	12	8,1
TOPLAM	149	100,0

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının % 60,4'ü genel kurullara katıldıklarını, %8,1'i kesinlikle katıldıklarını, % 17,4'ü ise katılmadıklarını bildirmişlerdir. Sonuç olarak kooperatif ortaklarının yaklaşık % 68,5'i genel kurullara katıldığını dile getirmişlerdir.



Şekil 7. 2. Ortakların kooperatifin genel kurullarına katılım hakkındaki görüşleri

7.3.2. Kooperatif ortaklarının hakları konusundaki görüşleri.

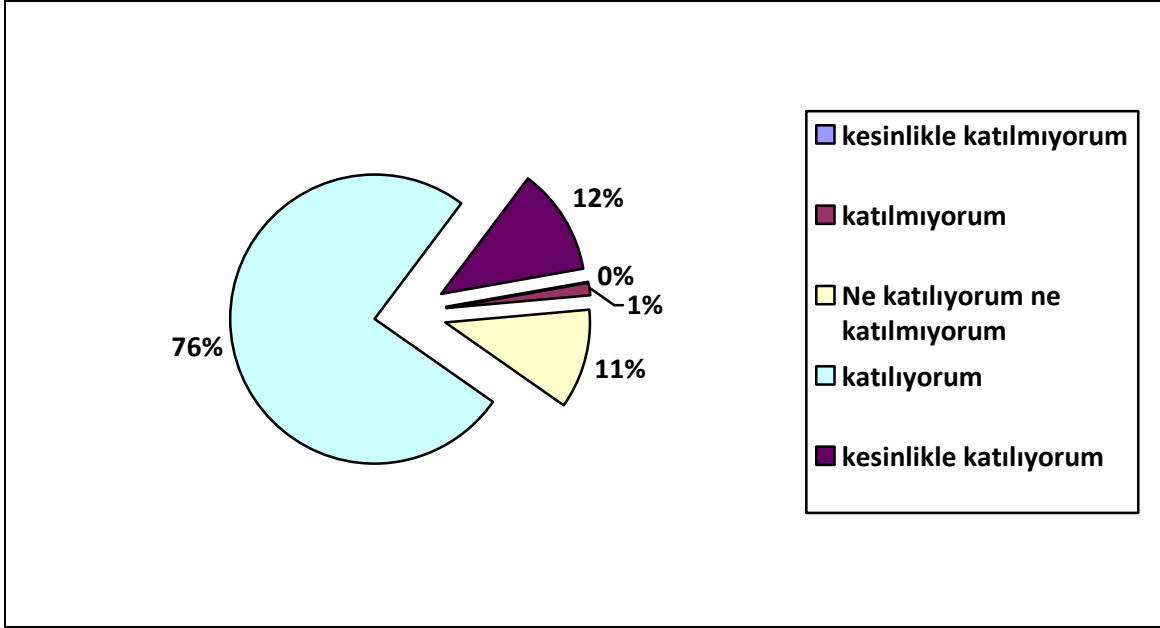
Çizelge 7.9. Kooperatifteki haklarını bilme durumu

	Ortak Sayısı	Oran (%)
Kesinlikle katılmıyorum	2	1,3
Katılmıyorum	6	4
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	46	30,7
Katılıyorum	75	50,7
Kesinlikle Katılıyorum	20	13,3
TOPLAM	149	100,0

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının % 50,7'si haklarını bildiklerini % 13,3'ü kesinlikle haklarını bilip kullandıklarını bildirdiler. % 36'sı ise haklarını bilmediklerini ya da bilip kullanmadıklarını dile getirmişlerdir. Yapılan araştırmadan anlaşıldığı kadarıyla ortakların % 64'ü haklarını bilip kullanmaktadır.

7.3.3. Kooperatif ortaklarının yönetim ile ilgili görüşleri

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının %75,4'i yönetim kurulunun ortaklar adına kooperatifi yönettiği görüşüne katıldığını, %12'si kesinlikle katıldığını ve % 11,3'ü ise konu hakkında ne katılıyorum ne katılmıyorum demişlerdir



Şekil 7.3. Yönetim kurulunun kooperatifleri ortakları adına yönetmesi ile ilgili görüşleri

Araştırmadan elde edilen sonuç ortaklar kooperatif yönetiminin yönetim kurulunda bulunan ortaklar tarafından yapıldığının bilincindedirler.

7.3.4. Kooperatif ortaklarının yönetim kuruluna olan güveni

“Kooperatif yönetim kuruluna seçimlerde oy verdim güvenim tamdır” ifadesine verilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

Çizelge 7.10. Kooperatif yönetim kuruluna güven

	Ortak Sayısı	Oran (%)
Kesinlikle katılmıyorum	2	1,3
Katılmıyorum	3	2,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	17	11,3
Katılıyorum	103	69,4
Kesinlikle Katılıyorum	24	16,0
TOPLAM	149	100,0

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının % 69,4'ü “yönetim kuruluna seçimlerde oy verdim güvenirim” demiştir. Öte yandan % 2'si güvenlerinin olmadığını dile getirmişlerdir. Araştırmaya katılanların % 85,4'ünün ortağı oldukları kooperatif yönetimine güven duydukları anlaşılmaktadır.

7.3.5. Kooperatif yöneticilerinin toplantılara katılımı

Yönetim kurul toplantılarına katılır fikir beyan ederim ifadesine araştırmaya katılan yönetim kurulundaki ortakların % 85,7'si kesinlikle katıldığını, % 14,3'ü katıldığını ifade etmiştir. Araştırma sonucuna göre yönetim kurulu toplantısına, yönetim kurulu ortaklarının hepsi katılmakta ve fikir beyan etmektedirler. Bu zaten yönetici olarak görev gereği uymaları gereken zorunluluktur. Fiili olarak ta bu şekilde olması gerekir.

7.3.6. Kooperatif yönetim kurulunun kooperatifler kanunu hakkında bilgileri

“Kooperatif ortağı olma şartlarını biliyor ona göre ortak kabul ediyoruz” ifadesine araştırmaya katılan yönetim kurulunun tamamı katılmaktadır.

7.4. Kooperatif Denetimi

Ankete katılanların kooperatiflerde denetimle ilgili olarak ifadelere verdikleri yanıtlar ve yorumları çizelge 7.12.'de toplu olarak verilmiştir. Tabloda verilen değerler 1-) “

Kesinlikle katılmıyorum” 2-) “ Katılmıyorum”, 3-) “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, 4-) “Katılıyorum”, 5-) “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde kodlanmıştır.

Çizelge 7.11. Kooperatif Ortak, Yönetici ve Denetleyicilerin Denetim İle İlgili Yargıları

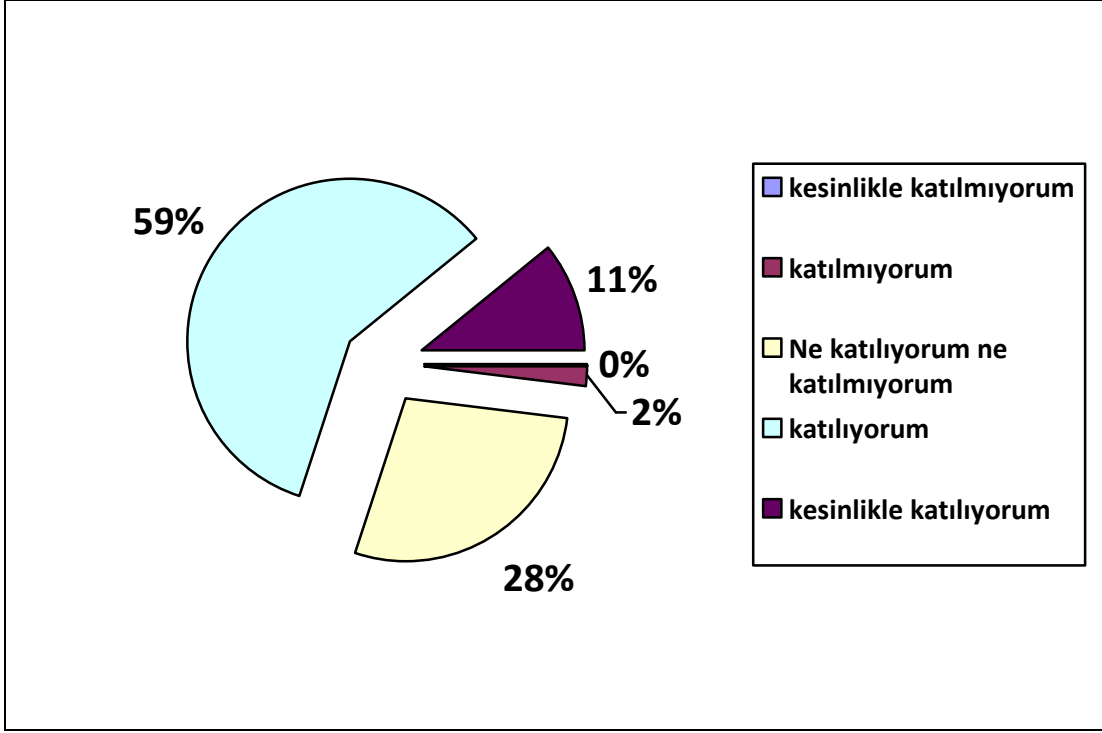
Kooperatif Ortak, Yönetici ve Denetleyicilerin Denetim İle İlgili Yargıları	1	2	3	4	5
Kooperatif ortaklarının denetleme kuruluna karşı güvenimiz tamdır.	0	3	42	88	16
Denetleme kurulu kooperatif işlemlerini ve muhasebe kayıtlarını denetler.	1	6	102	33	7

7.4.1. Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetleyebileceği hakkındaki bilgileri

Araştırmaya katılan kooperatif yöneticilerinin % 42,9'u ortakların kooperatifi denetleme yetkisinin olduğuna kesinlikle katılmadıklarını, % 14,3'ü katılmadıklarını % 28,6'sı ne katıldığını ne katılmadığını söylerken, % 14,3'ü ortakların denetleme yetkisinin olması gerektiğini vurgulamışlardır. Araştırma sonucuna göre kooperatif yöneticilerinin, ortakların kooperatifi; denetleyebilmesi ile ilgili olumsuz düşünceye sahip oldukları anlaşılmıştır.

7.4.2. Kooperatif ortaklarının denetleme kuruluna olan güvenleri

Ortaklar tarafından“ Kooperatif denetleme kuruluna güvenim tamdır” ifadesine verilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

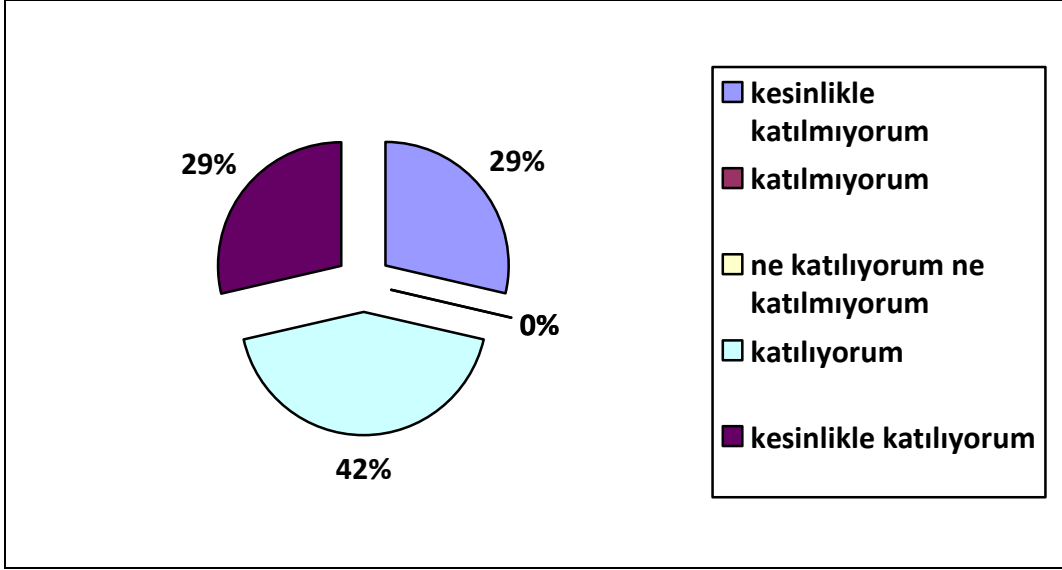


Şekil 7.4. Ortakların kooperatif denetim kuruluna güvenleri hakkındaki görüşleri

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının % 59,3'ü denetim kuruluna karşı güven duyduğunu belirtmişlerdir. %10,7'si denetim kuruluna kesinlikle güvendiğini ve %28'i ne katıldığını ne katılmadığını söylemiştir. Araştırma sonucuna göre denetim kuruluna ortakların güven duyduğu görülmüştür.

7.4.3. Kooperatif denetim kurulunun kooperatif denetimi hakkındaki bilgileri

“Kooperatif yönetim kuruluna güven tam olunca denetleme yapmaya gerek yoktur” ifadesine araştırmaya katılan kooperatif denetim kurulu üyelerinin % 28,6'sı kesinlikle katılmamaktadır. Toplamda kesinlikle katılmayanlar ve katılmayanları değerlendirdiğimizde % 71,4'ü ise güven varsa denetim yapılmasına gerek olmadığını dile getirmişlerdir. Araştırma sonucuna göre denetim kurulunun yönetim kuruluna güvenlerinin tam olduğunda denetleme yapmaya gerek duymadıkları anlaşılmıştır ve bu kooperatiflerin en büyük handikapıdır. Güvenmek iyidir, ama denetim daha iyidir ve gereklidir.



Şekil 7.5. Denetleme Kurulunun kooperatif denetimi hakkındaki görüşleri

7.4.4. Kooperatif yönetim kurulunun denetim kuruluna karşı güvenleri

“Kooperatif denetleme kuruluna karşı güvenimiz tamdır” ifadesine araştırmaya katılan yönetim kurulu üyelerinin tamamı denetleme kuruluna güvenlerinin tam olduğunu dile getirmişlerdir.

7.4.5. Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetimi hakkındaki bilgileri

Kooperatif ortaklarının “Denetleme kurulu kooperatif işlemlerini ve muhasebe kayıtlarını denetler“ ifadesine katılıp katılmadıkları konusundaki görüşleri çizelge 7.13.’deki gibidir.

Çizelge 7.12. Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetimi hakkındaki görüşleri

	Ortak Sayısı	Oran(%)
Kesinlikle katılmıyorum	1	0,7
Katılmıyorum	6	4,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	102	68,6
Katılıyorum	33	22,0
Kesinlikle Katılıyorum	7	4,7
TOPLAM	149	100,0

Araştırmaya katılan kooperatif ortaklarının % 68,6'sı denetleme kurulu üyelerinin, kooperatif işlem ve muhasebe kayıtlarını incelemeleri konusuna ne katılıp ne katılmadığını, %22'si de katıldığını dile getirmiştir. Araştırma sonucuna göre ortakların denetim kurulunun inceleme alanlarını tam olarak bilmedikleri anlaşılmaktadır.

7.4.6. Kooperatif denetim kurulunda bulunan ortakların yönetim kurulu toplantılarına katılmaları hakkında bilgileri

Araştırmaya katılan denetim kurulu üyelerinin %57,1'i "Denetleyiciler yönetim kurulu toplantılarına katılıp fikir beyan edebilir" ifadesine kesinlikle katılmadıklarını dile getirmişlerdir. Denetleyicilerin % 28,6'sı ise kesinlikle katıldıklarını, %14,3'ü ne katıldığını ne katılmadığını dile getirmişlerdir. Bu konuda da denetçilerin yeterince bilgi sahibi olmadıkları ifade edilebilir.

7.4.7. Kooperatif yönetim kurulunun denetim kurulu hakkındaki bilgileri

"Denetim kuruluna kooperatif ortağı olmayanlar da seçilebilir" ifadesine araştırmaya katılan yönetim kurulu üyelerinin % 57,1'ü kesinlikle katılmadıklarını, % 14,2'si katılmadıklarını ifade etmiştir. % 28,6'si ne katıldığını ne katılmadığını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda ankete katılanların % 71,4'ü denetim kuruluna kooperatif ortağı olmayanlarda seçilebilir ifadesine olumsuz yanıt vermişlerdir.

7.4.8. Kooperatif denetim kurulunun kooperatifi denetleme hakkındaki bilgileri

Kooperatif denetçileri üç aydan fazla ara vermemek üzere sık sık ve haber vermeden kooperatif kasasını teftiş etmek zorundadır (TTK m.353,f.1,b.3). Denetçiler bu teftişlerinde kayıtlarda görülen tutarın kasada bulunup bulunmadığını, yönetim kurulu kararıyla belirlenen tutarın üzerinde kasada para olup olmadığını ve bu nedenle bir zararın doğup doğmadığını araştırmak zorundadırlar. Araştırmaya katılan kooperatif denetleme kurulu üyelerinin % 85,7'si denetim kurulunda bulunan ortakların kasanın denetlenmesi gerekliliği konusuna ne katıldığını ne katılmadığını söylerken, %14,3'ü kesinlikle katılmadıklarını bildirmişlerdir. Buradan ne acıdır ki denetim kurulu üyeleri gerçek yetkilerini bilememektedirler. Buradan ve daha önce elde ettiğimiz sonuçlardan hareketle, ülkemiz kooperatifçiliğinin özellikle yönetici, denetçi ve ortaklarının eğitimi açısından çok yol kat etmemiz gerektiği ortaya çıkmaktadır. Belki de yıllardır tartışılan gelen kooperatiflerin ekonomi içerisinde neden etkin rol alamadıkları bu sonuçlardan açıkça ortaya çıkmaktadır.

7.4.9. Kooperatif yönetim kuruluna görev gereği uygulanması gereken cezai yaptırımları hakkındaki bilgileri

Anasözleşme ve Kooperatifler Kanunu gereğince yönetim kurulu görevini kötüye kullandığında uygulanacak cezai yaptırım arasında hapis ve para cezası vardır. Araştırmaya katılan kooperatif yönetim kurulu üyelerinin %71,4'ü yönetim kurulunun görevini kötüye kullanmaları sonucunda cezai müeyyide uygulanacağı konusuna ne katıldığını ne katılmadığını, %14,3'ü katıldığını %14,3'ü ise kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir.

7.4.10. Denetim kurulunun görevleri hakkındaki bilgileri

“Denetim kurulu ortakları, kooperatifin denetimi esnasında, yapılmış olan işlemler ve işleyişle ilgilenir, muhasebesi ile ilgilenmez. Muhasebe farklı değerlendirilir denetim konusu olamaz” ifadesine araştırmaya katılan kooperatif denetim kurulu üyelerinin % 42,9'u denetim esnasında kooperatif muhasebe kayıtlarına bakılmasına kesinlikle katılmadığını, % 28,6'sı ne katıldığını ne katılmadığını, %14,3'ü ise buna katılmadıklarını, %14,3'ü kesinlikle katıldığını dile getirmişlerdir. Araştırma sonucu denetim kurulunun kooperatif denetimi esnasında hangi alanları incelemesi gerektiği konusunda yeteri bilgiye sahip olmadığı anlaşılmıştır.

7.4.11. Denetim kurulunun kooperatifin bağımsız denetleme kuruluşları tarafından denetlenmesi hakkındaki görüşleri

Kooperatiflerin bağımsız denetleme kuruluşları tarafından denetlenebileceği konusunda araştırmaya katılan kooperatif denetim kurulu ortaklarının % 71,4'ü bu ifadeye ne katıldığını ne katılmadığını, % 14,3'ü kesinlikle katıldıklarını belirtirken, % 14,3'u kesinlikle katılmadıklarını dile getirmiştir. Araştırma sonucuna göre denetim kurulunun kooperatiflerin bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenebilecekleri konusunda bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Bu konuda kooperatif üst kuruluşları ve devletin gerekli çalışmaları yapıp, hem yasal düzenlemelerin hem de eğitimle gerekli alt yapının hazırlaması ülkemiz kooperatiflerinin bu konudaki açığını giderecektir.

7.4.12. Yöneticilerin kooperatifin bağımsız denetleme kuruluşları tarafından da denetlenebileceği hakkındaki bilgileri

Araştırmaya katılan kooperatif yöneticilerinin % 71,4'ü kooperatifi bağımsız denetleme kuruluşlarının kesinlikle denetleyemeyeceğini belirtmiştir. Bu sonuç yöneticilerin

bu konuda çekincelerinin olduğunu göstermektedir. Bağımsız denetim cezalandırma değil, yol göstericidir.

7.4.13. Kooperatif yönetim kurulunun denetim kurulu hakkındaki bilgileri

“Kooperatif denetleme kurulu yönetim kurulu toplantılarına katılıp fikir beyan eder” ifadesine araştırmaya katılan yönetim kurulu üyelerinin % 57,1’i katılmadıklarını, %28,6’sı ne katıldığını ne katılmadığını, % 14,3’ü ise katılıp fikir beyan edebileceğini belirtmişlerdir.

7.4.14. Kooperatif Ortak ve Yöneticilerin Kooperatifleri Hakkında ve Denetimle İlgili Yargılarının Değerlendirilmesi

Ankete katılan ortak ve yöneticilerin kooperatifleri hakkında ve denetimle ilgili yargılarının değerlendirilmesinde faktör analizinden yararlanılmıştır. Araştırmada ankete katılanların çevre ile ilgili yargıları 5’li likert ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach’s Alpha testi ile ölçülmüş ve bu değer 1’e yakın çıktığı için ölçek güvenilir kabul edilmiştir.

Çizelge 7.13. Güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,768	,768	9

Belirlenen yargıların faktör analizine uygunluğunu test etmek için KMO ve Barlett test istatistiği kullanılmıştır. KMO değeri 0,754 bulunmuştur. 0,70-0,80 arasındaki değerler “orta” olarak nitelendirilmektedir.

Çizelge 7.14. KMO ve Barlett test istatistiği

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,754
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	633,512
	df	78
	Sig.	,000

Uygulanan faktör analizi sonuçları Çizelge 7.16. 'de verilmektedir. Buna göre 9 değişken, 2 faktör grubunda toplanmıştır. Sonuçlara göre ilk faktör grubu “Yönetime ilgi, bilgi ve bilinç” olarak adlandırılmıştır. Bu grup ortak ve yöneticilerin kooperatiflerine olan ilgi ve kooperatifçilik bilgi ve bilinçlerini içermektedir. Bu faktör grubunda yönetime ve denetime olan güven, kooperatifin tanımı, kooperatifteki haklar, yönetim kurulunun görev ve yetkileri, genel kurula katılım konusundaki yargıları içermektedir. Bununla birlikte kooperatifin denetim ve işlemleri ile ilgili bilgi ve bilinçleri göz önünde tutulan bir diğer faktördür. Bu faktör grubunda da risturn dağıtımı, ortakların yasa ve anasözleşmelerden kaynaklanan denetleme yetkisi, denetleme kurulunun görevleri hakkındaki yargıları içermektedir.

Kooperatif ortak ve yöneticilerinin kooperatif yönetim ve denetimini konusuna olan ilgileri, bu sorulara verdikleri yanıtların genellikle 5 üzerinden 3puan ve üzeri olmasından anlaşılmaktadır.

Çizelge 7.15. Döndürülmüş bileşen matrisi ve ortalamalar

Ana Unsurlar	Değer Yargıları	Bileşenler		Ortalama
		1	2	
Yönetime ilgi bilgi ve bilinç	Kooperatif yönetim kuruluna seçimlerde oy verdim güvenim tamdır.	,879	-,012	3,95
	Kooperatifler ortaklarının maddi ve manevi çıkarlarını korur.	,775	,177	4,03
	Denetleme kuruluna karşı kooperatif ortakları olarak güvenimiz tamdır.	,729	-,091	3,76
	Kooperatifteki haklarımı biliyorum ve faydalaniyorum.	,677	,362	3,74
	Yönetim kurulu kooperatifi ortakları adına yönetir.	,635	,229	4,00
	Ortak olduğum kooperatifin genel kurullarına katılıyorum.	,585	-,115	3,54
Denetim ve işlemlerle ilgili bilgi	Kooperatifler elde ettikleri karları ortaklarına risturn adı altında dağıtabilir.	-,151	,868	3,07
	Ortaklar kooperatifler kanunu ve anasözleşme gereği yapılan iş ve işlemler hakkında bilgi alma ve denetleme yetkisine sahiptirler.	,091	,840	3,01
	Denetleme kurulu kooperatif işlemlerini ve muhasebe kayıtlarını denetler	,483	,537	3,32
	Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.			
	a. Rotation converged in 3 iterations.			

8. SARAY KOOPERATİFLERİ HAKKINDA SWOT ANALİZİ

SWOT analizi iç ve dış faktörleri dikkate alarak strateji değerlemede yararlı olan bir tekniktir. İç faktörler işletmenin güçlü yönlerini (strenghts) ve zayıf yönleri (weaknesses), dış faktörler ise fırsatlar (opportunities) ve tehditler (threats) olarak isimlendirilmektedir. SWOT terimi İngilizce strenghts, weaknesses, opportunities ve threats sözcüklerinin baş harflerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Güçlü yönler, işletmenin rekabet gücünü artıran ve fırsatları değerlendirmeyi kolaylaştıran örgütün iç dinamikleridir. Zayıflıklar ise, işletmenin rekabet gücüne zarar veren ve dolayısıyla piyasadaki fırsatları değerlendirmeyi önleyen yapısal koşul ve eğilimlerdir. Geniş kapsamlı tanımlanırsa, zayıflık işletmelerin iç açıklarıdır. Fırsat, işletme dışı koşullar veya eğilimlerden kaynaklanmam bir rekabet gücü olarak tanımlanabilir. Tehditler rakip işletmelerin geleceğe yönelik stratejik planları ve hükümetlerin politikalarıdır.

SWOT Analizinin amacı kooperatif işletmelerin ekonomik faaliyetlerinin müşterilerin ve ortakların değişen taleplerini karşılamaya dönük olmalıdır. Başka bir deyişle, hedef müşterilerin ve kooperatif ortaklarının tatminidir (İnan 2008).

Saray ilçesinde bulunan kooperatiflerin SWOT analizi ile değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme bulguları ve sonuçları aşağıdaki gibidir.

Çizelge 8. 1. Tekirdağ İli Saray İlçesi Kooperatifi SWOT Analizi

Ana Konu: Saray Kooperatiflerinin SWOT analizi ile değerlendirilmesi

GÜÇLÜ YANLAR

- Coğrafi konum
- İlçenin eğitim düzeyi
- Kooperatifçilik ilkelerine uyulmakta
- Ortakların bir birini tanımaları
- Genel kurullara katılımın fazla olması
- İlçenin gelir düzeyi
- Ortakların kooperatifleri tercih etmesi
- Ortakların doğru yönlendirildiğinde kooperatiflerini sahiplenmesi
- Ortakların yeniliklere açık olması

ZAYIF YANLAR

- Ortakların eğitimsizliği
- Yönetim Kuruluna aşırı güven
- Ortakların bilgisizliği
- Denetimin yeterince çalışmaması
- Kooperatif çalışanlarının yeterince bilgiye sahip olmaması
- Kurumlar arası koordinasyon eksikliği
- Profesyonel yönetici ve vasıflı eleman eksikliği

FIRSATLAR

- Namık Kemal Üniversitesinin varlığı

TEHDİTLER

- Kurumlar arası koordinasyon eksikliği
- Yeterince denetim olmaması

Saray İlçesinde bulunan kooperatiflere uygulanan SWOT analizinden elde edilen veriler sonucunda Saray İlçesinin Çerkezköy sanayi bölgesine yakınlığı Sarayda bulunan kooperatif ortaklarının tarım, hayvancılık ve esnafılık dışında fabrikalarda çalışmalarını maddi yönden güçlü olmalarına neden olmaktadır. Bu da kooperatiflerle maddi yöndeki ilişkilerini etkilemekte borcunu, taahhütlerini zamanında yerine getiren ortaklar kooperatiflerinin güçlenmesini sağlamaktadır. Kooperatif ortaklarının birbirini yakın olarak tanıdıkları ve yapacakları işlerde kooperatifleri tercih ettikleri, yeniliklere açık oldukları ve ortağı oldukları kooperatifleri benimsedikleri görülmüştür. Kooperatif ortaklarının özellikle yapacakları

işlerde kooperatifleri tercih etmeleri ve sahiplenmeleri kooperatiflerin güçlenmesine neden olmaktadır. Tekirdağ İlinde bulunan Namık Kemal Üniversitesi ve özellikle kooperatifçilik üzerine çalışmalar yapması Saray kooperatifleri açısından değerlendirilmesi gereken bir fırsattır.

Kooperatif ortaklarının yönetimdeki ortaklara karşı aşırı güven duymaları, ortakların kooperatifteki hakları konusundaki bilgisizliği, denetim mekanizmasının iyi çalışmaması ve denetimdeki ortakların görevlerini gereği gibi yerine getirmemeleri, kooperatif çalışanlarının yeterince bilgiye sahip olmaması aynı zamanda vasıflı eleman eksikliği kooperatiflerin zayıf yanlarıdır.

Kooperatifler arası koordinasyon eksikliği ve kooperatiflerin yeterince denetim geçirmemesi tehditler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan SWOT analizi sonucu da;

- Ortaklar, yönetim ve denetim kurulları için düzenlenecek bilgilendirme seminerleri ve kooperatif çalışanları için de düzenli eğitimler yapılması görev ve sorumlulukların daha bilinçli olarak yerine getirilmesinde faydalı olacaktır.
- Kooperatif dış denetimlerin düzenli yapılması ve özellikle bilgilendirme ve eğitim amacı taşıması hem yönetici ve deneticilere hem de çalışanlara yaptıkları iş ve işlemlerde faydalı olacak yol gösterecektir.
- Kooperatiflerin bağlı oldukları üst birliklerin kooperatif ortakları yönetici ve çalışanlarının bilgilendirme amaçlı destek alabilecekleri birimler oluşturularak hem dijital ortamda hem de yüz yüze anında doğru ve hızlı bilgiye ulaşılabilmelidir.
- Namık Kemal Üniversitesinin kooperatifçilik ile ilgili bilgilerinden ve çalışmalarından faydalanıp kooperatiflerin gelişmesi için karşılıklı fikir alışverişinde bulunulması Saray kooperatiflerinin gelişmesi için değerlendirilmesi gereken bir fırsattır.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde gelişmiş ülke ekonomileri incelendiğinde kooperatiflerin yerinin diğer sektörler kadar önemli olduğu görülmektedir. Olumsuz ekonomik koşullar karşısında kişilerin bir çıkış noktası olarak kurduğu kooperatifler, dünya genelinde ıg gibi büyümüş, hitap ettiği kişi sayısı ve faaliyet gösterdiği alanlar dikkate alındığında elde edilen veriler diğer sektörlerle boy ölçüşecek düzeyde olduklarını göstermektedir.

Ülkemize baktığımızda sayısal verilerin dünya genelinde olduğu görülen kooperatiflerimiz, yasalar yönünden de yeterince desteklenmiştir. Fakat başa gelen ülke yöneticilerinin bazen tehdit bazen de gereksiz gördüğü kooperatifler dünya genelindeki kooperatifler kadar etkin olamamışlardır. Ayrıca kooperatiflere tanınan yasal ayrıcalıklardan faydalanmak isteyen bazı kişiler ön ayak olup görünüşte kooperatifler kurdurup alttan bu kurumlardan kendi çıkarları namına faydalanmaktadırlar.

Kooperatifler kurulurken başa gelen yöneticilerin ve çalışanların çalışmalarını denetleyecek denetim kurulları oluşturmuşlar ve kooperatif ortakları adına kooperatifi denetleme yetkisi bu kurullara verilmiştir. Ortakların eğitimsiz ve bilinçsiz olması haklarını yeterince bilmemeleri ve koruyamamaları, yöneticilerin de görevlerini kötüye kullanabileceklerinden dolayı kooperatiflerin denetlenmesi önem kazanmıştır.

Denetim kurullarına seçilmiş kişilerin görev ve sorumluluklarını bilmesi önemlidir. Çok önemli bir görev üstlendiklerinin farkında olup iş ve işlemlerini bu doğrultuda yapmaları gerekmektedir. Görevleri esnasında yönetime aşırı güvenmeleri ya da görevlerinin sorumluluklarının yeterince farkında olmamalarından dolayı görevlerini sağlıklı yapmadıkları görülmektedir. Yönetim Kurulu üyelerine “Size olan güvenimiz tam bu yüzden denetleme yapmamıza gerek yok“ diyerek tuttıkları raporu denetim yapmadan yazıp imza etmeleri kendilerine olduğu kadar kooperatif ortaklarının haklarını da tehlikeye atmaktadır.

Denetim Kurulu üyelerinin kooperatif kasasını ve kıymetli evrakı denetlemesi gerekliliği kooperatiflerin maddi zarara uğramaması açısından çok önemlidir. Yapılan anket çalışmasında ankete katılan denetleme kurulu üyelerinin kasa kontrolünün yapılması gerekliliği konusunda yeterince bilgiye sahip olmadığı görülmüştür. Buradan ve daha önce elde ettiğimiz sonuçlardan hareketle, ülkemiz kooperatifçiliğinin özellikle yönetici, denetçi ve ortaklarının eğitimi açısından çok yol kat etmemiz gerektiği ortaya çıkmaktadır. Belki de

yıllardır tartışıla gelen kooperatiflerin ekonomi içerisinde neden etkin rol alamadıkları bu sonuçlardan açıkça ortaya çıkmaktadır

Denetim kurulunun görevi kooperatifin yapmış olduğu iş, işlem ve muhasebe kayıtlarının incelenmesi olmasından dolayı denetime seçilecek kişilerin de bu yönden yeterli donanıma sahip olması gerekmektedir. Denetim kurulunda muhasebe konusuna vakıf birinin olması denetimin sağlıklı yapılabilmesi için gereklidir.

Kooperatiflerde yönetim ve denetim kurulları seçimlerde aynı listede yer almaktadırlar. Kooperatiflerin yönetimi ve denetiminin bu şekilde seçilmesi bazı sakıncalar doğurmaktadır. Aynı listede olan kişiler birbirlerine güvenleri tam olduğundan, özellikle denetleme kurulunda bulunan kişilerin görevlerini sadece kâğıt üzerinde yaptığı görülmektedir. Bu durumda da kooperatif kötü niyetli kişilerin yönetimine geçtiğinde onlara müdahale edecek iç denetim mekanizması tıkanmaktadır.

Yapılan bire bir görüşmelerden denetim kurulunda olan kişilerin denetim görevlerinin neler olduğu ve sonucunda oluşabilecek cezai müeyyidelerden yeterince haberdar olmadığı görüşü ağır basmıştır. Kooperatif üst birliklerinin bu konuda bir çalışma yapıp bilgi verici el kitapları hazırlayıp birim kooperatiflerin bilgi eksikliklerini bu şekilde giderme yoluna gidebilir.

Yasa ve anasözleşmeler de küçük eklemeler ve değişikliklerle denetim kuruluna muhasebe uzmanı bir kişinin alınması veya denetleme kooperatifleri kurulup Almanya örneğinde olduğu gibi kurulacak ya da daha önceden kurulmuş olan kooperatiflerin bu yerlere ortak olması istenebilir.

Kooperatifler Kanunu ve Türk Ticaret Kanununda kooperatiflerde denetleme süresi ile ilgili yeterince açıklayıcı veri olmadığından burada denetçilere yardımcı olma amacıyla ara denetim ile ilgili süre belirtilmelidir.

Kooperatiflerin bağlı oldukları bölge ve merkez birliklerinin denetim konusuna önem vermeli ve denetim işleyişini kâğıt üzerinden kırtarıp bunu kooperatif çalışanlarına, yönetim ve denetim kurulunda bulunanlara eğitimler vererek fiili uygulamaya koymaları gerekmektedir. Mevcut durumda sadece yöneticiler ve çalışanlar için yapılan bilgilendirme seminerleri denetleme görevinde olanlar için de yapılmalıdır.

Türk kooperatiflerinin hak ettiği yere gelmesinde yöneticilerin ve denetleyicilerin çok önemli etkileri olduğu gözden kaçırılmadan devletin bu konudaki gerekli eksiklikleri maddi ve manevi yönden sağlamada gayret içinde olması gerekmektedir. Kooperatiflerin desteklenmesinin sadece anayasada bir madde olmaktan çıkarılıp bunun uygulamada da örneklerle gösterilmesi gerekmektedir. Devletin kooperatif yönetici ve denetleyicilerine gerekli olan her konuda eğitimler vermesi, doğru bilgiye en hızlı bir şekilde ulaşılması için gerekli alt yapının hazırlanması ve bunun ülke çapında bütün kooperatiflere ulaşması sağlanmalıdır. Bunu yaparken de kooperatifçilik değer ve ilkelerinin uygulanması gerektiği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

Anonim (2012). <http://www.denetimnet.net>

Anonim (2012). <http://www.gumrukticaret.gov.tr/altsayfa/icerik/616/1474/kooperatif-bilgi-ve-denetim-sistemi-projesi-koop-bis.html>

Anonim (2012). <http://www.tekirdag.gov.tr>

Anonim (2012). <http://tgm.sanayi.gov.tr/Files/Documents/kooperatif-denetcisi-son-11012011153508.pdf>

Anonim (2012). <http://www.turkiyemillikoop.org.tr>

Anonim (2012). <http://www.csb.gov.tr/turkce/index.php>

Anonim (2013). <http://www.tekirdagsaray.gov.tr>

Anonim (2013). <http://www.beyazköy.bel.tr>

Bodur İ (2007). Denetimin Bağımsızlığı. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Boğan A (2010). Kooperatifçilik Strateji Belgesi Taslağı. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, <http://www.turkiyemillikoop.org.tr/stratejibelgesi.doc> (Erişim Tarihi: 20.10.2012)

Çalışkan M (2011). Küçük Torba Yasanın, Kooperatif Yönetim ve Denetim Kurulu Üyelerine Getirdiği İkinci Görev Yasağı. Mali Çözüm Dergisi, 102: 151-163.

Çıkmın A, Karaca A R (1994). Genel Kooperatifçilik. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 120s, İzmir

Çıkmın A (2003). Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları ve Kooperatifçilik. Elelebizbize.com, http://www.elelebizbize.com/e-kutuphane/ayhancikin/Ataturkdonemi_kooperatifcilik.pdf (Erişim Tarihi: 12.11.2012)

Çıkmın A (2012). Kooperatifçilik Tarihinin Kırılma Noktaları. <http://www.elelebizbize.com/e-kutuphane/ayhancikin/kirilmanoktalari.pdf> (Erişim Tarihi 12.11.2012).

Gorsuch R L (1983). Factor Analysis, Lawrence Erlbaum Associates, Inc.,ISBN 0-89859 202-X

İnan İ H (2008). Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli. İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2008-73, 24s, 30s, 242s İstanbul

İnan İ H (2011) Türkiye’de Kırsal Yoksulluğun Nedenleri ve Önlenmesi. Tarım Ekonomisi Derneği, http://www.tarekoder.org/?page_id=211 (erişim tarihi:01.07.2013)

Kalaycı Ş, Albayrak A S, Eroğlu A, Küçüksille E, Ak B, Karaltı M, Keskin H Ü, Çiçek E,

Kayı Ğ A, Öztürk E, Antalyalı Ö L, Uçar N, Demirgil H, İşler D B, Sungur O (2005). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti Yayınları, 1. Baskı, Ankara

Kıralı, A (2012). Kooperatiflerde Denetim. www.dgrvtr.org/docs/kirali.pdf (erişim tarihi: 20.10.2012)

Kim J, Mueller C W (1978). Factor Analysis, What It Is and How Do It, Series: Quantitative Applications in the Social Sciences, Sage University Paper

Koçtürk M O (2006). Türkiye’de Kooperatiflerin Vergilendirilmesi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 13: 119-136

Mülayim Z G (2006). Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları, 17s, 77s, 79s, 81s, 85s, 86s, 88s, 89s, Ankara

Özdemir G (1996). Tekirdağ ilinde Tarımsal Kooperatif Ortak İlişkileri. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ankara

Özdemir G, Yılmaz E (2011) Tekirdağ’da Yoksulluk Verilerinin Değerlendirilmesi ve Yoksulluğu Önlemede Belirlenebilecek Stratejiler. Tarım Ekonomisi Derneği, http://www.tarekoder.org/?page_id=211 (erişim tarihi: 01.07.2013)

Özdemir K (2010). Kooperatiflerde Dış Denetim. Mali Çözüm Dergisi, 104: 129-139.

Tucker ML, LaFleur E K (1991). Exploratory Factor Analysis: A Review and Illustration of Five Principal Components Decision Methods for Attitudinal Data, Southwest Educational Research Association Annual Meeting, San Antonio, January 26, 1991

Ülker E F (2011). Kooperatif İşletmelerde İş görenlerin İş Tatmini İle Örgütsel Bağımlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ İli Örneği. Yüksek Lisans Tez Çalışması, Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tekirdağ

Ün M, (2007). Dünyada Kooperatifleşmenin Tarihine İlişkin Rapor. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. <http://e-imza.gumruk.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=3790> (Erişim Tarihi: 30.09.2012)

Yıldız R (2009). Tarım Kooperatiflerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK-1 ANKET FORMU

Hazırlayan: Fatma KARAORMAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

YÖNETİM KURULU İLE YAPILAN ANKET ÇALIŞMASI

YÖNETİMİNDE OLDUĞUNUM KOOPERATİF	YAŞ	MESLEK	ÖĞRENİM DURUMU
----------------------------------	-----	--------	----------------

1-Yönetim kurulu toplantılarına katılır ve fikir beyan ederim.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

2-Kooperatif mevzuat ve işleyişini bilir ve ona göre kooperatifi yönetiriz.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

3- Kooperatif kurulabilmesi için en az 7 kişi olmalıdır.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

4- Kooperatif yönetim kuruluna ortak olmayanlarda seçilebilir.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

5-Kooperatif ortaklarının kooperatifi denetleme yetkisi var

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

6-Kooperatif ortağı olmak isteyenlerin ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırıyoruz.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

7-T.C. Vatandaşı olmayan kişiler kooperatife üye olabilir.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

8-Kooperatifler bağımsız denetleme kuruluşları tarafından da denetlenebilir.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

9-“Yönetim kurulu görevini kötüye kullandığında uygulanacak cezai müeyyideleri arasında adli para cezası ve hapis cezası vardır” bu konuda bilginiz var.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

10-Kooperatif ortağı olmayan kişilerde denetleme kuruluna seçilebilir.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

11-Kooperatif denetleme kurulu yönetim kurulu toplantılarına katılıp fikir beyan edebilir.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

12-Kooperatif denetleme kuruluna karşı her zaman güvenimiz tamdır.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

DENETİM KURULU İLE YAPILAN ANKET ÇALIŞMASI

DENETİMİNDE OLDUĞUNUM KOOPERATİF	YAŞ	MESLEK	ÖĞRENİM DURUMU
----------------------------------	-----	--------	----------------

1-Denetim Kurulu görevini iyi biliyor ve ona göre denetim yaparız.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

2-Anasözleşmeyi okudum ve denetim kuruluna seçilmek için kooperatif ortağı olma şartı olmadığını gördüm.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

3-Denetim kurulu yönetim kurulu toplantılarına katılır ve fikir beyan edebilir.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

4-Denetimde sadece kooperatif işlemleri ve işleyişine bakılır muhasebesine bakılmaz bu konu farklıdır.Denetimi ilgilendirmez.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

5-Kooperatif yönetim kuruluna güvenimiz tamdır bu yüzden gerekli denetim yapmaya gerek olmadığını düşünürüm.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

6-Denetim kurulu görevini kötüye kullandığında uygulanacak cezai müeyyideler arasında hapis ve adli para cezası vardır.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

7-Kooperatifler bağımsız denetleme kuruluşları tarafından da denetlenebilir.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

8-Kooperatif denetçileri üç aydan fazla ara vermemek üzere sık sık ve haber vermeden kooperatif kasasını teftiş etmek zorundadır. Denetçiler bu teftişlerinde kayıtlarda görülen tutarın kasada bulunup bulunmadığını yönetim kurulu kararıyla belirlenen tutarın üzerinde kasada para olup olmadığını ve bu nedenle bir zararın doğum doğmadığını araştırmak zorundadır.

a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

ORTAKLARLA YAPILAN ANKET ÇALIŞMASI

ORTAK OLDUĞUNUM KOOPERATİF	YAŞ	MESLEK	ÖĞRENİM DURUMU
----------------------------	-----	--------	----------------

- 1-Kooperatifler maddi ve manevi olarak ortakların çıkarlarını koruyan kuruluşlardı.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 2-Kooperatifteki haklarımı biliyorum ve bunlardan faydalanıyorum.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 3-Kooperatif genel kurullarına her zaman katılırım.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 4-Yönetim kurulu kooperatifi ortakları adına yönetir.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 5-Kooperatifin yönetim kuruluna, seçimlerde oy verdim, güvenirim ve bizim adımıza iyi yönettiğini düşünürüm.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 6-Denetleme kurulu kooperatif işlemlerini ve muhasebe kayıtlarını denetlerler.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 7-Kooperatifin denetleme kuruluna güvenirim ve sizim adımıza kooperatifi iyi denetlediğini düşünürüm.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 8- Ortaklarda kooperatifi denetleyebilir.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 9-Ortakların kooperatifin yaptığı işlemler hakkında bilgi alma ve denetleme yetkisi vardır.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum
- 10-Kooperatifler elde ettiği karları ortaklarına risturn adı altında dağıtabilirler.
a)Kesinlikle katılmıyorum b)Katılmıyorum c)Kararsızım d)Katılıyorum e)Kesinlikle katılıyorum

EK-2

Kooperatifler Kanunu'na göre denetçilerin görev ve yükümlülükleri:

- a. İşletme hesabıyla bilançonun defterlerle uygunluk halinde bulunup bulunmadığını incelemek (KK m.66, f.1),
 - b. Defterlerin düzenli bir şekilde tutulup tutulmadığını incelemek (KK m.66, f.1),
 - c. İşletmenin neticeleriyle malvarlığı hakkında uyulması gerekli olan hükümlere göre işlem yapılıp yapılmadığını incelemek (KK m.66, f.1),
 - d. Ortakların şahsen sorumlu veya ek ödemelerle yükümlü olduğu kooperatiflerde ortaklar listesinin usulüne uygun olarak tutulup tutulmadığını incelemek (KK m.66, f.1),
 - e. Genel Kurulu toplantıya çağırma (KK m.43),
 - f. Yönetim Kurulu üyelerinin ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarının araştırmak (KK m.56, f.2)
 - g. Yönetim kurulunun toplantı nisabını kaybetmesi halinde yedek yönetim kurulu üyesi çağırma (KK m.56, f.4),
 - h. Açıklama yapma yükümlülüğü (KK m.66, f.3),
 - i. Yıllık rapor düzenleme yükümlülüğü (KK m.67, f.1),
 - j. Noksanlıkları, yasa veya anasözleşmeye aykırılıkları haber verme yükümlülüğü (KK m.67, f.2),
 - k. Toplantılara katılma yükümlülüğü (KK m.67, f.3),
 - l. Sır saklama yükümlülüğü (KK m.68)
- aşağıda daha ayrıntılı şekilde yer verilecektir.

EK -3

Türk Ticaret Kanunu'na göre denetçilerin görev ve yükümlülükleri:

- a. Kuruluştaki yolsuzlukları araştırmak (TTK m.308),
- b. Kooperatif kasasını teftiş etmek (TTK m.353, f.1, b.3),
- c. Kıymetli evrakın mevcut olup olmadığını araştırmak (TTK m.353, f.1, b.4),
- d. Tasfiye işlerine nezaret etmek (TTK m.353, f.1, b.7),
- e. Yönetim Kurulu üyeleri aleyhine dava açmak (TTK m.341),
- f. Kooptasyon (Denetçi tayin etmek) (TTK m.351)

EK-4

Bakanlıkça hazırlanan anasözleşmelerde denetçilere verilen görev ve yükümlülükleri:

- a. Yıllık bilanço ve sonuç hesaplarını inceleyerek bu husustaki görüşlerini, birlikte veya tek başına genel kurula raporla bildirmek,
- b. Kooperatif işlemlerinden bilgi edinmek ve gerekli kayıtların düzenli olarak tutulmasını sağlamak amacıyla en az 3 ayda bir defa kooperatifin defterlerini incelemek,
- c. En az 3 ayda bir defa kooperatifin nakit mevcudu ile menkul değerlerini kontrol etmek,
- d. Bütçe, bilanço ve gelir-gider cetvelini denetlemek,
- e. Yönetim kurulunun ihmali halinde genel kurulu olağan veya olağanüstü toplantıya çağırarak,
- f. Yönetim Kurulu üyelerinin yasa ve anasözleşme hükümleri ile iyi niyet esaslarına uygun davranmalarına nezaret etmek,
- g. Yönetim Kurulu üyelerinin gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak, toplantı nisabının kaybedilmesi halinde boşalan bu üyeliklere gecikmeksizin yeteri kadar yedek üye çağırarak,
- h. Kooperatif ortaklarının, yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif personeli hakkındaki şikâyetlerini incelemek ve inceleme sonucunu yıllık raporunda açıklamak,
- ı. Uygun gördükleri teklifleri yönetim kurulu ve genel kurul toplantılarının gündemine koydurmak.

EK-5

No	Stratejik Hedefler ve Faaliyetler
1.	Kamu Teşkilatlanması ve Kooperatiflere Hizmet Sunum Biçimi Yeniden Yapılandırılacaktır.
1.1	Kooperatifler konusunda ilgili bakanlıkların (GTB-GTHB-ÇŞB) düzenleme ve gözetim kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.
1.2	İlgili bakanlıklarca kooperatiflere sunulan hizmetlerden mümkün olanları kooperatif üst kuruluşlarına devredilecektir.
1.3	Kooperatiflere yönelik gözetim, denetim ve uygulama hizmetlerinin etkinleştirilmesi ve sağlıklı istatistikî verilerin üretilmesini sağlamak üzere bir veri tabanı (e-kooperatif) oluşturulacaktır.
2.	Eğitim, Danışmanlık, Bilgilendirme ve Araştırma Faaliyetleri Geliştirilecektir.
2.1	Kooperatifçilik eğitim ve araştırma faaliyetlerini yürütecek bir yapılanmaya gidilecektir.
2.2	“Kooperatif Girişimciliği Eğitim Projesi” (KGEP) çalışması yapılarak, uygulamaya konulacaktır.
2.3	Kooperatif denetim ve yönetim kurulu üyelerine eğitim ve sertifikasyon zorunluluğu getirilecektir.
2.4	İlköğretimden başlanarak girişimcilik, ortaklık kültürü ve kooperatifçilik bilincinin kazandırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunulması hususunda çalışmalar yürütülecektir.
2.5	Kooperatif üst kuruluşları tarafından, düzenli olarak kendi ortaklarına hak ve yükümlülükleri ile kooperatifçilik konusunda bilinçlendirme eğitimi verilecektir.
2.6	Kooperatifçilik konusunda bilgilendirme programları düzenlenecektir.
2.7	Sendikalar tarafından kendi üyelerine yönelik kooperatifçilik eğitim programları düzenlenmesi sağlanacaktır.
2.8	Kooperatifçilik konusunda, eğitim, araştırma ve yayın faaliyetinde bulunan gönüllü kuruluşların projelerinin desteklenmesi yönünde çalışmalarda bulunulacaktır.
2.9	Ülke kooperatifçiliğinin içinde bulunduğu durum ve uluslararası gelişmeler hakkında her yıl düzenli olarak “Ülke Kooperatifçilik Raporu” hazırlanacaktır.
3.	Örgütlenme Kapasitesi ve Kooperatifler Arası İşbirliği Olanakları Arttırılacaktır.
3.1	Ülke şartlarına uygun yeni bir üst örgütlenme modeli ve uygulama altyapısı oluşturulacaktır.
3.2	Kooperatifçilik potansiyeli yüksek yeni alanlar tespit edilerek bu alanlarda kooperatif kurulması ve geliştirilmesine yönelik özendirici çalışmalar yapılacaktır.
3.3	Üretimi artırmak amacıyla verilen kamusal desteklerin kooperatifçiliği özendirmeye yönelik uygulanması için “Kooperatifçiliği Destekleme Programı”nın hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

3.4	Çok amaçlı ve büyük ölçekli kooperatifçiliğin ve kooperatifler arası birleşmelerin özendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
3.5	Üretim, tüketim ve hizmet kooperatifleri arasında işbirliği arttırılacaktır.
3.6	Türkiye’deki kooperatiflerin dünyadaki başarılı kooperatifler ile işbirliğinin geliştirilmesi sağlanacaktır.
3.7	Kadınlarımızın girişimcilik kabiliyetlerinin arttırılması ve ekonomide bir aktör olarak yer almalarının sağlanması için kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri yönünde çalışmalarda bulunulacaktır.
4.	Sermaye Yapısı ile Kredi ve Finansmana Erişim İmkânları Güçlendirilecektir.
4.1	Kooperatiflerin öz kaynak yapısının güçlendirilmesi amacıyla ortaklık payı değerinin yükseltilmesi ve ortaklık payı üst sınırının kaldırılması sağlanacaktır.
4.2	Kooperatiflerin kullanacakları banka kredilerine teminat sağlanabilmesi amacıyla Kredi-Garanti Fonu oluşturulabilirliği yönünde proje ve fizibilite çalışması yapılacaktır.
4.3	Kooperatiflerin finansman ihtiyacını karşılamak üzere bir finansman kurumunun oluşturulabilirliği yönünde proje ve fizibilite çalışması yapılacaktır.
4.4	Kooperatifler ve üst kuruluşlarının borçlanma kaynak ve yöntemlerinin zenginleştirilmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılacaktır.
4.5	Uluslararası fonlar ile Avrupa Birliği (AB) programlarından ve kaynaklarından kooperatif ve üst kuruluşlarının faydalanabilmeleri amacıyla proje üretme kapasitelerinin arttırılması sağlanacaktır.
4.6	Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerine sağlanan kredi desteğinin rasyonel hale getirilmesi sağlanacaktır.
5.	İç ve Dış Denetim Sistemleri Tümüyle Revize Edilecektir.
5.1	Başarılı ülke uygulamaları dikkate alınarak, ülke şartlarına uygun bir kooperatif dış denetim sistemi oluşturulacaktır.
5.2	Kooperatif iç denetim uygulamasının daha işlevsel bir yapıya kavuşturulması yönünde yasal düzenleme yapılacaktır.
6.	Kurumsal ve Profesyonel Yönetim Kapasitesi Arttırılacaktır.
6.1	“Kurumsal Yönetim İlkeleri”ne uyum sağlanmasına yönelik bir dizi düzenleme yapılacaktır.
6.2	Kooperatif üst kuruluşları tarafından kurumsal strateji belgeleri hazırlanacaktır.
6.3	Büyük ölçekli kooperatifler ve üst kuruluşları için internet sitesi oluşturulması zorunluluğu getirilecektir.
6.4	Kooperatif yönetim kurullarında profesyonel yönetici bulunmasına imkan sağlanacaktır.
6.5	Kooperatif ortaklarına kooperatifin faaliyetleri ile ilgili periyodik olarak bilgi verilmesi zorunluluğu

	getirilecektir.
7.	Mevzuat Altyapısı Uluslararası Esaslara ve İhtiyaçlara Göre Geliştirilecektir.
7.1	1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda uluslararası esaslar ve günün ihtiyaçları doğrultusunda değişiklik yapılacaktır.
7.2	4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.
7.3	Gayri faal kooperatiflerin kısa sürede tasfiyesinin sağlanmasına yönelik yasal düzenleme yapılacaktır.
7.4	Kooperatiflere yönelik vergi ve rekabet hukuku uygulamaları ile muhasebe standartları konusunda gözden geçirme ve iyileştirme çalışmaları yapılacaktır.

EK-6

.....**KOOPERATİFİ****YILI GENEL KURULU'NA İLİŞKİN**

DENETLEME KURULU RAPORU

Genel Kurul Toplantı Tarihi:

İncelemenin ait olduğu Dönem :

Rapor Düzenleme Tarihi :

Raporun Yönetim Kuruluna teslim tarihi:

I- KURULUŞ İŞLEMLERİ

(Bu bölüm 1. Genel Kurul için doldurulacaktır.)

1. Kuruluş işlem ve harcamalarından usulsüzlük.....: (Varsa açıklayınız)
2. Kooperatif unvanında kamu kurum ve kuruluşunun ismine yer verilip verilmediği(varsa açıklayınız)

II. YÖNETİM KURULU VE PERSONEL İŞLEMLERİ

- 1.Yönetim Kurulu üyeleri üyelik şartlarını taşıyıp/taşımadığı (değilse açıklayınız)
2. İnceleme dönemimiz içerisinde Yönetim Kurulu toplantı çoğunluğunu (kaybetmiş ise açıklayınız).....
3. Yönetim Kurulu Üyeleri hakkında dava açılmışsa son durumu açıkla:

Davacı Dava Konusu Mahkemesi Dosya No

.....

4. Yönetim Kurulu üyelerine genel kurulca tespit edilen ödemelerin dışında veya belirlenen tutarların üzerinde bir ödeme yapılıp/yapılmadığı
5. Gayrimenkul alım ve satımında yapılan imalat ve inşaat işlerinde Genel Kurul kararlarına (uyulmamış ise açıklayınız)
6. Yönetim Kurulu üyeleri ile kooperatif çalışanlarının kooperatifle, yaptığı işin konusuna giren bir ticari muamele (yapmış ise açıklayınız)
7. Yapı kooperatiflerinde, genel kurulca alınması kararlaştırılan gayrimenkullerin alımının, kat karşılığı arsa devralınmasının, yönetim kurulunca tapu devri veya tapuya şerh verdirilecek bir satış vaadi sözleşmesi ile yapılıp yapılmadığına yer verilir.

8. Defter ve belgelerin incelenmesinde ve tesliminde bir zorluk yaşanmış mıdır. (Zorluk yaşanmışsa açıklayınız)

.....

9. Yönetim Kurulu Çalışma Raporu gerçek durumu eksiksiz ve hatasız olarak yansıtmaktadır. (değilse açıklayınız)

10. Müdür ve Kooperatif çalışanlarına ödenen ücretlere dair SGK primleri tam ve zamanında yatırılmaktadır. (değilse açıklayınız)

III- ORTAKLIK İŞLEMLERİ BÖLÜMÜ

1. Ortaklar listesi Anasözleşmeye uygun (düzenlenmemiş ise açıklayınız)

.....

2. Ortaklıktan ayrılanlar ile yeni ortakların Yönetim Kurulu kararları (alınmamış ise açıklayınız)

a) Genel Kurul Ortaklar Listesi Ortaklar Defteri kayıtlarına uygundur/uygun değildir.

b) Oy kullanma hakkı olmayan ortaklar listelerinde yer almıştır/yer almamıştır.

c) Çıkarma kararı kesinleşmeyen ortaklar listelerde yer almıştır/yer almamıştır.

d) Üç ay öncesinden ortak olmayanlar ortaklar listesinde yer almıştır/ almamıştır.

3. Genel Kurulca kararlaştırılan ortak sayısının üzerinde ortak kaydedilmiştir / kaydedilmemiştir.

4. a) Usule aykırı ortak ihraç edilmiştir/edilmemiştir

b) Çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınmıştır/ alınmamıştır.

5. Kooperatif ortakları tarafından denetim kuruluna Kooperatif Yönetim Kurulu üyeleri ve çalışanları hakkında intikal ettirilen şikâyetler vardır / yoktur. (varsa yapılan incelemeyi açıklayınız)

6. Yönetim Kurulu, ortaklar arasındaki eşitlik ilkesine uygun davranmıştır / davranmamıştır

IV- TÜRK TİCARET KANUNU GEREĞİ TUTULMASI ZORUNLU OLAN DEFTERLER

Noter Tasdiki(Açılış) Noter Tasdiki (Kapanış)

Defterin Türü / Tarih / Sayı / Noter

Adı

Tarih / Sayı / Noter Adı

1-Yevmiye Defteri

2-Envanter ve Bilanço Defteri

3-Defteri Kebir

4-Yönetim Kurulu Karar Defteri

5-Genel Kurul Karar Defteri

6-Ortaklar Kayıt Defteri

1. Envanter defterine bilançolar işlenmiştir/işlenmemiştir.
2. Defter ve belgeler 10 yıl süreyle Saklanmaktadır/Saklanmamaktadır.
3. Tahsilât ve ödemelerin tümü kanunen geçerli belgelere dayanmamaktadır/
dayanmaktadır.

V- BİLANÇO, GELİR GİDER FARKI HESABI VE MALİ DURUM

1. Bilanço ve Gelir/Gider Tablosu, kayıtlara ve muhasebe standartları ve ilkelerine uygundur/uygun değildir. (uygun değilse açıklayınız:.....)
2. Bir önceki yıla ait Tahmini Bütçe ile gerçekleşen bilanço uyumludur/ uyumlu değildir.
(uyumlu değilse açıklayınız)

3. Hazır Değerler

Tutar

1.
2.
3.

4. Menkul Kıymetler

Tutar

1.
2.
3.

Bu hesaplardaki tutarların sayımı yapılmış olup fiilen bulunduğu/bulunmadığı tespit edilmiştir.

5. Kooperatif Alacakları Alacağın Türü Borçlu Adı Tutarı Nedeni Tahsil Tarihi

.....

6. Avanslar Avans Verilen Kişi Konusu Verildiği Tarih Tutar Kap. Tarihi

7. Kooperatif Borçlarının Dökümü Borcun Konusu Alacaklısı Tutar Ödenen Bakiye

8. Ortaklardan Toplam Alacak Miktarı Tahsil Edilen Bakiye Tahakkuk Eden Gecikme Faizi
Tahsil Edilen Bakiye

9. 1. Kooperatifin Ödediği Faiz Kurum Tutarı Ödenen Bakiye

2. Kooperatifin Ödediği Gecikme Cezası Kurum Tutarı Ödenen Bakiye

10. Genel Yönetim Giderlerinin usulüne uygun, Kooperatifin iş hacmiyle uyumlu olup olmadığı:

11. İlgili faaliyet döneminde gerçekleşen farkın: Müspet Menfi1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu ve Anasözleşmesine uygun olarak işlemlerinin yapılıp/yapılmadığı

12. Mali duruma ilişkin genel değerlendirme:

VI- ARSA ALIMI VE İNŞAAT ÇALIŞMALARI

1. a) Alınan arsanın Genel Kurul kararlarına ve kooperatif amaçlarına uygun olup olmadığı :

b) **Arsanın Alım Bedeli Yapılan Ödeme Tutarı Bakiye Borç**

2. a) Projelerin ilgili Belediyece onay tarihi:

b) Yapı Ruhsatının Tarih ve Numarası:

3. (Teknik) Yapılan sözleşmeler kooperatif menfaatlerine, ihale sonucuna veya piyasa koşullarına uygundur/ uygun değildir.

4. Yükleniciye yapılan Ödemeler:

Ödeme Tarihi Tutarı Avans/Hak ediş

Yükleniciye yapılan ödemeler sözleşmeye uygundur/ uygun değildir.

5. (Teknik) hak ediş raporları uygundur/ uygun değildir.

6. (Teknik) İnşaat, projeye ve ruhsata uygundur / uygun değildir.

İmalatın iş planlarına uygun olup olmadığı uygun değilse aksaklığın nedenleri:

7. a) Yapılan Müşterek Altyapının

Cinsi Miktarı Tutarı

b) Yapılan Arsa Tahsisi:

Tahsis Yapılan Birlik Tahsisin veya Koop. Mik.(m2) Tutarı Tahsil Edilen Bakiye

VII- AÇIKLAMALAR:

1. Kur'a Çalışması :

2. Tapu işlemleri :

3. Tasfiye Çalışması :

4. Gerekli Görülen Diğer Hususlar :

5. İncelemeler sırasında eksiklik ve yasaya aykırılık tespit edilmiş ise yapılacak işlem:

SONUÇ:

Kooperatifin işlem ve hesaplarının incelenmesi sonucunda, yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmesi/ ibra edilmemesi kanaatine ulaşılmış olup, durum genel kurulun takdirine sunulur.

Denetim Kurulu Üyesi

Denetim Kurulu Üyesi

(www.sanayi.gov.tr)

ÖZGEÇMİŞ

05.11.1977 Bulgaristan – Varna da doğdu. 1978 yılında Türkiye'ye göç etti. İlk ve ortaokulu Kırklareli İli Vize İlçesi Çakıllı Beldesinde bitirdi. Liseyi Tekirdağ İli Çerkezköy İlçesi Çok Programlı Lise Kimya Bölümünü bitirdi. 1994-1996 yılları arası Trakya Üniversitesi Lüleburgaz Meslek Yüksek Okulu Kimya Bölümünü bitirdi. Ardından Bilim ilaç A.Ş. Mikrobiyoloji Laboratuvarında çalışma hayatına başladı. Aynı anda Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkilerinde okumaya başladı ve 2001 yılında mezun oldu. 2003 yılında Bilim İlaç'tan ayrılıp 2004 yılında Berkosan A.Ş.'de Üretim Planlama Şefi olarak çalışmaya başladı. 2007 yılında buradan ayrılıp 2009 yılında Saray Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifinde muamelat memuru olarak çalışmaya başladı ve halende çalışmaya devam etmekte. Aynı yıl Namık Kemal Üniversitesi Tarım Ekonomisi bölümde kooperatifler üzerine yüksek lisans yapmaya başladı. Evli, bir çocuk annesi ve Tekirdağ Saray ilçesinde ikamet etmektedir.